

Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohade (LS) ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) programmi kohta esitatud ettepanekud		
<u>Esitaja, kuupäev ja kirja nr</u>	<u>Ettepanek</u>	<u>Ettepanekuga arvestamine/mittearvestamine</u>
Keskkonnaamet 22.04.2026 nr 6-5/26/5977-2	Märgime, et esinevad mõningased ebakõlad kaaskirja ja KSH programmi vahel, mis kirjeldavad planeeritava tuulepargi üldisi parameetreid. Kaaskirja lk-l 2 on öeldud, et kavandatakse maksimaalselt 23 kuni 250-280 meetri kõrgust tuulikute. KSH programmi ptk-s 1.1 (lk 7) on kirjas, et kavandatud tuulikute arv on 7 + 15 tk (ehk kokku 22) ja maksimaalne kõrgus 285 m. Palume dokumentida sisu ühtlustada.	Teatavaks võetud. KSH programmis esitatud andmed on korrektsed. Programmis on kirjas, et KSH aruande koostamisel võivad analüüsi tulemusena nii arv kui ka kõrgus muutuda. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	KSH programmi ja DP LS ptk-s 1.4 (lk 14-15) on loetletud asukoha eelvaliku kriteeriumid, mille hulgas on ka kaitstavad loodusobjektid. Märgitud on, et tuulegeneraatoreid ei kavandata kaitstavatele loodusobjektidele ning koostöös ekspertidega määratakse kaugused kaitsealadest, hoiualadest ja püsielupaikadest, mille kaitse-eesmärgiks on linnud ja nahkhiired. Võttes sealjuures arvesse ala kaitse-eesmärke. Märgime, et antud juhul tuleb eraldi märkida Viira looduskaitseala (KLO1000701), mis on laane- ja salumetsade kaitseks moodustatud looduskaitseala. Seega on antud kaitseala kaitse-eesmärk metsakoosluste kaitse, st ka metsadele iseloomuliku elustiku kaitse. Selle all tuleb mõelda kõiki metsaga seotud liike, sh ka tuulikutega kaasnevatele häiringutele tundlik linnustik ning nahkhiired. Seega tuleb ka metsakoosluste kaitseks, taastamiseks ja säilitamiseks moodustatud kaitsealade puhul arvestada, et tuulikute rajamine ei hakkaks ka perspektiivis pärssima kaitstaval ajal kaitse-eesmärgi saavutamist. Ning seda ka juhul kui praegused elustiku uuringud ei näita varasema tugeva majandamise tõttu käesoleval alal häiringutele tundlike liikide elupaikade olemasolu. Eeltoodust lähtudes	Arvestatakse. Viira looduskaitseala (KLO1000701) puhul määratakse sobiv puhverkaugus planeeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus. Planeeringuala kujundamisel on lähtutud Keskkonnaameti 10.11.2021 juhendist „Maismaa tuuleparkide mõjust elustikule ja Keskkonnaameti soovitusel nende planeerimise kohta kohaliku omavalitsuse üldplaneeringutes“. Vastavalt juhendile liigitub käsitletav ala kaitseala, hoiuala või püsielupaiga kategooriasse (sealhulgas Natura 2000 alad), mille kaitse-eesmärk ei ole seotud kaitse all olevate lindude, samuti nahkhiirte ega lendoravaga. Sellisel juhul on juhendi kohaselt nõutav minimaalne puhver ala piirist 100 meetrit, millest lähtutakse ka koostatava planeeringu koostamisel. Samas hinnatakse Keskkonnaameti 12.03.2025 kirjas nr 6-5/25/3016-2 esitatud seisukohtadest lähtudes KSH raames ka müra võimalikku mõju kaitse-eesmärkidele. Sealjuures arvestatakse, et vähemalt 50 dBA

	oleme seisukohal, et ei ole aktsepteeritav paigaldada tuulikuid metsakoosluste kaitseks moodustatud kaitstavate alade vahetusse lähedusse. Aktsepteeritav vahemaa tuleb leida planeeringu ja KSH käigus.	müratase võib teatud liikidele olla häiriv ning põhjustada vältimiskäitumist. Selleks viiakse läbi mürataseme modelleerimine, mille abil hinnatakse, kas ja kui suur müratase võib kavandatava tegevusega ulatuda Viira looduskaitsealale ning mõjutada selle kaitse-eesmärkide saavutamist. KSH tulemustest lähtudes täpsustatakse vajaduse korral puhverkaugusi ja planeeringulahendust. Lisaks täpsustatakse siin ja edaspidi, et tegemist on eriplaneeringu LS ja KSH programmiga, mitte detailplaneeringu LS ja KSH programmiga.
	KSH programmi ja DP LS ptk-i 2.1.2 (al lk 18) kohaselt viiakse KSH raames läbi või on juba viidud läbi teatavad uuringud. Keskkonnaametile teadaolevalt on elustikuga seotud uuringud KSH programmi koostamise ajaks juba läbi viidud. Iseenesest ei ole see vale, uuringuid võib protsessi kiirendamiseks teha ka ennetavalt. Kuid juhime tähelepanu, et valitud lahenduse puhul esineb kõrgem risk, et juhul kui planeerimisprotsess peaks venima või takerduma, siis võib uuringutega kogutud teave vananeda enne kui planeering kehtestatakse. See võib halval juhul viia teatud uuringute või vaatluste kordamise vajadusele. Skeemil 12 kujutatud prognoositud ajakava puhul ei ole see risk eeldatavasti liialt kõrge.	Teatavaks võetud. Planeeringu ja KSH koostajad on sellega arvestanud. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	KSH programmi ja DP LS ptk-s 4.3 (lk 32) on kirjeldatud Rubina linnuala. Paraku ei ole tabelis 4 toodud kirjelduses käsitletud kaljukotkaga seonduvaid asjaolusid – tegemist on Kaitseväe keskpölügooni riigi eriplaneeringu Natura hindamise raames väljatöötatud hüvitusmeetmete kava rakendamise alaga (vt Keskkonnaministri määruse „Keskkonnaministri 16. aprill 2009. a määruse nr 18 „Kaljukotka	Arvestatakse. Rubina linnuala kirjeldust täiendatakse LS ja KSH programmi ptk-s 4.3, sealhulgas kaljukotkaga seotud asjaolusid ning viidet Kaitseväe keskpölügooni riigi eriplaneeringu Natura hindamise raames väljatöötatud hüvitusmeetmete kava rakendamise käsitlusega.

	püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri" muutmine" eelnõu seletuskiri https://pilv.envir.ee/index.php/s/LMmeWPj2FdZNS4g?path=%2FP%C3%BCsielupaigad). KSH programmi ja DP LS ptk-s 4.3 (lk 35) on järeldatud, et planeeritava tuulepargi puhul ei ole välistatud ebasoodne mõju Rubina linnualale ning KSH I etapis tuleb viia läbi Natura asjakohane hindamine. Üheks põhjuseks on hinnang, et tuulikud võivad halvendada kaljukotka toitumisvõimalusi. Oleme sellega igati nõus ning märgime, et meie hinnangul on planeeringualale jääv Ridassoo kaljukotkale potentsiaalselt oluline toitumisala, mille olulisust suurendab selle paiknemine maastikus Rubina linnuala kahe suurema lagesoo esinemisala – Lakesoo ja Rubine soo – vahel. Soovitame tungivalt kaasata Natura asjakohase hindamise läbiviimisse liiki väga hästi tundev ekspert. Seda eelkõige põhjusel, et käesoleval ajal Rubina linnuala kaljukotkas ei asusta, mistõttu ei ole võimalik olulisi toitumisalasid selgitada välja linna reaalset elupaigakasutust uurides, vaid seda tuleb teha kaudsete tunnuste abil.	Nõustume seisukohaga, et planeeritava tuulepargi puhul ei saa välistada ebasoodsat mõju Rubina linnualale, sh võimalikku mõju kaljukotka toitumisvõimalustele. Arvestame ka hinnanguga, et planeeringualale jääv Ridassoo võib olla kaljukotkale potentsiaalselt oluline toitumisala, eriti selle paiknemise tõttu Lakesoo ja Rubina soo vahelises maastikus. Natura asjakohase hindamise läbiviimiseks kaasame vastava liigi ökoloogiat väga hästi tundva eksperdi, arvestades ka asjaolu, et käesoleval ajal Rubina linnualal kaljukotkas ei pesitse ning oluliste toitumisalade tuvastamine eeldab kaudsete tunnuste kasutamist.
	KSH programmi ja DP LS ptk-s 4.4 (lk 36) on märgitud, et veekeskonda (sh veekogud ja märgalad) võib mõjutada uute kraavide rajamine. Märgime, et ligikaudselt samaväärset mõju võib omada vanade kraavide taastamine või maaparandussüsteemide rekonstrueerimine. Lisaks märgime, et KSH raames veekeskonnale avalduvate mõjude lõpliku väljaselgitamise järgselt tuleb üle kontrollida, et oleks välistatud mõjud ptk-s 4.3 käsitletud loodusalade veelistele kaitseväärtustele (nt elupaigatüüp jõed ja ojad Tikste loodusalal), mille puhul ei pruugi pelgalt kauguse puhvri rakendamine olla asjakohane (näiteks kui muudetakse olulisel määral veerežiimi valgalal).	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk 4.4 täiendatakse informatsiooniga, et veekeskonnale võivad mõju avaldada nii uute kraavide rajamine kui ka olemasolevate kraavide taastamine ja maaparandussüsteemide rekonstrueerimine. KSH raames veekeskonnale avalduvate mõjude lõpliku väljaselgitamise järel kontrollime täiendavalt, et oleks välistatud mõjud ptk-s 4.3 käsitletud loodusalade veelistele kaitseväärtustele (sh nt Tikste loodusalal esinevad elupaigatüübid).

		Koostatav eriplaneering ei määra võimalike kraavide, kuivenduslahenduste ega maaparandusrajatiste täpseid tehnilisi parameetreid (sh nende paiknemist, ulatust või sügavust). Seetõttu hinnatakse KSH käigus mõju veerežiimile ja veekeskkonnale eriplaneeringu täpsusastmele vastaval strateegilisel tasandil, lähtudes teadaolevatest lahendusvariantidest ning võimalikest mõjumehhanismidest. KSH eesmärk on tagada, et eriplaneeringu lahendus ei looks eeldusi olulisteks ebasoodsateks mõjudeks veekeskkonnale ega loodusalade veelistele kaitseväärtustele.
	KSH programmi ja DP LS ptk-s 4.17 (lk 55) on käsitletud kumulatiivset mõju. Esmalt tuleb märkida, et hinnata tuleb ka Tõrva II eriplaneeringu arendusalade mõjude omavahelist kumuleeruvust. Ning teiseks, vajadusel tuleb hinnata mõjude kumuleeruvust ka teiste sektorite (nt muud suure ruumilise mõjuga rajatised ja hooned) mõjudega, mitte pelgalt tuuleparkidega.	Arvestatakse. Kumulatiivsete mõjude hindamisel arvestatakse nii Tõrva II eriplaneeringu arendusalade omavahelist kumuleeruvust kui ka vajadusel erinevate tegevute (Ritsu Loghomes OÜ, Skan Holz Helme AS, AS Valmap Grupp) koosmõju. Sellele vastavalt on peatükki 4.17 täiendatud.
	KSH programmi ja DP LS ptk-s 4.1 (lk 29) alguses on lause: <i>Mõju lindudele ja käsitiivalistele võib olla oluline, kui tuulepark jääb lindude või käsitiivaliste jaoks olulisele pesapaigale, rändekoridorile või koondumispaigale.</i> Täpsustame, et lindude puhul võib mõju olla oluline ka juhul, kui tuulepark jääb lindude (nt väike-konnakotkas, kaljukotkas või must-toonekurg) olulisele toitumisalale või pesapaiga ja toitumisala vahele (barjääriefekt).	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk 4.1 algust täiendatakse vastavalt, arvestades, et lindude puhul võib mõju olla oluline ka siis, kui tuulepark jääb olulisele toitumisalale või pesapaiga ja toitumisala vahele (barjääriefekt).
	KSH programmi ja DP LS ptk-s 7, skeemil 12 olev rida, mis kujutab uuringute perioodi, on vähemalt linnustiku uuringutest lähtuvalt ebatäpne. Neid alustati Keskkonnaametile teadaolevalt 2025. aasta märtsis, mitte juunis.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk 7 skeemil 12 korrigeeritakse uuringute perioodi vastavalt asjaolule, et linnustiku uuringud algasid 2025. aasta märtsis. Samuti

		uuendatakse kogu ajakava, kuna on selgunud täiendavate uuringute vajadus.
	KSH programmi lisa 2 sisaldab Voorbahi ning Helme-Karjatnurme vahelisel planeeringualal tehtavate linnustiku uuringute lähteülesandeid. Enne, kui KSH programm esitati Keskkonnaametile kooskõlastamiseks, on eksperdi poolt 2025. a märtsis Keskkonnaametile saadetud ja meie poolt kooskõlastatud lähteülesande linnustiku uuringud valdavalt juba läbi viidud. KSH programmi lisas toodud linnustiku uuringute lähteülesanne ei erine algselt eksperdiga kooskõlastatust. Küll aga on praeguseks esitatud Keskkonnaametile tutvumiseks läbiviidud uuringud ning on selgunud vajadus täiendava uurimispingutuse järele (nt kanakulli ja väike-konnakotka vaatlused Voorbahi alal). Palume KSH eksperdil täiendavate tööde iseloomu hinnata ja põhjendatud juhul kajastada seda ka KSH lisas toodud lähteülesandes. Antud märkuse esitamise põhjus on asjaolu, et sisuliselt samaaegselt on laekunud Keskkonnaametile nii KSH programm koos uuringute lähteülesannetega kui ka nende samade lähteülesannete alusel juba läbiviidud uuringud. Kuigi Keskkonnaamet ei ole sellele varem tähelepanu juhtinud, siis leiame, et linnustiku uuringute lähteülesanne peaks sisaldama ka nõuet pakkuda välja alusuuringute järgse järelseire programmi.	Arvestatakse. Linnustiku uuringute lähteülesanne on täiendatud ning uuesti Keskkonnaametile esitatud. Selle alusel on täiendatud ka programmi lisa. Arvestatakse ettepanekuga koostada alusuuringute järgse järelseire programm ning lisame selle lähteülesandesse. Linnustiku uuringuid viiakse läbi vastavalt ilmnenu vajadusele.
	Planeeringualale ja selle mõjualasse jäävad mitmed vääriselupaigad (VEP), millest planeeringualal paiknevad VEP-id asuvad riigimetsa maadel ning mõjualas esineb ka üks eraomandis asuv lepinguga kaitstav VEP. Keskkonnaministri 04.01.2007 määruse nr 2 „Vääriselupaiga klassifikaator, valiku juhend, kaitse korraldamine ning vääriselupaiga kaitseks lepingu sõlmimine ja kasutusõiguse tasu arvutamise täpsustatud alused“ § 261 lg 2 sätestab, et avalik-õigusliku isiku omandis olevas metsas ja riigimetsas	Arvestatakse osaliselt. Keskkonnaametiga on täiendava koostöö käigus vääriselupaikade puhverala rakendamise küsimust arutatud. Arutelu tulemusena jõuti kokkuleppele, et olemasolevate teede ning metsasihtidele kavandatavate teede ja trasside puhul ei ole 50 m puhverala rakendamine põhjendatud ega asjakohane. Nii olemasolevate kui uute teede ning metsasihtidele kavandatavate teede ja trasside

	asuvast Eesti looduse infosüsteemi kantud vääriselupaigas on keelatud raie, välja arvatud erandkorras tehtav raie ja kujundusraie Keskkonnaameti nõusolekul. Eraomanikule kuuluvas metsas on vääriselupaiga kaitsmine vabatahtlik. Vääriselupaiga VEP209447 kaitseks on sõlmitud leping ja selle kahjustamine on keelatud. Planeeringualal paiknevad järgmised VEP-id riigimetsa maadel: VEP212780 (teised lehtmetsad), VEP210684 (kuusikud ja kuusesegametsad), VEP210685 (teised lehtmetsad), VEP209953 ja VEP210683 (haavikud). Mõjualas (50 m) asuvad: VEP209447 (laialehised metsad, lepinguga kaitstav VEP eraomandis), VEP209959 ja VEP212274 (teised lehtmetsad) ning VEP210072 (kuusikud ja kuusesegametsad). Arvestades eeltoodut tuleb planeeringu koostamisel tagada, et VEP-e ei kahjustata ega nende seisundit ei halvendata. Tuuleparkide rajamiseks vajalikku taristut, sh tuulikute aluseid, teenindusplatse, juurdepääsuteid ja kaablitrasse, ei tohi kavandada VEP-i. Olemasolevate teede ja trasside kasutamisel tuleb vältida nende laiendamist VEP-de arvelt ning uute trasside kavandamisel tuleb lahendused valida selliselt, et VEP-e ei läbita. Soovitav kavandada VEP-de ümber vähemalt 50 m laiune puhverala, kus ei teostata raadamist ega muid metsa struktuuri muutvaid tegevusi.	puhul leitakse vääriselupaikade jaoks puhver KSH aruande koostamise käigus kaalutledes kohalike keskkonnatingimusi.
Kliimaministeerium 07.05.2026 nr 7-15/26/1254-2	Asukoha eelvaliku kriteeriumite määramisel tuleb arvestada, et müratundlik ala on atmosfääriõhu kaitse seaduse (AÕKS) § 56 lõike 2² tähenduses ala, millele on vastavalt üldplaneeringu maakasutuse juhtotstarbele määratud I–IV mürakategooria. Seejuures ei sõltu mürakategooriate määramine üksnes olemasolevast hoonestusest, vaid kehtivast või planeeritavast maakasutuse juhtotstarbest. Tulenevalt eeltoodust tuleb KSH raames kaardistada ja hinnata mõju ka sellistele elamumaa aladele, mis jäävad 1000 m puhverala sisse, kuid millel puudub olemasolev hoonestus.	Arvestatakse. Asukoha eelvaliku kriteeriumite ning müramõjude hindamise metoodika koostamisel lähtutakse atmosfääriõhu kaitse seaduses sätestatud müratundliku ala määratlusest. Müratundlike alade kategooriad on määratud Tõrva valla üldplaneeringuga vastavalt maakasutuse juhtotstarbele (ÜP seletuskiri ptk 6.11.2). KSH raames käsitletakse müratundlike aladena neid alasid, millele on üldplaneeringu maakasutuse juhtotstarbe alusel määratud

		vastav müratundlik mürakategooria, sõltumata olemasoleva hoonestuse olemasolust. Samas märgime, et Tõrva valla kehtiva üldplaneeringu alusel ei jää eriplaneeringu võimalike arendusalade 1000 m puhvervööndisse elamumaa juhtotstarbega alasid ega elamumaa sihtotstarbega maaüksusi (sh millel puuduks olemasolev hoonestus). Sellest tulenevalt ei too ettepanek kaasa täiendavate hoonestamata elamumaa alade kaasamist müramõjude hindamisse. KSH koostamisel kontrollitakse vastavate alade paiknemine ja hinnatakse mõju kooskõlas kehtivate õigusaktide ning müratundliku ala määratlusega.
	Programmi ptk 4.8 <i>Mõju õhukvaliteedile</i> (lk 42) esitatud lauset („Elamumaad ja maatulundusmaal asuvate elamute õuealad loetakse müra hindamisel II kategooria aladeks.”) palume täiendada järgmiselt: „Juhul kui olemasolevale õiguspärases kasutuses olevale elamule ei ole üldplaneeringus määratud maakasutuse juhtotstarvet ega mürakategooriat, tuleb mürakategooria määramisel lähtuda ala tegelikust kasutusest ja selle müratundlikkusest ning määrata vastav kategooria.” Täienduse eesmärk on tagada, et ka üldplaneeringus määratlemata elamud oleksid müra hindamisel asjakohaselt arvesse võetud.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk 4.8 täpsustatakse selliselt, et mürakategooria määramisel lähtutakse atmosfääriõhu kaitse seadusest. Juhul kui olemasolevale õiguspärases kasutuses olevale elamuga hoonestatud kinnistule ei ole üldplaneeringus määratud maakasutuse juhtotstarvet ega mürakategooriat, lähtutakse müramõju hindamisel ala tegelikust kasutusest ja müratundlikkusest. Eriplaneeringu planeeringualale ega 1 km kaugusele sellest ei jää teadaolevalt selliseid olemasolevaid õiguspärases kasutuses olevaid elamuid, mille osas tekiks vajadus määratleda müra mõju hindamise lähtealuseid nende tegeliku kasutuse põhjal. Seetõttu ei muuda täpsustus käesoleva planeeringu puhul hinnatavate müratundlike alade käsitlust, kuid aitab kirjeldada müra mõjude hindamise põhimõtteid üldisemalt.

	Programmi ptk 4.8 (lk 42) on müra sihtväärtust defineeritud kui suurim lubatud müratase uute planeeringutega aladel. Juhime tähelepanu, et AÕKSi on müra sihtväärtuse osas muudetud ning alates 20.04.2026 kehtiva redaktsiooni kohaselt on AÕKSi § 56 lg 2 p 2 järgi müra sihtväärtus piirväärtusest rangem müra normtase müratundlike alade elukeskkonna parendamiseks või säilitamiseks. Eeltoodust tulenevalt palume seletuskirja täpsustada.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi täiendatakse vastavalt AÕKS-i muudatustele.
	Programmi ptk 2.1.1 Alternatiivid on kirjas, et alternatiivseid asukohti väljaspool planeeringuala (Tõrva Vallavalitsuse planeeringu algatamise) otsuses välja toodud ei ole. Palume kirjeldada, kuidas on jõutud väljapakutud planeeringualani ja milliste kriteeriumite alusel programmis olev planeeringuala väljavalituks osutus.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi täiendatakse. Planeeringuala alternatiivsete aladeni jõuti kaardianalüüsi tulemusel, mis arvestas planeeringutest, looduskaitsest, taristust, eluhoonetest ja maakasutusest tulenevate olemasolevate ja teadaolevate välistavate kriteeriumitega.
	Peatükis 4.12 Mõju maavaravarudele on kirjas: „muude maavarade maardla alal, mille kohta ei ole kehtivat kaevandamisloa ega geoloogilise uuringu luba ning mille kohta ei ole esitatud selle maavara kaevandamisloa ega geoloogilise uuringu loa taotlust ning kui tegevusega on nõustunud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, tähtajaliselt kuni 35 aastaks“. Palume parandada lauses Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Kliimaministeeriumiks.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk-s 4.12 tehakse vastav parandus.
	Programmi ptk 4.18 on kirjas, et eriplaneeringu elluviimisega kaasnevat piiriülest keskkonnamõju esinemist ette näha ei ole. Palume lauset täiendada ja selgitada, mis põhjusel piiriülest mõju Lätile ei kaasne, kuigi planeeritav tuulepargi ala paikneb Eesti-Läti piirist ligikaudu 10 km kaugusel. Tulenevalt teavitab Kliimaministeerium planeeringu ja KSH protsessist Läti Vabariiki.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk 4.18 täiendatakse. KSH menetluse raames selgitatakse välja, kas planeeringu elluviimisega võib kaasneda oluline piiriülene keskkonnamõju. Vastava mõju esinemise võimaluse korral viiakse menetlus läbi keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses sätestatud piiriülese keskkonnamõju hindamise erisusi arvestavalt.

State Environmental Service of the Republic of Latvia 12.06.2026 2.28/AP/5490/2026	Pärast esitatud arvamuste läbivaatamist ja hindamist järeldeb teenistus, et kavandatud tuulepark, mis asub umbes 9 km kaugusel Läti-Eesti piirist, asuks Läti Vabariigi territooriumist piisaval kaugusel. Arvestades, et Läti poolne piiriala on valdavalt metsane ja hõredalt asustatud, ei eeldata, et projekt avaldab Läti territooriumile olulist kahjulikku keskkonnamõju. Looduskaitseamet tõi esile aspekte, mida tuleks ruumilise planeeringu keskkonnamõju hindamisel võimalike piiriüleste mõjude hindamisel arvesse võtta – keskkonnamõju hindamisel tuleb eraldi hinnata - mõju rändlindudele, kes kasutavad piiriüleseid rändeteid; - võimalikku mõju nahkhiirte populatsioonidele, sealhulgas rändnahkhiirtele; - kumulatiivset mõju koos olemasolevate ja kavandatud tuuleenergia arendustega Läti-Eesti piirialal; - mõju ökoloogilisele ühenduvusele ja piiriülese rohelise infrastruktuuri võrgustiku toimimisele.	Arvestatakse. LS ja KSH programmi ptk 4.18 täiendatakse. KSH menetluse raames selgitatakse välja, kas planeeringu elluviimisega võib kaasneda oluline piiriülene keskkonnamõju. Vastava mõju esinemise võimaluse korral viiakse menetlus läbi keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses sätestatud piiriülese keskkonnamõju hindamise erisusi arvestavalt. Piiriüleste mõju käsitlev osa tõlgitakse inglise keelde ja edastatakse Kliimaministeeriumile, kes edastab selle omakorda Läti Vabariigi Riiklikule Keskkonnateenistusele.
Muinsuskaitseamet 29.04.2026 nr 15-3/593-1	Teadaolevalt ei jää planeeringualale arheoloogiatundlikke alasid ega - leiukohti, kuid vaatamata sellele on pinnasetöödel vaja olla tähelepanelik ja arvestada arheoloogiliste leidude ja arheoloogilise kultuurikihi ilmsikstuleku võimalusega. Muinsuskaitseadusest tulenevalt (§ 31 lg 1) on leidja kohustatud tööd katkestama, jätma leiu leiukohta ning teatama sellest Muinsuskaitseametile. Muid täiendavaid ettepanekuid Muinsuskaitseamet lähteseisukohtadele ja KSH programmile ei tee.	Teadmiseks võetud. Kirjeldatud nõue lisatakse Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku seletuskirja, et tagada arheoloogiliste leidude ilmsikstulekul tegutsemise vastavalt muinsuskaitseaduse § 31 lg 1 sätestatule. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks
Mulgi Vallavalitsus 07.05.2026 nr 7-6/2026-30-1	Mulgi Vallavalitsus teeb ettepaneku Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta järgmiselt:	Arvestatakse osaliselt. Tuulepargi planeeringualad jäävad Mulgi valla piirist vähemalt 1,2 km kaugusele. Mulgi Vallavalitsuse ettepanekut tuuliku masti paiknemise osas (5000 m nõue) ei arvestata. Mulgi valla territooriumile

	1) tuuliku mast ei tohi paikneda Mulgi valla territooriumile jäävatele elu- või ühiskondlikele hoonetele lähemal, kui 5000 m; 2) eriplaneeringu lahenduse kaardil peab olema näidatud lähima tuuliku kaugus ja asukoht Mulgi valla piirist ning lähimast Mulgi valla elamust. Mulgi Vallavalitsus soovib olla kaasatud Tõrva II tuuleenergeetika eriplaneeringu ja keskkonnamõju hindamise menetluses.	eriplaneeringuga piiranguid ei seata, kuid kavandatava tegevuse mõju võib ulatuda Mulgi valla territooriumile ning seda hinnatakse keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus, lähtudes muu hulgas nähtavuse, varjutuse ja müra modelleerimise tulemustest. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks. Eriplaneeringu lahenduse kaardirakendus, kus on võimalik hinnata tuulikute paiknemist ja kaugusi, sh Mulgi valla piirist ja elamutest, on kättesaadav aadressil: https://experience.arcgis.com/experience/18d60caed56c4fab167b3bd243396dd. Mulgi Vallavalitsus kaasatakse edaspidi Tõrva II tuuleenergeetika eriplaneeringu ning keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlusse.
Päästeamet 08.05.2026 nr 7.2-3.2/2175-2	Planeerimisseaduse § 99 alusel küsite Päästeametilt ettepanekuid Tõrva valla II eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta. Planeeringualaga seonduv tuleohutus tuleb lahendada vastavuses kehtivate normidega sh: • järgida tuleohutuse tagamiseks ehitiste vahelisi kajasid ning vajalikku kaugust katastriüksuse piirist; • määrata ja lahendada planeeringu alal vajalik tuletõrje veevarustus, • arvestada planeeringus juurdepääsuteede kandevõime, pöörderaadiused ja laiused, arvestades tuletõrjetehnika võimalusi.	Teadmiseks võetud. Kirjeldatud nõuded lisatakse Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku seletuskirja, täpsustusega, et planeeringualaga seonduv tuleohutus tuleb lahendada vastavuses kehtivate normidega (Tuleohutuse seadus ja selle alusel kehtestatud õigusaktid) ning koostöös Päästeametiga, sh tuleb arvestada ehitiste vaheliste vajalike kajasid, nõuetekohase tuletõrje veevarustuse tagamisega ning juurdepääsuteede vastavusega päästetehnika nõuetele.

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium 27.04.2026 nr 4.1-5/893-1	Dokumendi jaotises 1.4 „Asukoha eelvaliku kriteeriumid“ on kinnitatud, et <i>tuulealade planeerimisel võetakse arvesse üldplaneeringus käsitletud väärtuslike põllumajandusmaade ruumikujusid, väärtusi</i> . Dokumendi jaotises 4.5 „Mõju pinnasele, sh väärtuslikule põllumajandusmaale“ on KSH hindaja märkinud, et tuulepargi rajamisega põllumajandusmaale ei kaasne terviklike põllumassiivide hävimine ning et suurem osa väärtuslikust põllumajandusmaast siiski säilib. Samas seoses tuulikutele juurdepääsude rajamine võib mõjutada põllumajandusmaa, eelkõige väärtusliku põllumajandusmaa massiivi jagunemist mitmeks väiksemaks massiiviks. Kui see on aga vältimatu, siis soovitatavalt ei tohiks jagunemise tulemusena moodustuda alla kahe hektari suurust põllumajandusmaa massiivi nagu seda sätestab Tõrva valla 2024. aastal kehtestatud üldplaneering.	Teadmiseks võetud. Väärtuslike põllumajandusmaade käsitlemisel arvestatakse Tõrva valla üldplaneeringus sätestatud põhimõtteid. Planeeringu koostamisel välditakse võimaluse korral põllumassiivide killustamist juurdepääsuteede ja muu taristu rajamisega. Kui põllumassiivide jagunemine on vältimatu, tagatakse, et selle tulemusel tekkivad uued põllumajandusmaa massiivid ei oleks väiksemad kui 2 ha, kooskõlas üldplaneeringus sätestatud nõuetega. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Skeemilt 7 „Planeeringualade kattuvus väärtuslike põllumajandusmaadega vastavalt Tõrva valla üldplaneeringule“ nähtub, et planeeringuala hõlmab ulatuslikult väärtuslikke põllumajandusmaid. KSH hindaja on seisukohal, et tuulepargialal on võimalik üheskoos, teineteist välistamata, nii põllumajanduslik kasutus kui ka energia tootmine. Seetõttu eeldatavalt olulist negatiivset mõju Tõrva valla väärtuslikele põllumajandusmaadele ei avaldu. Kuna väärtuslikud põllumajandusmaad on üheks tuulepargialade valiku kriteeriumiks, on KSH hindaja seisukohal, et teema edasine käsitlemine KSH I etapi aruandes vajalik.	Teadmiseks võetud. Arvestades väärtuslike põllumajandusmaade olulisust tuulepargialade valiku kriteeriumina, käsitletakse teemat täiendavalt KSH I etapi aruandes, sh hinnatakse võimalikke mõjusid ning vajadusel täpsustatakse leevendusmeetmeid. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja KSH programmis toodud põhimõtete ja KSH hindaja järeldustega nõus ning ei tee täiendavaid ettepanekuid. Kindlasti palume olla kaasatud eriplaneeringu koostamise järgmistes etappides. Loodame planeeringute koostajatega heale koostööle, mille	Teadmiseks võetud. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kaasatakse edaspidi Tõrva II tuuleenergeetika eriplaneeringu ning keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlusse.

	tulemusena rajatakse tuulepark viisil, mis kahjustaks põllumajandusmaad, sh väärtuslikku põllumajandusmaad, minimaalselt.	
Siseministeerium 20.04.2026	Soovitan mobiil- ja raadioside mõjude hindamisel kasutada sarnast lähenemist nagu seda tehti Tõrva valla eriplaneeringu esimese etapi keskkonnamõju hindamisel, sh planeerida koostöö ning meetmed. Tõrva valla eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise ESIMESE ETAPI ARUANNE EELNÕU 06.03.2025 Punkt 4.3.3 https://kov.torva.ee/sites/default/files/documents/2025-10/Keskkonnam%C3%B5ju%20strateegilise%20hindamise%20esimese%20etapi%20aruanne.pdf	Teadmiseks võetud. Teie viidatud Tõrva valla I eriplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise esimese etapi aruandes käsitletud lahendusi võetakse käesoleva menetluse koostamisel asjakohasel määral arvesse. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
Terviseamet 24.04.2026 nr 9.3-1/26/2559-2	Amet tutvus Tõrva Vallavalitsuse poolt esitatud eriplaneeringu LS ja KSH programmi eelnõu dokumentidega esitluskirjas toodud lingil ning märgib järgmist: Kuna tuuleparkide puhul on mõju inimese tervisele seotud eeskätt tuulikute töötamisest tuleneva müra, varjutuse ja vibratsiooni võimaliku mõjuga, siis KSH läbiviimisel on plaanis teostada mürauuring ja varjutuse modelleerimine. Vibratsiooni osas ei plaanita täiendavaid uuringuid, sest tuulikute ja elamute vahemaa on vähemalt 1000 m. Amet nõustub KSH programmis tooduga ning soovitage täiendavalt pöörata tähelepanu tuuleparkide ehitamisetapi võimalikule mõjule joogiveele, et tegevusega ei kahjustataks piirkonna joogivee kvaliteeti.	Teadmiseks võetud. Ettepanekuga on juba arvestatud. Eriplaneeringu LS ja KSH programmi ptk-s 4.4 on käsitletud mõju veekeskkonnale ning märgitud, et tuulikute rajamine ei mõjuta piirkonna elanike joogiveevarustust püsivalt, kuna sellega ei kaasne põhjaveetaseme alandamist ega põhjavee kvaliteedi muutust. Täiendavalt pööratakse edasises KSH menetluses tähelepanu ka ehitusetapiga kaasnevatele võimalikele mõjudele joogiveele, et välistada negatiivne mõju piirkonna joogivee kvaliteedile. Põhjaveele antav hinnang esitatakse eksperthinnangu vormis. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
Transpordiamet 20.04.2026 nr 7.2-1/26/25560-11	Avalikule teele juurdepääsuteede võimaliku asukoha ja liikluskorralduse üldiste põhimõtete määramine 1.1. Planeeringu detailse lahenduse ülesandeks on muuhulgas liikluskorralduse põhimõtete määramine ning servituutide seadmise ja olemasoleva või kavandatava tee avalikult kasutatavaks teeks määramise	Teadmiseks võetud. Punktidega 1.1. ja 1.3 esitatud põhimõtteid arvestatakse Tõrva valla tuuleenergeetika II edaspidi eriplaneeringu asukoha eelvaliku koostamise käigus. Punktiga 1.2 esitatud põhimõtet arvestatakse projekteerimistingimuste andmise aluseks olevate tingimuste

	vajaduse märkimine. Asukoha eelvaliku tegemisel tuleb analüüsida olemasoleva teedevõrgustiku piisavust juurdepääsude tagamisel, määrata planeeringualal perspektiivsete kohalike teede üldised asukohad ja nende ristumiskohad riigiteedega ning ümberehitatavad riigitee lõigud või ristmikud (nende olemasolul). Riigiteede kolm põhiliiki on põhi-, tugi- ja kõrvalmaantee millel igaühel on oma funktsioon. Funktsioonid on leitud majandus- ja taristuministri 25.06.2015 määrusest nr 72 „Riigiteede liigid ja riigiteede nimekiri“ (https://www.riigiteataja.ee/akt/128062015003). Lähtudes kliimaministri 17.11.2023 määrusest nr 71 „Tee projekteerimise normid“ (edaspidi normid) on nõuded kohaliku teedevõrgu ühendamiseks riigiteedega liikide kaupa erinevad, riigiteega ristumiskohtade arv on normidega piiratud. 1.2. Teeme ettepaneku määrata riigiteede liikluskorralduse ja ümberehituse vajadus seoses eriveostega ja ehitusaegsete veostega. 1.3. Palume arvestada, et Transpordiamet ei võta arendustegevuse vajadustest tingitud uute teelõikude rajamise ja riigiteede ümberehitamise kohustust kui riigiteede võrgustiku arengu seisukohalt selleks vajadus puudub.	koostamisel või detailse lahenduse koostamisel. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Planeeringuala kruntide hoonestusala ja ehitusõiguse määramine 2.1. Normide § 63 lõike 5 kohaselt määratakse elektrituuliku vähim kaugus teekatte servast valemiga $L=(H + 0,5D)$, kus L on tuuliku vähim kaugus teekatte servast meetrites, H on tuuliku masti kõrgus meetrites ja D on tuuliku rootori või tiiviku diameeter meetrites. 2.2. Juhime tähelepanu, et üldjuhul loetakse üle 45 m kõrgused ehitised lennutakistusteks, kuna kujutavad ohu lennuliiklusele. Eeltoodust lähtuvalt	Teadmiseks võetud. Kirjeldatud nõuded lisatakse edaspidi Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku seletuskirja. Punktis 2.1 esitatud nõuet on täiendavalt käsitletud LS ja KSH programmi peatükis 4.10. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.

	on vajalik arvestada mh tuulegeneraatorite märgistamisega, sh lennuohutustulede paigaldamisega (LennS § 35 lg 21).	
	Tehnovõrkude ja -rajatiste võimaliku asukoha määramine 3.1. Palume arvestada, et üldjuhul ei ole võimalik juhtida arendusalade sademevett riigitee kraavidesse. See on võimalik vaid põhjendatud juhtudel koostöös Transpordiametiga. 3.2. Planeeringus vältida tehnovõrkude kavandamist riigitee alusele maale. Riigitee alune maa on riigitee rajatise teenindamiseks ning nõusoleku seda maad kasutada saab Transpordiamet anda vaba ruumi olemasolul. Tehnovõrgu paigaldust tuleb hinnata igakordselt suuremas täpsusastmes geodeetilise alusplaani olemasolul ja menetleda seda kas läbi projekteerimistingimuste või detailplaneeringu.	Teadmiseks võetud. Kirjeldatud nõuded lisatakse edaspidi Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku seletuskirja. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Transpordiamet on seisukohal, et lähteseisukohad ja KSH programm on asjakohane ja piisav. Palume kohalikul omavalitsusel planeeringuala asukoha valikul ettepanekutega arvestada ja teha planeeringu koostamise protsessis sisulist koostööd Transpordiametiga. Ettepanekute mitteametamist palume sisuliselt põhjendada. Oleme valmis vajadusel selgitama ja täpsustama käesoleva kirjaga esitatud ettepanekuid ning koostöös välja töötama kohakeskselt sobivaimaid lahendusi. Küsimuste korral palume pöörduda kirja koostaja poole kelle nimi on toodud allpool.	Arvestatakse. Transpordiamet kaasatakse edaspidi Tõrva II tuuleenergeetika eriplaneeringu ning keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlusse.
Viljandi Vallavalitsus 11.05.2026 nr 7- 12/26/5-7	Täname edastatud teavituse eest seoses kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi koostamisega. Viljandi Vallavalitsus on esitatud materjalidega tutvunud ning käesoleval etapil täiendavaid ettepanekuid ei esita.	Teadmiseks võetud. Viljandi Vallavalitsus kaasatakse edaspidi Tõrva II tuuleenergeetika eriplaneeringu ning keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlusse.

	Arvestame, et vastavalt planeerimisseaduse § 99¹ lõikele 4 käsitletakse ettepanekute puudumist seisukohana, et Viljandi Vallavalitsus ei soovi antud etapis eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta täiendavaid ettepanekuid esitada. Palume meid jätkuvalt informeerida menetluse edasisest käigust ning kaasata oluliste muudatuste aruteludesse.	
Eraisikud A.T ja L.K	Avaldati üldist vastuseisu elektrituulikute kavandamisele Tõrva valla territooriumil. Peamiste murekohtadena toodi esile tuulikute visuaalne mõju maastikule, võimalik mõju maa kasutusvõimalustele ning küsimused tuulikute kasutusea lõppemise, demonteerimise ja ala korrastamise kohta.	Teadmiseks võetud. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks. Viidatud mõjud on käsitletud ptk 4.6, 4.10, 4.13., sealjuures visuaalse hindamise metoodika nõuded on esitatud ptk 2.1.2 (viidatud mõjusid käsitletakse KSH aruande koostamisel)
Eraisikud A.R ja M.R	Lähtuvalt alltoodud joonisest selgub, et Tõrva vald asetseb Eesti kõige tuulevaesemas piirkonnas. Tekib paratamatult küsimus, et kas tõesti meie valla juhtidel puudub talupoja mõistus, lastes ettevõtjatel valitsuse toetusel planeerida Eesti kõige tuulevaesemasse piirkonda tuulepargid? Vägisi tundub, et oleme ringiga tagasi nõukogude liidu ajas, kui kuulutati, et me ei oota looduselt armuande vaid võtame need ise.... paneme jõed tagurpidi voolama ja nüüd siis tuulepargid tuulevaiksesse piirkonda! Sellest tuuleparkide tööks vajaliku ressursi nappusest lähtuvalt tuleks vallal lõpetada igasugused tuuleparkide arendused ja ka edaspidi keelduda vastu võtmast uusi arendajate nõudmisi!	Selgitus. Arvamuses esitatud kaart hindab tuulekiiruseid ligikaudu 50 m kõrgusel maapinnast, mis ei ole võrreldav tänapäevaste tuuleenergia arenduste tehniliste parameetritega. Planeeritavate tuulikute kogukõrgus ulatub kuni 285 meetrini ning rootori labade tööpiirkond paikneb ligikaudu 100–200 meetri kõrgusel maapinnast, kus tuuleolud on märkimisväärselt erinevad. Nimetatud kõrgustel on tuulekiirused oluliselt suuremad ja stabiilsemad. Keskkonnaagentuuri IRENESE projekti andmetel jääb tuule keskmine kiirus selles vahemikus ligikaudu 6 m/s, mis vastab tuuleenergia tootmiseks sobivale tasemele. Seetõttu ei ole põhjendatud järeldus, et tegemist oleks „tuulevaese” piirkonnaga tänapäevaste tuulikute töö kõrgust arvestades.

		Lisaks tuleb arvestada, et tuuleparkide kavandamisel ei lähtuda üksnes üldistest kaartidest, vaid kasutatakse detailseid mõõtmisi, modelleerimist ning pikaajalisi andmeregistreid, mis võimaldavad hinnata konkreetse asukoha tegelikku tootlikkust. Tuulekiiruse kohta esitatakse asjakohane kaart LS ja KSH programmi materjalides, et tagada otsustusprotsessi läbipaistvus ja parem arusaadavus kõigile osapooltele.
	Tõrva valda kavandatud tuuleparkide kõrgus on Euroopas, ning suuresti kogu maailmas, pretsedenditu, võttes arvesse maismaatuuleparke. Mistõttu puuduvad teadusuuringud sellise kõrguse ja võimsusega tuulikute võimalikust mõjust nii inimesele, kui elusloodusele ja sh koduloomadele. Miks meie elukeskkond ja selle lahutamatuks osaks olev looduskeskkond muudetakse inim- ja loomkatsete eksperimentaallaboriks? Keskkonnaameti hinnangul jätab tuuleparkide keskkonnamõjude hindamise kvaliteet soovida. Ei ole aus asju ilusamaks rääkida ja tekkivaid probleeme lihtsalt eirata. Meie riigi teadmised on tegelikult puudulikud! Eesti riigiametites on vaja tõsta kõigepealt uuringute kvaliteeti ning tagada sõltumatus otsuste tegemisel. Kas eksperdi- ja nõustamisteenuste tasustamine sõltub otseselt planeeringu kehtestamisest? Millised meetmed on rakendatud, et tagada ekspertide sõltumatus?	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH eesmärk ongi hinnata kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid ning teha otsuseid olemasolevate teadmiste, uuringute ja õigusaktidest tulenevate nõuete alusel. Käesolev planeering ei eelda, et mõjud jäetaks hindamata või et piirkonnast kujuneks "eksperimentaallabor". Vastupidi – enne võimalike asukohtade lõplikku määramist viiakse läbi ulatuslikud uuringud ning hinnatakse mõjusid inimese tervisele, looduskeskkonnale, maastikule, põhjaveele, mürale, varjutusele, elustikule, sotsiaalmajanduslikule keskkonnale ja teistele asjakohastele valdkondadele, mida on käsitletud eriplaneeringu LS ja KSH programmis (vt ptk 4) esitatud metoodikate kohaselt. Keskkonnamõju strateegilise hindamise viivad KOV tellimusel läbi pädevad eksperdid vastavalt planeerimisseaduse ja keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse nõuetele. Eksperdid vastutavad oma hinnangute õigsuse ja erapooletuse eest ning nende töö ei lähtu arendaja ootustest, vaid kehtivatest õigusaktidest, olemasolevatest teadmistest ja uuringute tulemustest.

	Milline on arendaja roll planeeringu koostamise ja tööde vastuvõtmise protsessis? Kuidas on tagatud, et arendaja ei mõjuta sisuliselt eksperthinnanguid? Kuidas tagatakse, et kogukonna huvid on protsessis arendaja huvidega samaväärselt esindatud?	Selgitus. Arendaja roll on esitada planeeringu lähteandmed ning rahastada planeeringu ja KSH koostamist, kuid lõplikke otsuseid ei tee arendaja. Planeeringu koostamist korraldab Tõrva vald ning menetluses osalevad riigiasutused ja teised pädevad asutused, kes annavad oma seisukohad ning vajadusel nõuavad täiendavaid uuringuid. LS ja KSH programm näeb ette ka avaliku kaasamise, kirjalike ettepanekute esitamise ja avalikud arutelud vastavalt planeerimisseaduses ettenähtud korrale.
	Maismaale soovitatakse nii kõrgeid tuulikuid paigaldada vaid suuremate linnade lähedusse (kus on juba olemas erinevad foonihäiringud, mis leevendavad, st peidavad, nii kõrgete ja võimsate tuugenitega kaasuvaid intensiivseid häiringuid), lagedale tuulisele alale või rannikule, ning vaid ühekaupa, möödapääsmatul vajadusel 2-3 kaupa. Tuulikute maal Taanis on valdav tuulikute kõrgus 50-80m, uuema generatsiooni tuulikud 109m. Saksamaal max 143m, Soomes - 90-100m. Miks on otsustatud Tõrva valda paigaldada nii kõrged (250m) tuugenid ja miks on see tuugenite kogus nii üüratult suur?	Selgitus. Planeeringus käsitletakse kuni 285 m kõrguseid tuulikuid, sest planeering peab arvestama tehnoloogia arenguga kogu planeeringu kehtivuse ajal. Tegemist on maksimaalse võimaliku kõrgusega, mitte lõpliku otsusega konkreetsete tuulikute kohta. Tuulikute tegelik arv, kõrgus ja paiknemine määratakse keskkonnamõjude strateegilise hindamise tulemuste, tehniliste võimaluste ning koostöös pädevate asutustega. LS ja KSH programmis (vaata ptk 1.1) on selgelt kirjas, et lõplik kõrgus ja tuulikute arv sõltuvad mõjude hindamise tulemustest ning muudest planeerimis- ja keskkonnapiiirangutest. Samuti ei vasta väide, et kuni 250–285 m kõrgused maismaatuulikud oleksid Euroopas või maailmas pretseeditud, tänasele olukorrale. Mitmes Euroopa riigis on juba rajatud või kavandamisel sarnase kõrgusklassiga maismaatuulepargid. Eestis on näiteks Sopi-Tootsi tuulepark ja Saarde tuulepark rajatud üle 240 m kõrguste tuulikutega.

		Seetõttu ei ole sellise kõrgusklassiga tuulikute kavandamine Eesti planeerimispraktikas enam erandlik.
	Ei tasuks ka alahinnata tuulikute püstitamisel, vundamendi ehitusel, maapõues peituva radooni lendu laskmist! Radoon on loodusliku ioniseeriva kiirguse allikatest inimese tervisele kõige ohtlikum. Ta on mürgine ja põhjustab rakumutatsioone. Organismi sattudes jätkub radooni radioaktiivne lagunemine. Niinimetatud `silent killer` on üks suuremaid vähi jm raskete haiguste tekitaja. Radoon on suitsetamise kõrval olulisemaid kopsuvähi põhjustajaid. Kas Tõrva tuuleparkide puhul on mõeldud ka ohtudele rahvatervisele seoses radooniga? Kui tihti ja mil viisil teavitatakse radioatsooni ohust elanikke? Ehituse käigus ja ka hiljem kui tuulikud on töös, tekivad omavõnkesageduse ja vibratsiooni tõttu pinnase kihtides praod, mis hakkavad läbi laskma radooni. Pinnase kihid, kui need on terved ja pragudeta, hoiavad radooni lendumist kinni. Kui tavaline CO₂ (mis pole mingi mürk vaid taimede toit) õhku paisatuna on kuulutatud ohtlikuks, siis miks peaks päriselt mürgist radooni maakihtide alt välja päästma... Visake pilk peale Eesti pinnase radooniriski kaardile ja võrrelge seda tuule- ja hübriidparkide planeeringu aladega. Tõrva vald asub kõrge või väga kõrge radooni sisalduse alal! Kaart on koostatud mõõtmistulemuste põhjal, mis tehti põhiliselt 80 cm sügavusel, teadaolevalt on tuugeni vundamendi auk aga palju kordi sügavam .	Mitte arvestatud. Radoon on oluline rahvatervise teema, kuid selle puhul tuleb eristada siseruumide radooniriski ja välisõhus esinevat looduslikku radooni. Terviseameti andmetel kujutab radoon terviseriski eelkõige siseruumides, kus ebapiisava ventilatsiooni tõttu võib see koguneda. Välisõhus esinevat looduslikku radoonitaset ei peeta üldjuhul inimese tervisele ohtlikuks (https://www.terviseamet.ee/tuulepargid#kas-tuulikute-rajami). Sotsiaalministeeriumi 10.03.2025 infokirjas nr 5.1-2/679-1 omavalitsustele on selgitatud, et radoon ei paikne maapõues gaasimaardlana, mis kaevetööde käigus suuremas mahu valla pääseks. Pinnasetööd võivad küll ajutiselt luua radoonile täiendavaid liikumisteid välisõhku, kuid need ei suurenda pinnases tekkiva radooni hulka. Samuti on üksikute kaevetööde mõjupiirkond piiratud ning nende tulemusena ei eeldata välisõhu radoonisisalduse arvestatavat suurenemist. Infokirjas on märgitud ka, et radoon kujutab terviseriski peamiselt siis, kui see koguneb hoonete siseõhku. Täiendavate väljapääsuteede tekkimine pinnases võib teatud juhtudel hoopis vähendada radooni koondumist pinnasesse ja selle kandumist lähi piirkonna hoonetesse (1 km kaugusel asuvatesse hoonetesse). Seetõttu ei ole alust eeldada, et tuulepargi rajamine või töötamine suurendaks piirkonna elamute siseõhu radooniriski.

	Kuidas on kavatsatud lahendada radooniga seotud riskid? Kas on plaanis tellida eelnevalt uusi vastavaid uuringuid sügavustel, mis vastaksid tuugenite vundamentide aukude sügavusele? Võib ju väita, et radoon vabas õhus ei ole ohtlik, siis kõik need asulad ja majad, mis on tuuleparkide läheduses, see vibratsioon lõhub pinnast ka nende majade all ja seesama radoon, mis enne püsis kindlalt pinnase all, hakkabki imbuma majade keldritesse ja eluruumidesse. Kas on planeeritud uuringuid tuuleparkide vibratsiooni tagajärgede seoses radooni pinnasest vabanemisele?	Tõrva tuuleparkide planeeringu puhul ei ole teadaolevalt alust väita, et tuulikute rajamine või töötamine põhjustaks radooni ulatuslikku vabanemist sellisel määral, mis tooks kaasa ohu piirkonna elanike tervisele. Samuti puudub teaduslikult põhjendatud alus väitele, et tuulikute töötamisest tulenev vibratsioon lõhuks pinnast selliselt, et radoon hakkaks seetõttu elamutesse kanduma. LS ja KSH programmis on vibratsiooni mõju käsitletud (vt ptk 4.8). Programmis on viidatud Terviseameti seisukohale, mille järgi on ettevaatusprintsipist lähtudes soovitatav tagada vähemalt 500 m kaugus tuulepargi ja vibratsioonitundlike hoonete, sealhulgas elamute vahel. Tõrva eriplaneeringus on elamute ja tuulikute vahemaaks arvestatud vähemalt 1000 m. Seetõttu on programmis järeldatud, et olulist negatiivset vibratsioonimõju kavandatavatest tuuleparkidest ei tulene ning täiendavaid vibratsiooniarvutusi ei kavandata. Eeltoodust tulenevalt ei ole planeeringus ette nähtud eraldi radooniuuringuid. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	Saksamaa looduskaitsealadelt on kadunud ligi kolmveerand lendavaist putukatest. Prantsuse põllulindude arvukus on vähenenud kahe kolmandikuni kunagisest tipust. Eestis on 20. sajandi algusest saadik kadunud 95 % niidukooslustest ja vaid kahte protsenti meie metsadest võib pidada põlislaaneks. Need on faktid ÜRO loodud Valitsustevahelise Elurikkuse ja Loodushüvede Koostöökogu aruandest. Kõiki neid	Selgitus. Elurikkuse kaitse on üks KSH keskseid teemasid. Seetõttu on LS ja KSH programmis ette nähtud põhjalike elustiku-uuringute läbiviimine (vt ptk 2.1.2), et koguda otsuste tegemiseks vajalikku teavet ning hinnata kavandatava tegevuse võimalikku mõju looduskeskkonnale. KSH raames viiakse läbi muu hulgas linnustiku, nahkhiirte, taimestiku ning teiste oluliste loodusväärtuste uuringud ning

	protsesse seondatakse osalt ka radooni levikuga! Maailm kaks kolm aastat ilma mesilasteta pidi olema määratud hukule! Kas meie siin Eestimaa nurgas oleme targad ja ettenägelikud ning ennetame neid fataalseid tagajärgi? Eestlastel on vanasõna: üheksa korda mõõda ja üks kord lõika!	koostatakse teaduskirjandusel põhinev ülevaade. Samuti hinnatakse mõju kaitstavatele liikidele, elupaikadele, rohevõrgustikule ning Natura 2000 aladele. Uuringute tulemuste põhjal hinnatakse võimalikke mõjusid ning vajaduse korral kavandatakse meetmed nende vältimiseks või leevendamiseks.
	Me ei ole nõus, et meie kaunis, loodusrikas koduvald muudetakse elamiskõlbmatuks, erinevaid häiringuid emiteerivaks tööstuspargiks. Selline areng on vastuolus meie valla arengustrateegiaga. Tõmbekeskustest kaugel asuvasse maapiirkonda, haja-asustusse, tullakse ja jäädakse elama - vaatamata paljudele ebamugavustele - eelkõige põhjusel, et selline elukeskkond võimaldab elamist looduse keskel, vaikusel ja rahu, puhtas õhus. Looduses ja koos loodusega. Tuuleparkide maades, Taanis ja Saksamaal, ei ole tervet maad ära risustatud tuugenitega. On piirkondi, kus tuugenid puuduvad. Tõrva vald on Eesti mõistes piirkond kuhu ei peaks planeerima ühtegi tuuleparki, see pole lihtsalt ei majanduslikult ega sotsiaalselt mõistlik. Loodame väga, et Tõrva valla jätkub tervet mõistust seda ajutist sõgedust tuuleparkidega mitte kaasa teha!	Selgitus. KSH käigus hinnatakse muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, maastikule, looduskoskkonnale, mürale, varjutusele, elukeskkonna kvaliteedile ning sotsiaal-majanduslikke mõjusid (vt LS ja KSH programmis ptk 4). Eriplaneeringu eesmärk on hinnata, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tegevus konkreetses asukohas sobiv. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist teeb Tõrva Vallavolikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta, tuginedes läbiviidud uuringutele, mõjude hindamise tulemustele ning menetluse käigus esitatud arvamustele ja ettepanekutele.
	Miks ei ole kaalutud teisi asukohaalternatiive tuulepargi eelvalikualale, mis on otseses vastuolus Valga maakonnaplaneeringuga 2030+, Tõrva üldplaneeringuga 2024, Tõrva valla arengukavaga 2025 ja üleriigilise planeeringuga Eesti 2050?	Mitte arvestatud. LS-i ja KSH programmi ptk 3 on hinnatud kavandatava tuuleenergia arendamise kooskõla asjakohaste arengudokumentidega, sh Valga maakonnaplaneeringu 2030+, Tõrva valla üldplaneeringu, Tõrva valla arengukava ning üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ eesmärkide ja põhimõtetega. Teie pöördumises on viidatud vastuolule nimetatud dokumentidega, kuid ei ole täpsustatud, milliste

		konkreetsete eesmärkide, põhimõtete või tingimustega kavandatav lahendus Teie hinnangul vastuolus on.
	Tuuleparkidest lähtuvad erinevad häiringud (nii visuaalsed, kui mürasaaste, vibratsioon jne) muudavad paljude inimeste jaoks oma kodus elamise tõsiseks väljakutseks. Nagu näitab rahvusvaheline praktika - paljud inimesed ei tulegi selle väljakutsega toime ning on sunnitud otsima võimalusi oma kodust lahkumiseks. Ent kuna tuulepargi läheduses asuvat kinnisvara ei ole üldreeglina võimalik müüa, tekib surnud ring - inimesed lihtsalt peavad taluma talumatuks muutunud häiringuid. Igapäevaselt.	Arvestatakse. KSH käigus hinnatakse kavandatava tegevuse mõju inimese tervisele ja heaolule, sealhulgas müra-, varjutus- ja visuaalseid mõjusid (vt LS ja KSH programmis ptk 4). Vajaduse korral kavandatakse meetmed nende mõjude vältimiseks või leevendamiseks. Hinnangud põhinevad kehtivatel õigusaktidel, teadusuuringutel, eksperdihinnangutel ning läbiviidavatel modelleerimistel. Samuti käsitletakse KSH aruandes olemasolevate teadusuuringute ja asjakohase erialakirjanduse põhjal võimalikku mõju kinnisvara väärtusele ulatuses, mis on keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärki arvestades põhjendatud.
	Miks ei ole plaani hinnata mõju elamukinnisvara väärtusele, mis oleks vastavuses planeeritavate uue põlvkonna tuulikute võimsustele, suurusele ja kõrgusele? Kas luuakse rahaline tagatisfond koduomanikele, kes soovivad tuuleparkide tõttu kodud ära müüa ja arendaja kohustub need ostma? Kas luuakse rahaline tagatisfond koduomanikele, kes on sunnitud tuuleparkide tõttu oma elukohta muutma ja müüma oma kodud alla turuhinna? Kas kinnisvara müügi korral rakendatakse tavapärasest turuväärtus +30% skeemi?	Mitte arvestatud. Kohaliku omavalitsuse eriplaneering ega KSH ei reguleeri kinnisvara väljaostmise, hüvitamise ega tagatisfondide loomise küsimusi. Samuti ei ole planeeringu ülesanne määrata kinnisvara omandamise tingimusi või võimalikke hüvitamisskeeme. Küsimused võimalike tagatisfondide, kinnisvara väljaostmise või turuväärtusest kõrgema hüvitise maksmise kohta on arendaja võimalikud äriotsused või poolte vahelised kokkulepped ning neid ei lahendata eriplaneeringu menetluses. Kehtivad õigusaktid ei näe ette kohustust luua tuulepargi rajamise korral kinnisvara väljaostmiseks tagatisfondi ega rakendada kinnisvara omandamisel automaatselt turuväärtusele lisanduvat hüvitist.

	Teadusuuringud kinnitavad, et mida väiksem keskkonna üldine mürafoon, seda intensiivsemalt olemasolevat müra tajutakse. Mistõttu võib vähese mürafooniga keskkonnas juba suhteliselt vähene müra tekitada suhteliselt tõsisid mürahäiringuid. Kui selline vaikuse foonil toimiv intensiivne mürahäiring on kestev, on suure tõenäosusega tagajärjeks häiringut taluma pidavatel subjektidel tõsiste terviseprobleemide teke. Tootsi ja Saarde tuulepargi läheduses elavad inimesed väidavad, et aerodünaamiline müra kostub selgelt 6-8km kaugusele (olenevalt tuule tugevusest). Tugevama tuulega on tuulepargist 6 km kaugusel müra tõsiselt häiriv. Oluline on märkida, et normatiivaktidega kehtestatud müra normväärtused ei tähenda mürahäiringu puudumist. Normväärtused kujutavad endast poliitilist kompromissi, mitte füsioloogiliselt põhjendatud täielikku häiringuvabadust. Normväärtusi ületav müra on vääramatult tervist kahjustav, normi piiresse jääv mürahäiring, kui see on kestev - samuti. Lisaks on erialakirjanduse kohaselt mürahäiringu objektiivne mõju korrelatsioonis ka keskkonna üldise mürafooniga, st mida vaiksem keskkond, seda intensiivsem mõju mistahes mürahäiringul . Kas on üldse võimalik lahendada hiigeltuugenite tekkivaid erinevaid müra probleeme? Mis on Teie lahendus? Kas tõesti piirdume ainult normatiivaktidega? Kas luuakse elamute müratõhususe suurendamiseks rekonstrueerimisfond, et tagada hoonesisene müranorm eluruumides öösel? Millised on meetmed tuulikute poolt tekitavast müra tulenevate häiringute leevendamiseks?	Selgitus. KSH koostamisel üks keskseid põhimõtteid on keskendumine olulistele keskkonnamõjudele, mille puhul hinnatakse nende ulatust ja olulisust ning kavandatakse leevendusmeetmed eesmärgiga viia mõju tase alla olulisuse künnise. Seejuures lähtutakse arusaamast, et kõik häiringud ei ole täielikult välditavad – teatud mõjud, sh müra võivad teatud tasemel esineda ka pärast leevendusmeetmete rakendamist. Ainuüksi häiringute olemasolu ei ole iseenesest piisav põhjus kavandatava tegevuse keelamiseks, kui on hinnatud ja näidatud, et mõju ei ületa olulist taset ning keskkonnataluvust oleks ületatud. KSH koostamise käigus modelleeritakse tuulikute müra, hinnatakse selle vastavust kehtivatele normväärtustele ning vajaduse korral kavandatakse leevendusmeetmed. Müra hindamisel arvestatakse kehtivate õigusaktide ja tunnustatud metoodikatega. Samuti hinnatakse mõju inimese tervisele ja heaolule laiemalt, sealhulgas müra, varjutuse, visuaalse mõju ja teiste asjakohaste häiringute koosmõju ulatuses, mis on KSH eesmärgi arvestades põhjendatud. Võimalikud leevendusmeetmed võivad hõlmata näiteks tuulikute asukohtade muutmist, piisavate vahekauguste tagamist elamutest, tuulikute töörežiimide piiramist teatud ilmastikuoludes või kellaaegadel ning muid tehnilisi või korralduslikke meetmeid. Konkreetsete meetmete vajadus ja ulatus selgub KSH käigus tehtava müra modelleerimise ja mõjude hindamise tulemusel (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.9).
--	---	---

	Tuuleparkide negatiivne mõju inimeste tervisele on fakt. Olgugi, et teadusmaailmas puudub üksmeel, millise konkreetse teguri toimega seletub rahvusvahelistes teadusuuringutes tuvastatud ja dokumenteeritud fakt - tuuleparkide läheduses elavatel inimestel tekkivad ühtset laadi terviseprobleemid - valitseb üksmeel, et sellised terviseprobleemid - nn tuugenisündroom - reaalselt eksisteeriv. Kõige kaasaegsemate hüpoteeside kohaselt peetakse sellise fenomeni põhjuseks tuuleparkidest lähtuvate erinevate häiringute kumulatiivset mõju, st nii mehaaniline, aerodünaamiline, kui madalsageduslik müra; visuaalne saaste - st varjutus, labade pidev vilkumine, öine valgussaaste, mis tuule korral lisaks elusolendide jaoks raskelt talutav "valguskarussell"; liigne domineerimine maastikul jms. Sealjuures on toodud nt välja, et isegi tuulikute ebaloomulik suurus võib tekitada inimestes ebamugavustunnet, ärevust ning isegi paanikahooge. Sama kehtib eluslooduse osas.	Eriplaneeringu koostamisel ei kavandata elamute müratõhususe suurendamiseks eraldi rekonstrueerimisfondi. Sellise fondi loomine ei kuulu kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ega KSH menetluse reguleerimisalasse. Planeeringu eesmärk on ennetavalt hinnata ja kujundada lahendus selliselt, et kavandatav tegevus vastaks kehtivatele nõuetele ning olulised ebasoodsad mõjud oleksid välditud või leevendatud. Terviseameti senise seisukoha järgi ei ole teadusuuringud kinnitanud, et kehtivate müranormide järgimisel põhjustaks tuulikute lähtuv infraheli tõsiseid terviseriske. KSH koostamisel lähtutakse siiski ettevaatuspõhimõttest ning hinnatakse kavandatava tegevuse võimalikku mõju inimese tervisele ja heaolule tervikuna.
	Mistõttu on teaduskirjanduses, aga ka EL-i taastuvenergia suunisdokumentides ja keskkonnaameti koostatud tuuleparkide ruumilise planeerimise juhendis soovitus vältida tuuleparkide rajamist piirkonda, kus see on domineerivaks visuaalseks maastikuelemendiks, nt haja asustusega maapiirkond ja loodusmaastik.	Selgitus. KSH koostamise käigus hinnatakse kavandatava tegevuse mõju maastikule ja visuaalsele keskkonnale. Selleks koostatakse muu hulgas nähtavusanalüüsid ning fotomontaažid, mille alusel hinnatakse tuulikute nähtavust erinevatest vaatepunktidest ning nende mõju maastikupildile ja elukeskkonnale (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.6).
	Kuidas plaanitakse lahendada inimeste füüsilise ja vaimse tervise olukorra halvenemine? Miks ei ole hinnatud piisavalt punaste lennuohutustulede visuaalset mõju ja tulenevaid häiringuid, mis pimedal ajal on nähtavad kuni 40 km kaugusele? Infraheli tervist kahjustava mõju teemal on peetud aastakümneid rahvusvahelisi teaduskonverentse, mis annab lisapõhjuse oletada, et infraheli negatiivse reaalse mõju eitamine on küüniline ning ei ole teaduspõhine lähenemine. Oluline on ka asjaolu, et infraheli	Selgitus. Punased lennuohutustuled võivad pimedal ajal olla nähtavad ning põhjustada visuaalset häiringut. Seda käsitletakse KSH aruandes visuaalse mõju ja valgushäiringu hindamise osana. Samas ei ole lennuohutuse tagamiseks seatud nõuded kohaliku omavalitsuse pädevuses, vaid tulenevad riiklikest ja rahvusvahelistest lennundusohutuse nõuetest. Kohalik omavalitsus ei saa keelata

	intensiivsus on ruumis püsiv, muutudes vaid 0.003 ühikut/100 km kohta, sealjuures ei summuta sellist heli objektid, mida see läbib, ning mõjuulatus on erinevate allikate väitel 10-30 km. Seega, tuulepargist lähtuvast negatiivsest tervisemõjust saab olema märksa suurem elanike hulk, kui vaid kuni 3 km kaugusel elavad inimesed (kellel on õigus taastuenergia tasule tulenevalt keskkonnahäiringu talumisest). Kas plaanitakse täiendavaid, ilmselgelt vajalikke uuringuid infraheli kohta ja kas neid uuringuid teostavad spetsialistid, kes omavad vastavaid instrumente ja ka kogemusi? Kas luuakse tervisekahju fond tagamaks hüvitiste maksmist, kui ilmneb, et tuulepargi käitamisejärgselt inimesed on saanud tervisekahju?	lennundusohutuse tagamiseks ettenähtud lahendusi, sealhulgas tuulikute öiseid märgutulesid. Valgusreostuse puhul arvestatakse, et tuuleenergia arendamine ja lennuohutus on olulise avaliku huviga seotud valdkonnad. Kui lennuohutuse tagamiseks puudub muu mõistlik alternatiiv ning mõju täielik vältimine ei ole võimalik, hinnatakse mõju ulatust ja võimalikke leevendusmeetmeid KSH käigus. Terviseameti senise seisukoha järgi ei ole teadusuuringud kinnitanud, et kehtivate müranormide järgimisel põhjustaks tuulikutest lähtuv infraheli tõsiseid terviseriske. KSH koostamisel lähtutakse siiski ettevaatuspõhimõttest ning hinnatakse kavandatava tegevuse võimalikku mõju inimese tervisele ja heaolule tervikuna. Eriplaneeringu ja KSH menetluses ei kavandata eraldi tervisekahju fondi loomist. Võimaliku tervisekahju tuvastamise, põhjusliku seose hindamise ja kahju hüvitamise küsimused lahendatakse vajaduse korral kehtivate õigusaktide alusel ning need ei kuulu kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ega KSH menetluse reguleerimisalasse.
	Saksamaal on tuuleparkide kasutusloa saamise eelduseks põhjalike arvutuste ja mudelite koostamine seoses tuuliku labadelt kukkuva ja lenduva jääga. Võttes arvesse meie kliimat, on ilmne, et 300m kõrgusel maapinnast valitseb suurel osal aastast jäteohut ning tekib jäätumine. On ilmne, et 300m kõrguselt maapinnale kukkuv , eriti aga töötava tuuliku labadelt keskkonda lenduv jäämass omandab arvestatava purustusjõu ning võib lenduda kaugemale. Mida tugevam tuule kiirus, seda suurem	Selgitus. KSH koostamise käigus hinnatakse kavandatava tegevusega kaasnevat ohutusriske ulatuses, mis on asjakohane eriplaneeringu koostamisel. KSH programmi kohaselt käsitletakse KSH aruandes tuuleparkide võimalike tõrgete ja avariiolekordade esinemise võimalikkust ning nende võimalikke tagajärgi. Vajaduse korral kirjeldatakse

	lendumistrajektor. Selliselt lenduv jää võib tabada nii läheduses viibivaid, sh enda koduõuel, inimesi, kui nende vara. Samuti võib selline jää tabada mööda lendavaid linde v läheduses viibivaid metsloomi. Kindlasti ei muuda sellise reaalse ohuallika tekkimine meie valla elukeskkonda turvalisemaks. Kas on plaanis tellida arvutused ja mudeldamine seoses tuuliku labadelt kukkuva ja lenduva jääga? Tuulikulabade hoolduseks ja jäätumisvastaseks ennetusmeetmeks kasutatav aine on mürgine. Kuidas on tagatud, et see aine ei satu loodusringlusesse sademete või hooldustööde kaudu?	meetmeid, millega on võimalik negatiivset mõju vältida või leevendada. Jääheite oht on teadaolev tehniline risk, millega arvestatakse tuuleparkide projekteerimisel ja käitamisel. Konkreetsete tuulikute valikul ja projekteerimisel hinnatakse vajaduse korral ka jäätumise ja jääheite riske ning rakendatakse asjakohaseid ohutusmeetmeid, lähtudes kehtivatest standarditest ja tootja nõuetest. Eestis esineb tuulikute labade jäätumist eelkõige üksikutel talvapäevadel ning selle kestus sõltub ilmastikutingimustest. Eestis kasutusel olevate kaasaegsete maismaatuulikute puhul ei kasutata üldjuhul jäätumise vältimiseks kemikaale. Näiteks Saarde tuulepargis ei ole olnud vajadust rakendada ei jäätumisvastaseid kemikaale ega labade soojendussüsteeme. Vajaduse korral kasutatakse tuulikutel jäätumise tuvastamise süsteeme ning tuulik peatatakse automaatselt, kuni jää on sulanud või eemaldunud. Seetõttu ei ole alust eeldada, et tuulikute tavapärase käitamise käigus satuks jäätumisvastaseid kemikaale sademeveega või hooldustööde käigus looduskeskkonda.
	Eesti tippteadlaskond on avaldanud, et käesoleval hetkel ei kujuta tuuleparkide rajamise planeeringud endast enam ülekaalukat avalikku huvi, vaid kitsa ringkonna ettevõtjate ärihuve. Teaduste Akadeemia energeetikanõukogu esimees A. Hamburg avaldas, et võttes arvesse juba olemasolevaid taastuvenergeetika tootmisvõimsusi ning planeeringuid, millel on juba olemas võrguga liitumise load, on Eesti riigi mõistlikud ja tegelikud taastuvenergeetika eesmärgid juba saavutatud. Seega on oht, et	Selgitus. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eesmärk ei ole hinnata Eesti energiapoliitika terviklahendusi ega otsustada riikliku taastuvenergia tootmismahu üle. Eriplaneeringu ja KSH ülesanne on hinnata, kas kavandatud tegevus on konkreetses asukohas sobiv ning millistel tingimustel oleks selle elluviimine võimalik.

	Eestis tekib tugev tuuleenergia ületootmine. Rootsis ja Soomes on selline majandusseis viinud juba suurte tuuleparkide saneerimise ja nullalghinnaga müügin. Üaltnoodule tuginedes leiame, et asuda meie valla elu- ja looduskeskkonda hävitama kitsa huvigrupi ettevõtjate ärihuvide realiseerimiseks on lubamatu ja vastutustundetu valla elanike ja valla tuleviku seisukohalt. Nagu väitis tuulemaa Taani majandusminister, kommenteerides nende riigis kehtestatud rikkalikke motivatsioonipakette tuulepargi läheduses elavatele inimestele: keegi ei soovi elada tuulepargi läheduses. Riigi poolt pakutav miljon omaavalitsusele on reaalne korruptsioon kõrgemal tasemel! Kui arendaja või tuulepargi operaator läheb pankrotti, siis millised on stsenaariumid? Kuidas on tagatud pankroti korral tuulikute demonteerimine ja endise olukorra taastamine ja kuidas ning kelle poolt lubatud talumishüvitist edasi makstakse? Kas vastavasisulised garantiid annab Eesti Vabariigi valitsus? Milline on stsenaarium olukorras, kus tuulearendaja või operaatori pankroti korral keegi projekti üle võtta või omanda ei soovi? Kuidas on sellisel juhul garanteeritud kohaliku kasu tasumine või siis tuuleparkide likvideerimine?	Arendaja või tuulepargi operaatori võimaliku pankroti korral ei teki kohalikul omaavalitsusel automaatselt kohustust rahastada tuulepargi hooldust, demonteerimist ega ala korrastamist. Tuulepargi rajamise, käitamise, hoolduse, ohutuse, keskkonnanõuete täitmise ning kasutusaja lõppedes demonteerimise ja jäätmekäitluse eest vastutab tuulepargi omanik või käitaja vastavalt kehtivatele õigusaktidele. Võimaliku pankroti korral lahendatakse varade, kohustuste ja vastutuse küsimused kehtivate õigusaktide, võimalike tagatiste ning pankrotimenetluse raames. Senises praktikas on taastuenergia projektid üldjuhul säilitanud majandusliku väärtuse ning pankroti- või müügijuhtumite korral on arendused sageli üle võetud uute omanike või investorite poolt. Kui konkreetsete tuuleparkide puhul nähakse ette täiendavaid tagatise või kokkuleppeid, tuleb need määrata asjakohastes lubades, lepingutes või õigusaktides. Kohaliku kasu tasumine toimub kehtiva õiguse alusel üksnes juhul ja ulatuses, milles tuulepark tegutseb ning elektrienergiat toodetakse. Kui tuulepark enam ei tööta või tootmistegevus lõpeb, sõltub tasu maksmine seaduses sätestatud tingimustest. Tuulikute kasutusea lõppemise, demonteerimise ja jäätmekäitluse küsimusi käsitletakse KSH programmi peatükis 4.13 „Jäätmete” ning Keskkonnaagentuuri analüüsis „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamise analüüs” https://keskkonnaportaali.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus.
--	--	---

	Need on vaid osa tekkinud mõtetest ja küsimustest, mis seonduvad tuuleparkide ehitamisega meie, Tõrva valda. Oleme otsustanud elada maal rahulikus elukeskkonnas ilma tuuletööstusteta. Kutsume teid üles austama meie kodukohta ja võtma arvesse meie arvamust. Tuuleparkide rajamisel vallaelanike arv kindlasti ei tõuse, vaid pigem kahaneb. Meie näiteks ei kavatse jääda kahe tuulepargi vahele katsejäänesteks! Sügisestel kohalikel valimistel sai praegune vallavalitsus elanikelt selge suunise liikuda tuuleparkide vaba Tõrva valla poole. Pidage palun sõna!!!! Lõpetuseks veel kord: Tahaks tõesti olla väike-konnakotkas! Eestimaa ei ole risustamiseks tuuleparkidega! Kaitseme oma nüüdseks juba ainulaadset loodust!	Selgitus. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk on koguda otsuse tegemiseks vajalik teave, hinnata kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid ning selgitada välja, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tegevus konkreetses asukohas sobiv. Menetluse käigus hinnatakse muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, looduskeskkonnale, maastikule ning sotsiaal-majanduslikule keskkonnale (vt LS ja KSH programmis ptk 4). Pärast eriplaneeringu ja KSH läbiviimist teeb Tõrva Vallavolikogu planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta kaalutlusotsuse. Otsuse tegemisel lähtutakse läbiviidud uuringute tulemustest, keskkonnamõju strateegilise hindamise järeldustest, õigusaktidest ning menetluse käigus esitatud arvamustest ja ettepanekutest. Eriplaneeringu menetluse eesmärk ongi anda vallavolikogule piisav teave kaalutletud otsuse tegemiseks.
Eraisik A.Õ 06.05.2026	1. Keskkonnamõjud ja looduskaitse • Linnustik: Kas on läbi viidud põhjalikud uuringud haneliste kevadise ja sügisese rände kohta üle Veisjärve ja Rubina soo? • Loodushoid vs kasum: Rubina looduskaitsealal (2108 ha) kehtivad inimestele ranged liikumispäirangud. Kuidas kaalutakse üles inimeste liikumise piiramine ja loodushoid olukorras, kus vahetusse lähedusse planeeritakse suurtööstuslikku tuuleparki? Kuidas on hinnatud tuulikute kasumlikkuse ja loodusväärtuste säilitamise vahelist tasakaalu?	Selgitus. LS ja KSH programmi kohaselt kaasatakse vastava valdkonna eksperdid ning viiakse läbi linnustiku uuringud (osalised valminud, kuid täiendatakse) ning hinnatakse tuuleparkide võimalikku mõju lindudele, sh pesitsus-, rände- ja koondumispäikadele. Uuringute käigus koondatakse olemasolev andmestik ning teostatakse täiendavad eksperthinnangud ja välitööd. Rubina soo ja Veisjärve piirkond (sh Natura 2000 Rubina linnuala) on LS ja KSH programmis (vt ptk 4.3) käsitletud olulise linnustiku ja märgalade alana ning nendele aladele avalduvaid mõjusid hinnatakse KSH I etapi aruandes.

		Sealhulgas arvestatakse linnustiku uuringutes ka rändlindudega, sh haneliste rändega, ning hinnatakse võimalikke mõjusid (nt barjääriefekt, häiringud ja kokkupõrkeoht).
	2. Sotsiaalmajanduslik mõju ja valla eelarve • Elukeskkonna väärtus: Inimesed eelistavad looduslähedast keskkonda ja väldivad elukoha soetamist tuuleparkide lähedusse. Kas on analüüsitud riski, et elanikkonna vähenemise tõttu väheneb töökohtade arv ja suletakse koole? • Valla finantsstrateegia: Kuidas koostab omavalitsus oma aastaeelarvet olukorras, kus maksumaksjate arv võib väheneda? Kas eelarve arvestab kohalike elanike panusega või tuginetakse projektipõhiste toetustele, mis ei võta arvesse piirkonna püsielanike arvukust? • Vajaduse põhjendatus: Eesti rahvaarv on langenud kahel viimasel aastal kokku ca 20 000 inimese võrra. Millistel prognoosidel põhineb vajadus suurendada elektri tootmist ja tarbimist olukorras, kus tarbijaskond väheneb?	Selgitus. KSH koostamise raames hinnatakse sotsiaal-majanduslikke mõjusid, sh mõju kohaliku elukeskkonna kvaliteedile, elanikkonna paiknemisele ning sellega seotud võimalikke mõjusid töökohtadele ja kinnisvarale (vt LS ja KSH programmis ptk 4.10). Hinnangus võetakse arvesse nii otseseid kui ka kaudseid mõjusid ning vajadusel käsitletakse sellega seotud riske. Valla finantsvõimekuse ja eelarve kujunemist KSH aruande koostamise raames eraldi ei käsitleta. Sotsiaal-majanduslike mõjude osana tuuakse välja võimalikud kohalikule piirkonnale kaasnevad mõjud, sh potentsiaalne sotsiaal-majanduslik kasu (nt kompensatsioonimehhanismid ja investeeringud). Tuuleenergia arendamise vajaduse põhjendatus ei lähtu üksnes kohalikust elektritarbimisest või rahvastiku muutustest, vaid laiematest riiklikest ja Euroopa Liidu energiapoliitika eesmärkidest, sh taastuvenergia osakaalu suurendamisest, energiajulgeoleku tagamisest ning kliimaneutraalsuse saavutamisest. Samuti tuleneb vajadus energiamajanduse arengusuundadest, kus käsitletakse elektritootmise võimekuse suurendamise vajadust. Hetkel on Eestis elektritootmise võimekus surve all ning vajadus uute tootmisvõimsuste järele kasvab, mh seoses põlevkivienergeetika rolli vähenemisega. Täpsem vajadus on

		käsitletud energiamajanduse arengukavas aastani 2035, mis seab eesmärgiks suurendada taastuenergia osakaalu ning tagada varustuskindlus. Eeltoodud aspektid võetakse KSH I etapi aruandes arvesse ning vajadusel täpsustatakse hinnanguid edasise analüüsi käigus.
	3. Tehniline tasuvus ja looduslikud olud • Maastiku mõju: Sakala kõrgustiku Rutumäed on 140 m kõrged, samas kui kavandatavad tuulikud on maapinnast 90 m. Kuna osa arendusest jääb mägede idaküljele ning valitsevad tuuled puhuvad loode-, lääne- ja edelasuunast, siis kas on uuritud tuulikute reaalset tootlikkust sellistes looduslikes oludes? • Võrdlev analüüs: Palun esitada võrdlusandmed: kui palju erineks tuulepargi prognoositav tootlikkus Helme Graanul OÜ olemasolevast elektri tootmisest? • Töökindlus: Mitu päeva aastas toodab üks tuulik reaalselt elektrit (arvestades näiteks 2026. aasta tuulevaikset talve)? Kuidas on hajutatud riskid arendaja kasumlikkuse ja kohaliku kogukonna elukvaliteedi vahel?	Selgitus. • Maastiku mõju: Tuulepargi prognoositav tootlikkus ei põhine üksnes üldistel tuulesuundadel, vaid täpsematel tuuleandmetel, modelleerimisel ja sobilike tuulikulahenduste valikul. Täpsemad tuulemõõtmised tehakse järgmises etapis pärast eriplaneeringu valmimist, kui selguvad konkreetseid tuulikute asukohad. Hetkel toimuvad Voorbahi planeeringualal kohapõhised mõõtmised, mille tulemuste põhjal koostatakse lõplik tootlikkuse analüüs. Samad mõõtmised on kavandatud ka Helme–Karjatnurme vahelisele planeeringualale. • Võrdlev analüüs: KSH aruande koostamise raamistikus ei teostata detailseid tootmismahdade võrdlusi üksikute ettevõtete (nt Helme Graanul OÜ) vahel. Tuulepargi eeldatav tootlikkus sõltub lõplikust tehnilisest lahendusest (tuulikute arv, tüüp, paigutus) ning täpsustub edasises projekteerimisetapis. • Töökindlus: Tuulikute tööaega hinnatakse pikaajaliste tuuleandmete alusel, mitte üksikute aastate või hooajaliste erandite põhjal.

		Kaasaegsed tuulikud töötavad laias tuulekiiruste vahemikus ning nende tootlikkust hinnatakse aastase keskmise alusel. Huvitatud isikutega peetud arutelude põhjal märgime, et tuulik toodab elektrit suure osa aastast. Eesti tingimustes vastab tuuliku aastane toodang ligikaudu 110 kuni 150 täisvõimsusel töötatud päevale, kuid tegelik elektritootmine jaguneb enamiku aasta päevade peale. Projekti peamise majandusliku riski kannab arendaja. Kogukonna huvide kaitseks kehtivad samal ajal seadusest tulenevad keskkonna-, müra- ja muud asjakohased nõuded. Eesti tuuleenergia tootmise andmed on avalikult kättesaadavad Eleringi juhtimislauda veebilehel: https://dashboard.elering.ee/et
	4. Investeeringud ja jäätmekäitlus - Kuluefektiivsus: Võrdluseks maksis Auvvere elektrijaam (274 MW) ca 700 miljonit eurot. Kui suur on 23 kavandatava tuuliku (kogukõrgusega 250–280 m) rajamise maksumus ja milline on nende prognoositav summaarne võimsus aastas? - Utiliseerimine: Mis saab tuulikute labadest pärast nende amortiseerumist? Kes vastutab utiliseerimise kulude eest ja kuhu on planeeritud need jäätmed paigutada?	Selgitus. Kuluefektiivsus: KSH aruande koostamise raames ei ole asjakohane hinnata kavandatava tuulepargi investeeringu maksumust ega selle majanduslikku tasuvust või võrrelda seda teiste elektritootmisüksuste (nt Auvvere elektrijaama) investeeringutega. Samuti ei ole käesolevas etapis võimalik esitada tuulepargi prognoositavat aastast elektritoodangut, kuna see sõltub lõplikust tehnilisest lahendusest (tuulikute arv, tüüp, nimivõimsus, paigutus ja liitumislahendus), see sisend selgub projekteerimise käigus. Arendaja esitatud andmete kohaselt oleks 22 kaasaegse, 7 MW nimivõimsusega tuuliku korral tuulepargi koguvõimsus 154 MW. Kaasaegsete maismaatuuleparkide

		investeeringumaksumus jääb üldjuhul vahemikku 1,5 kuni 2,5 miljonit eurot megavati kohta, mistõttu sellise tuulepargi eeldatav rajamismaksumus oleks ligikaudu 231 kuni 385 miljonit eurot. Eesti tuuleoludes toodaks selline tuulepark hinnanguliselt 478 kuni 622 GWh elektrienergiat aastas. • Utiliseerimine: Elektrituulikute kasutusaja lõppedes vastutab nende demonteerimise ning jäätmete nõuetekohase käitlemise eest tuulepargi omanik. Tuulikute projekteeritud eluiga on ligikaudu kuni 35 aastat, mille järel on võimalik rajada samasse asukohta uued tuulikud, olemasolevaid moderniseerida või tuulepark likvideerida ning ala korrastada muuks sobivaks kasutuseks. Planeeringus käsitletakse tuulikute utiliseerimist rakendussätetes. LS ja KSH programmi kohaselt on ligikaudu 85–90% demonteeritud tuuliku materjalidest taaskasutatavad või ringlussevõetavad, sealhulgas tornid, vundamendid ja generaatorid. Turbiinilabade ringlussevõtt on keerukam, kuid nende taaskasutus- ja ringlussevõtutehnoloogiad arenevad pidevalt. Praeguses etapis ei ole võimalik määrata konkreetset jäätmekäitluskohta, sest see sõltub tuulikute kasutusea lõppemise ajal kehtivatest tehnoloogiast, jäätmekäitlusvõimalustest ja õigusaktidest. Tuulikute demonteerimine ja jäätmekäitlus toimub vastavalt kasutusaja lõppemise ajal kehtivatele keskkonna- ja jäätmehooldusnõuetele. Vastavat käsitlust sisaldab KSH programmi peatükk 4.13. Jäätmete.
--	--	---

		Täiendavalt valmis 2026. aastal Keskkonnaagentuuri analüüs „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamise analüüs“, milles käsitletakse tuulikute demonteerimist, jäätmete käitlemist, tuulikulabade ringlussevõtu võimalusi, erinevate Euroopa Liidu riikide praktikaid ning finantstagatiste rakendamise võimalusi. Analüüsi eesmärk on toetada tuuleparkide elukaare lõpu paremat planeerimist ning anda sisendit kohalikele omavalitsustele, maaomanikele ja arendajatele. Lisainfo: https://keskkonnaportaal.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus
	5. Riigikaitse ja julgeolek • Piirilähedus: Kuidas on arvestatud kavandatava tuulepargi asukohta Venemaa piiri läheduses? • Droonitõrje: Kuidas on projekti sisse kirjutatud droonitõrje vajadus? Millises järjekorras kavandatakse pargi ehitust ja turvameetmete (droonitõrje) loomist – kas esmalt rajatakse tuulepark või tagatakse vajalik kaitsevõimekus?	Selgitus. • Piirilähedus: Eriplaneeringu ja KSH koostamisel hinnatakse kavandatava tuulepargi mõju riigikaitsele objektidele ja riigikaitse huvidele koostöös pädevate riigiasutustega. LS ja KSH programmi peatükis 4.15 on ette nähtud hinnata võimalikku mõju riigikaitsele ning teha koostööd Kaitseministeeriumi, Kaitseväe ja teiste asjaomaste asutustega. Tuulikute lubatav kõrgus ja muud riigikaitsele piirangud määratakse kindlaks nende kooskõlastuste ja hinnangute alusel. • Droonitõrje: Droonitõrje kavandamine, riigikaitsele turvameetmete rakendamine ning nende ajastus ei kuulu kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ega KSH reguleerimisalasse. Nende küsimuste lahendamine kuulub riigikaitse eest

		vastutavate asutuste pädevusse ning toimub vajaduse korral eraldi menetluste ja õigusaktide alusel.
	Palun vastata esitatud küsimustele seadusega ettenähtud tähtaja jooksul. Soovime näha läbipaistvat analüüsi, mis arvestaks Voorbahi ja Karjatnurme piirkonna elanike huve ning piirkonna pikaajalist kestlikkust.	Selgitus. Esitatud küsimustele vastatakse eriplaneeringu menetluses planeerimisseaduses sätestatud korras ja tähtaegadel. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu koostamine ja KSH viiakse läbi vastavalt kehtivates õigusaktides sätestatud nõuetele. Planeeringu koostamisel hinnatakse kõiki asjakohaseid mõjusid ulatuses, mis on ette nähtud planeerimisseaduses, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses ning teistes kohaldatavates õigusaktides. Mõjude hindamise tulemusi arvestatakse planeeringulahenduse kujundamisel, eesmärgiga leida tasakaalustatud lahendus, mis arvestab nii looduskeskkonna, inimese tervise ja heaolu kui ka sotsiaalmajanduslike aspektidega. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist saab kohaliku omavalitsuse volikogu teha kaalutusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik A.K 07.05.2026	Toetan Tõrva valla II eriplaneeringu edasist menetlemist ja tuulepargi rajamise võimaluse kaalumist, tingimusel et kõik olulised keskkonna-, tervise- ja kogukonnamõjud hinnatakse põhjalikult ning rakendatakse vajalikke leevendusmeetmeid. Leian, et hästi planeeritud ja läbimõeldud tuulepark võib tuua piirkonnale pikaajalist majanduslikku ja energeetilist kasu ning aidata kaasa taastuvenergia osakaalu suurenemisele Eestis.	Teatavaks võetud. Täname Teid esitatud seisukoha eest.

Eraisikud LA, A.E, LA ja H.H.V 10.05.2026	Vastuseks Teie kirjale 26.03.2026 nr 7-1/2026/4-1 Seisukoht Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta Esitame seisukoha omanikena Valga maakonnas Tõrva vallas Voorbahi ja Pori külas asuvale [REDACTED] [REDACTED] Tegemist on meie esivanemate metsaga, millel on meie jaoks lisaks varalisele väärtusele ka oluline perekondlik ja emotsionaalne tähendus. Kinnistu tulevane kasutus ei ole hetkel lõplikult otsustatud: soovime säilitada võimaluse metsa ise edasi majandada, kuid samas ei välista ka kinnistu või metsa müümist tulevikus. Seetõttu on meie jaoks väga oluline, et kavandatav tuulepark, selle mõjualad ega tuulepargi toimimiseks vajalik taristu ei vähendaks kinnistu väärtust, metsamajanduslikku kasutatavust, müüdavust ega ostjate võimalikku huvi kinnistu vastu. Me ei ole põhimõtteliselt vastu taastuenergia arendamisele, kuid me ei nõustu lahendusega, mille tulemusena seatakse meie kinnistule otseseid või kaudseid piiranguid, rajatakse meie kinnistule või selle kasutamist mõjutavasse asukohta tuulepargi taristu või vähendatakse kinnistu väärtust ilma meie eelneva kirjaliku nõusoleku ja õiglase hüvitiseta. Palume, et meid käsitletaks edasises menetluses puudutatud kinnistuomanikena ning meid teavitataks otse kõigist planeeringu, keskkonnamõju strateegilise hindamise, avalike väljapanekute, avalike arutelude, uuringute, tuulikute asukohtade, juurdepääsuteede, maakaablite, alajaamade, akupankade ja muu tugitaristuga seonduvast.	Selgitus. Teie kinnistu kaasatakse eriplaneeringu menetlusse puudutatud maaüksusena ning menetlus toimub planeerimisseaduses sätestatud korras. Kinnistupõhiseid mõjusid, sealhulgas võimalikku mõju metsamaa majandamisele, juurdepääsule, veerežiimile, maastikule, mürale, varjutusele ning teistele asjakohastele keskkonnamõjudele hinnatakse eriplaneeringu ja KSH käigus ulatuses, mis on ette nähtud õigusaktides ja KSH programmis (vt ptk 4). Käesolevas menetlusetapis ei ole veel teada tuulikute, juurdepääsuteede, maakaablite, alajaamade, akupankade ega muu tugitaristu lõplikud asukohad. Planeeringulahenduse koostamise käigus avaldatakse kavandatavad lahendused Tõrva valla eriplaneeringu veebikaardil, kus on võimalik jälgida kavandatavate tuulikute, tugitaristu ja planeeringuala paiknemist ning hinnata nende seost oma kinnistuga: https://experience.arcgis.com/experience/18d60caed56c4cfa-b167b3bd243396dd Maaomaniku nõusoleku, võimalike servituutide, kasutusõiguste või maa omandamise küsimused ei otsustata eriplaneeringuga. Need lahendatakse vajaduse korral eraldi kehtivate õigusaktide alusel maaomaniku ja arendaja vahel. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise koostamine toimub vastavalt kehtivates õigusaktides sätestatud nõuetele. Pärast kõigi asjakohaste mõjude
--	---	---

	Palume hinnata eraldi mõju meie kinnistule, sh: mõju kinnistu turuväärtusele ja müüdavusele; mõju metsamaa majandamisvõimalustele; mõju raieõiguse ja metsamaterjali väljaveo väärtusele; mõju ligipääsule ja olemasolevatele metsateedele; mõju veerežiimile, kuivendusele ja pinnasele; mõju kinnistu tulevasele kasutusvõimalusele, sh võimalikele ehitus- või kasutuspiirangutele; mõju maastikupildile ja kinnistu atraktiivsusele; müra, varjutuse, madalsagedusliku heli, vibratsiooni ja visuaalse mõju koosmõju. Palume koostada kinnistupõhine kaart, millel on näidatud meie kinnistu kaugus kõigist kavandavatest tuulikute, teedest, maakaablitest, alajaamadest, akupankadest, montaažiplatsidest, kuivenduskraavidest, ohualadest, mürakontuuridest ja varjutusaladest. Palume samuti näidata, kas ja millises ulatuses võib meie kinnistule või selle kasutamisele tekkida piiranguid. Me ei anna käesolevaga nõusolekut meie kinnistule tuulepargi taristu, sh teede, maakaablite, kraavide, alajaamade, akupankade, montaaži- või ladustamisplatside, ajutiste ehitusalade, geoloogiliste tööde, servituutide või muude kasutusõiguste kavandamiseks. Selliseid küsimusi saab käsitleda üksnes eraldi kirjaliku kokkuleppe alusel, milles on määratud kasutustingimused, vastutus, taastamiskohustus ja hüvitis. Palume hinnata alternatiivseid lahendusi, millega lähimad tuulikud ja nendega seotud taristu paigutatakse meie kinnistust kaugemale või selliselt, et meie kinnistu väärtus, kasutatavus ja müüdavus ei halveneks. Samuti palume, et meie kinnistu vaatesuunast koostataks nähtavusanalüüs ja fotomontaaž, sest tuulikute nähtavus võib mõjutada kinnistu turuväärtust ja ostjate huvi.	hindamist ning planeeringumenetluse läbiviimist saab kohaliku omavalitsuse volikogu teha kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
--	--	--

	Palume, et enne eriplaneeringu kehtestamist või projekteerimistingimustega edasiliikumist oleks selgelt kindlaks tehtud, kas meie kinnistu väärtus või kasutusvõimalused võivad väheneda. Kui selline mõju ei ole välistatud, tuleb planeeringulahendust muuta või näha ette konkreetne ja maaomanikule arusaadav hüvitamise mehhanism. Kuni nimetatud mõjud ei ole kinnistupõhiselt hinnatud ja maandatud, ei pea me põhjendatuks projekteerimistingimustega edasi liikumist. Palume käesolevale seisukohale kirjalikku vastust ning palume meid kaasata edasisse menetlusse puudutatud kinnistuomanikena.	
Eraisik A.V 06.04.2026	Tere! Olen kirja kätte saanud. Me oleme tuulikute paigaldamise vastu meie piirkonda, kuna me elame tuulikutele lähedases piirkonnas. Oleme seda kinnitanud ka allkirjadega rahvaalgatuses. Loodame väga, et tuulikud ei tule Tõrva valda! Usume meie valla juhtide lubadustesse viimastel KOV valimistel! Aitäh!	Selgitus. Kõik menetluse jooksul esitatud seisukohad vaadatakse läbi ning neile vastatakse planeerimisseaduses sätestatud korras. Eriplaneeringu koostamine ja keskkonnamõju strateegiline hindamine viiakse läbi vastavalt kehtivate õigusaktide nõuetele. Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ja planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik E.L 26.04.2026	Olen täielikult vastu tuulepargi ehtusele, pole isegi midagi arutada ega ettepanekuid teha. Kui planeeria ja vald soovivad rikastuda siis mõelge inimeste tervisele , internetis liigub küll inimeste videosid ,kelle läheduses asuvad need tuulepargid ja kuidas nad kannatavad tervislikult tänu neile. Need jutud,et see ei mõju inimestele halvasti on alatu inimeste petmine. Kategooriline EI .	Selgitus. Kõik menetluse jooksul esitatud seisukohad vaadatakse läbi ning neile vastatakse planeerimisseaduses sätestatud korras. Eriplaneeringu ja KSH käigus hinnatakse muu hulgas kavandatava tegevuse võimalikku mõju inimese tervisele ja heaolule, sealhulgas müra, varjutuse ja teiste asjakohaste mõjurite mõju, lähtudes kehtivatest õigusaktidest, teaduspõhistest hindamismetoodikatest ning asjakohastest uuringutest (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.8 ja 4.9).

		Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ja planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik E.H 27.03.2026	Annan teada, et olen Teie kirja tuuleparkide rajamise kohta Tõrva vallas kätte saanud. See uudis ei rõõmusta mind, sest olen alati hinnanud oma maatüki vaikust. Suured tuulikud häiriks seda miljööd. Ilmselt kahandaksid need ka minu kinnisvara väärtust. Kas ettevõtjatel on kavatsus seda väärtust kuidagi kompenseerida? Kas tuulikute rajamisel oleks näiteks mõeldav, et saan sellest ka mingisugust kasu, nt tasuta elektriühenduse oma kinnistule, odavama elektri? Ma ei tea, kas seegi kaaluks üles vaikselt looduslähedase maakoha ilme muutumist tööstusmaastiku sarnaseks. Kindlasti tasub välja tuua need kasulikud momendid, mida tuulikute rajamine kohalikele elanikele kaasa tooks. Esialgu mul sellesse usku pole.	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH koostamisel hinnatakse muu hulgas mõju inimese heaolule, maastikule, mürale, varjutusele ning teistele asjakohastele keskkonna- ja sotsiaalmajanduslikele mõjudele (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.). Nende hinnangute tulemusi arvestatakse planeeringulahenduse koostamisel. Kohaliku omavalitsuse eriplaneering ei reguleeri kinnisvara võimaliku väärtuse muutuse hüvitamist, tasuta elektriühenduse rajamist ega soodsama elektrihinna pakkumist. Need küsimused ei kuulu planeeringu ega KSH reguleerimisalasse ning nende üle saab otsustada üksnes arendaja. Samas on seadusandja näinud ette kohaliku kasu mehhanismi. Vastavalt keskkonnatasude seadusele makstakse tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu (nn tuulikutasu), millest osa laekub kohaliku omavalitsuse eelarvesse ning osa makstakse seaduses sätestatud tingimustel tuulepargi mõjualas asuvate eluruumide omanikele (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.10). Eriplaneeringu eesmärk ei ole prognoosida ega garanteerida elektri hinda. Selle ülesanne on hinnata kavandatava asukoha sobivust ning seada tingimused, mille täitmisel on võimalik

		tagada, et mõju inimese tervisele, heaolule ja looduskeskkonnale jääb lubatud piiridesse. Eriplaneeringu ja KSH koostamine toimub vastavalt kehtivates õigusaktides sätestatud nõuetele. Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ning planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik H.P. 13.04.2026	Tutvusin Tõrva valla kirjaga ja sellest tulenevalt üldiste sätetega tuuleenergia arendamisel. Tavakodanikul pole mingit eelist ette nähtud, kuigi tahtsin teha ettepaneku elektri puhas hind vallakodanikele tasuta saada. Tuul on ju tasuta. 1. TMV Green OÜ, Vestman Solar OÜ ,Tõrva 1 Energiapark OÜ, Minule tundub imelik, et mitte ükski neist ei ole registreeritud Valgamaal ega Tõrva vallas. Tõrva 1 Energiapark OÜ juhatuse liige Matthew Michael Charles Braund -Kasusaaja roll: ametlikult ei ole märgitud kasusaajana üheski ettevõttes, kuigi mõnes energiakompaniis on ta juhatuse liikmena märgitud ka kasusaajaks, Suurbritannia kodanik, miski ei seo teda Eestiga Keskkonnaportaali - Arendaja vastutab tuulepargi hoolduse, ohutuse ja keskkonnanõuete täitmise eest, samas kui riigi- ja kohaliku tasandi asutused teevad järelevalvet. Sõltuvalt valdkonnast näiteks tarbijakaitse- ja tehnilise järelevalve amet, keskkonnaamet või terviseamet. 2. Lihtsalt annan teada muusträhni pesitsusest selle tuulepargi mõjualas, juhul kui kedagi see huvitab.	Selgitus. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ülesanne on hinnata kavandatava tegevuse asukoha sobivust ning sellega kaasnevat mõjusid. Eriplaneering ei reguleeri elektrienergia hinda ega võimalda kehtestada kohalikele elanikele tasuta või soodsama hinnaga elektrit. Seadusandja on kohaliku kasu suurendamiseks näinud ette tuuleenergiast elektri tootmise tasu (nn tuulikutasu), mille maksmise kord on sätestatud keskkonnatasude seaduses (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.10). Arendajate registrijärgne asukoht, omandistruktuur või juhatuse liikmete kodakondsus ei ole kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu menetluses asukoha sobivuse hindamise kriteeriumid. Kõik arendajad peavad järgima Eestis kehtivaid õigusakte ning nende tegevuse üle teostavad järelevalvet pädevad riigiasutused vastavalt oma pädevusele. Täname Teid ka teabe eest muusträhni võimaliku pesitsuskoha kohta. Palume edastada informatsioon muusträhni pesitsuse kohta kohalikule omavalitsusele või Keskkonnaametile, kes edastab saadud informatsiooni planeeringu ja KSH koostajatele ning linnustiku eksperdile. Samuti saab

		pesitsusandmed nutitelefoniga olemasolu korral kanda rakendusse PlutoFGO.
Eraisik J.K. 30.03.2026	Kiri käes, küsimusi ega ettepanekuid pole.	Teatavaks võetud.
Eraisikud K.A ja K.A 07.05.2026	Üldine seisukoht. Teen ettepaneku jätta Voorbahi planeeringuala EP II asukoha eelvaliku menetlusest välja. Juhul kui Vallavalitsus seda ettepanekut ei aktsepteeri, palun arvestada allpool esitatud lähteseisukohtade ja KSH programmi täiendamise ettepanekutega. 1. Otsene vastuolo Tõrva valla arengukavaga aastani 2035 ja strateegilise suunaga „Tule Tõrva“ KSH programmi peatükis 3.2 on tõdetud, et eriplaneering toetab Tõrva valla arengukavas aastani 2035 nimetatud strateegilisi suundi. Selline järeldus ei pea aga paika kõikide suundade osas — ja kõige selgemalt mitte suuna „Tule Tõrva“ osas, mille keskmes on elamuarendus, külastuskeskkond ja valla mainekujundus. Kuni 285 meetri kõrguste tööstustuulikute kavandamine ühe kilomeetri kaugusele olemasolevatest ja kavandatavatest peremajadest on selle suunaga sügavas vastuolus. Tahan eraldi rõhutada, et Linna ja Voorbahi külade piiril on lähiaastatel kinnistu soetanud või kodu rajamas mitu noort ja aktiivset peret. Tegemist on inimestega, kes on Tõrva valda elama tulnud teadlikult ja just selliste väärtuste pärast, mida vald ise oma arengukavas lubab kaitsta ja edendada — vaikus, looduslähedus, mitmekesine maastik, kvaliteetne elukeskkond. Suurte tööstustuulikute kavandamine nende kodude lähedusse saadab vastupidise sõnumi: et Tõrva vald ei suuda või ei taha tagada noortele peredele neid elukeskkonna tingimusi, mille alusel nad on oma elukoha valinud. Sellise otsuse tagajärgi ei tasu alahinnata. Maapiirkonda kolinud noored pered, kes lahkuvad, ei tule tagasi — ja nende kogemus levib teiste kolida plaanivate perede hulgas. Ühe konkreetse arenduse võiduga	Selgitus. Lõpliku otsuse planeeringuala, planeeringulahenduse ning eriplaneeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta teeb pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist kohaliku omavalitsuse volikogu. Selgitus. LS-i ja KSH programmi peatükis 3 on hinnatud kavandatava tuuleenergia arendamise kooskõla asjakohaste arengudokumentidega, sealhulgas Tõrva valla arengukava aastani 2035 ja üldplaneeringuga. Selle käigus analüüsiti, kuidas kavandatav tegevus toetab või võib mõjutada arengudokumentides seatud eesmärkide saavutamist. Teadvustame Teie esitatud seisukohta võimaliku vastuolo kohta arengukava strateegilise suunaga „Tule Tõrva“. Selgitame, et lõplik tuulikute paigutus selgub eriplaneeringu ja KSH aruande koostamise käigus. Arengukava „Tule Tõrva“ otseselt ei käsitle nõudeid tuulikute ja elamute vahelisele kaugusele, mistõttu otsene vastuolo puudub. Samas on oluline käsitleda elamuarendust, külastuskeskkonda ja valla mainekujundust. Seetõttu pööratakse sellele teemale KSH aruandes tähelepanu hinnates muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, elukeskkonnale, maastikule ning käsitledes asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke mõjusid (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Hinnangud põhinevad läbiviidud uuringutel, teaduskirjandusel ning kehtival õigusaktidel. KSH aruandes

	mõjutatakse seega valla pikaajalist mainet ja võimet uut elanikkonda meelitada. Palun, et see vastuolu — mis on käesoleva eriplaneeringu kõige põhimõttelisem konflikt — tuuakse KSH I etapi aruande peatükis 3 ühemõtteliselt välja, hinnatakse selle ulatust kvalitatiivselt ning analüüsitakse, kuidas seda lahendada.	esitatavad järeldused kujundatakse hindamise tulemuste alusel ning nende põhjal saab hinnata planeeringulahenduse kooskõla arengudokumentide eesmärkidega. Planeeringu ja KSH koostamise eesmärk ongi välja selgitada, kas kavandatav lahendus on asukohas sobiv ning millistel tingimustel on seda võimalik ellu viia. Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ning planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
	2. Mõju olemasolevate ja kavandatavate elukohtade omanikele ning õigustatud ootus KSH programmi peatükis 4.10.1 on viidatud, et tuuleparkide arendamise perioodil võib täheldada kinnisvara väärtuse vähenemist (Tomson, A., 2025; Sunak & Madlener, 2016; Gibbons, 2015). Üldsõnalisest viitest ei piisa — tegemist on planeerimisotsuse seisukohast põhimõttelise mõjuga elanike varalisele seisundile. Palun, et KSH I etapi aruandes hinnatakse kinnisvara väärtuse muutust kvantitatiivselt, viidates Eesti turul tehtud uuringutele ning konkreetsele mõjualas asuvate kinnistute tüüpilisele profiilile (eluasemekinnistud, hajaasustus, looduslähedane keskkond), mitte üksnes üldise rahvusvahelise kirjanduse põhjal.	Selgitus. KSH aruandes hinnatakse kavandatava tegevusega kaasnevaid asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke mõjusid, sealhulgas võimalikku mõju kinnisvara kasutamisele ja väärtusele, ulatuses, mis on asjakohane strateegilise keskkonnamõju hindamise jaoks (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.10). Kinnisvara väärtuse muutuse täpne kvantitatiivne hindamine üksikute kinnistute lõikes ei kuulu KSH ülesannete hulka, kuna kinnisvara väärtust mõjutavad lisaks kavandatavale tegevusele mitmed muud tegurid (nt kinnistu omadused, piirkonna areng, turuolukord, ehitusõigus ja nõudlus). KSH aruandes käsitletakse kinnisvara väärtuse võimalikku muutust olemasolevate teadusuuringute (sh Eestis kätte saadavate andmete alusel), asjakohase erialakirjanduse ning olemasolevate andmete põhjal.
	3. Voorbahi planeeringuala paikneb rohevõrgustiku tugialal KSH programmi peatükist 4.7 ja skeemilt 9 nähtub, et Voorbahi planeeringuala kattub Tõrva valla üldplaneeringus määratud	Selgitus. Voorbahi planeeringuala paiknemist rohevõrgustiku tugialal ning võimalikku mõju rohevõrgustiku toimimisele käsitletakse KSH aruandes (vaata LS ja KSH programmis ptk

	rohevõrgustiku tugialaga nr 28. Programm tsiteerib Mägi, M., Saag, P., Eesti Mereinstituut (2025) koostatud juhendit „Tuuleparkide elustiku-uuringute meetodika ja järeelseire miinimumnõuded“, mille kohaselt mõju on suure tõenäosusega oluline muu hulgas siis, kui tuulikud paigaldatakse rohevõrgustiku koridoridesse, mis on kitsamad kui 400 meetrit, või rohevõrgustiku koridoride suudmetesse või ristumiskohtadesse. Voorbahi planeeringuala on EP II algatamise otsuse kohaselt vaid ligikaudu 1,55 km² suurune. Selline ruumiline ulatus rohevõrgustiku tugiala sees ei võimalda 250–285 meetri kõrguste tuulikute, nende montaažiplatside, juurdepääsuteede ning maakaablitrasside paigutamist viisil, mis tagaks tugiala ja seda läbivate koridoride sidususe ning toimimise.	4.7). Mõju hindamisel analüüsitakse muu hulgas kavandatavate tuulikute, juurdepääsuteede, maakaablite ja muu tugitaristu võimalikku mõju rohevõrgustiku sidususele ning ökoloogilisele seisundile. Hindamisel lähtutakse kehtivatest õigusaktidest, olemasolevatest andmetest, läbiviidavatest uuringutest ning asjakohastest meetodilistest juhenditest, sealhulgas Teie viidatud juhendmaterjalist.
	4. Kasutatav 1000 meetri puhverala on 250–285 meetri kõrguste tuulikute puhul ebapiisav KSH programmi peatükis 2.1.1 on viidatud kuni 285 meetri kõrgustele tuulikutele, samal ajal kui 26.03.2026 ettepanekute küsimise kirjas on nimetatud kõrgust 250–280 meetrit. Palun, et see ebakõla lähteseisukohtades üheselt täpsustataks, kuna sellest sõltuvad nii mõjuala ulatus kui ka kõik järgnevad mõjuhinnangud. KSH programmis kasutatav 1000 meetri puhverala elamutest tuleneb üksnes vajadusest tagada öine müra normtase 40 dB ning ei käsitle nõuetekohaselt ülejäänud mõjusid (visuaalne mõju, varjutus, madalsageduslik müra, psühholoogiline häiring, väärtuste kadu). Programmis endas on peatükis 4.10.1 mõõnetud, et „normtasemele vastav müra on tajutav ... ei taga täielikku vaikust ja häirimise intensiivsus on üsnagi subjektiivne“. Palun, et KSH I etapi aruandes:	Selgitus. KSH programmi kohaselt on kavandatavate tuulikute maksimaalseks kõrguseks kuni 285 m. Planeeringu koostamisel lähtutakse mõjude hindamisel maksimaalsest lubatavast tehnilisest lahendusest ning lõplik tuulikute arv, kõrgus ja paiknemine selguvad eriplaneeringu menetluse käigus pärast mõjude hindamist (vaata LS ja KSH programmis ptk 1.1). KSH aruandes modelleeritakse müra ja varjutuse mõju vastavalt kehtivatele õigusaktidele ning asjakohastele hindamismetoodikatele. Hindamisel lähtutakse kavandatava lahenduse maksimaalsetest parameetritest, et oleks võimalik hinnata võimalikku halvima stsenaariumi mõju. Müra modelleerimisel hinnatakse muu hulgas vastavust kehtivatele normtasemetele ning esitatakse nende ulatus (vaata LS ja KSH programmis ptk 2.1.1).

	a) müra modelleerimine, varjutuse modelleerimine ning visuaalse mõju hinnang viidaks läbi maksimaalse võimaliku tuuliku kõrguse (285 m) ning maksimaalse tuulikute arvu alusel; b) müramõju hindamisel eristatakse selgelt öise müra sihtväärtus (40 dB) kui rangeim nõue ning näidataks, millistele aladele see ulatub; c) hinnatakse elamutele avalduvat kogumõju (müra, varjutus, vilkumine, visuaalne mõju, psühholoogiline häiring) vähemalt kolme kilomeetri raadiuses kõikidest tuulikupositsioonidest, mitte üksnes 1000 m piirkonnas.	Lisaks mürale hinnatakse KSH aruandes ka visuaalset mõju ning mõju inimese tervisele ja heaolule, arvestades kavandatava tegevuse erinevaid mõjureid nende asjakohases ulatuses. Mõjude hindamise ruumiline ulatus määratakse iga mõjuvaldkonna puhul vastavalt kehtivatele meetodikatele ja mõju iseloomule ning ei piirdu üksnes 1000 meetri puhveralaga (vaata LS ja KSH programmis ptk 2.1.1). Seega Teie ettepanekud arvestatakse KSH aruande koostamisel.
	Kokkuvõte ja lõppseisukoht Soovin ühemõtteliselt rõhutada, et olen kavandatava tuulepargi rajamise vastu Voorbahi planeeringualale ka juhul, kui kõik käesolevas kirjas esitatud KSH programmi täiendused viiakse läbi. Punktides 2–4 toodud ettepanekud ei kujuta endast minu nõusolekut arendusega — tegemist on miinimumnõuetega, mille täitmist eeldan menetluse õiguspärasuse seisukohast juhul, kui Vallavalitsus minu esmast ettepanekut Voorbahi ala planeeringust välja arvamiseks ei aktsepteeri. Esmane ja kaalukaim ettepanek jääb endiseks: jätta Voorbahi ala EP II asukoha eelvaliku menetlusest välja. Olen veendunud, et kuni 285 meetri kõrguste tööstustuulikute püstitamine Linna–Voorbahi piirkonda teeb antud paikkonnale, selle praegustele ja tulevastele elanikele ning Tõrva valla pikaajalisele arengule karuteene. Lühiajaline kasu tuuleenergiatasudest ei kompenseeri neid väärtusi, mille pärast inimesed on selle paikkonna oma koduks valinud — vaikust, looduslähedust, mitmekesist maastikku ega usaldust, et omavalitsus on nende huvide eest seisma valmis. Kavandatud arenduse	Selgitus. Kõiki menetluse käigus esitatud ettepanekuid ja arvamusi hinnatakse nende asjakohasuse, põhjendatuse ning kehtivate õigusaktide alusel. KSH aruande koostamisel analüüsitakse kavandatava tegevuse mõjusid ulatuses, mis on ette nähtud planeerimisseaduses, keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses ning teistes kohaldatavates õigusaktides. Pärast eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.

	tagajärjed jäävad piirkonda kestma kümnete aastate jooksul ka pärast tuulikute eluea lõppu. Vastuse tagamine ja edasine kaasatus Palun planeerimisseaduse § 99¹ lõike 4 alusel iga käesolevas kirjas esitatud ettepaneku kohta eraldi ja sisuline põhjendatud vastus, sealhulgas juhul, kui ettepanekuga ei arvestata. Soovin jääda EP II menetlusse kaasatud isikuks kõigis järgnevates etappides, sealhulgas planeerimisseaduse § 105 lõike 1 alusel asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH I etapi aruande arvamus avaldamise etapis. Palun edastada kogu edasine info menetluse käigust käesolevale e-posti aadressile.	
Eraisik K.U. 10.05.2026	Mina ei ole nõus sellega, et erafirmade kasumi eesmärgi saavutamiseks kaotab minu kinnisvara oma väärtuse. Minu kinnistu jääb kahe tuulepargi vahele, see on ju absurdne olukord, mis on vastuvõetamatu. Kuidas saab tuulepargi ehitus olla loodussõbralik ja roheline energia edasiviiv ellusuhtumine, kui selle saamiseks valatakse sadu m3 betooni ja kasutatakse meeletutes kogustes plastikut? Mina olen selle vastu ja ei ole kunagi sellega nõus. Einole normaalne, et KOV on valmis ohverdama X väärtuste tulude eest valla elanike vara ja privaatsust.	Arvestatakse. Olete menetluses puudutatud isik ning Teid kaasatakse eriplaneeringu menetlusse planeerimisseaduses sätestatud ulatuses ja korras. Teid teavitatakse edasistest menetlusetappidest, sealhulgas asukoha eelvaliku otsuse ja KSH I etapi aruande avalikust väljapanekust ning avalikest aruteludest. Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH I etapi aruande menetluse käigus hinnatakse muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, elukeskkonnale, maastikule ning asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke mõjusid ulatuses, mis on ette nähtud kehtivates õigusaktides (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Mõjude hindamise tulemusi arvestatakse planeeringulahenduse koostamisel. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eesmärk ei ole tagada arendaja huvide elluviimine, vaid hinnata kavandatava tegevuse asukoha sobivust ning selgitada välja, kas ja millistel tingimustel on planeeringulahendust võimalik ellu viia. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.

Eraisikud J.Õ. ja K.Õ 10.05.2026	Tutvudes eriplaneeringu lähteseisukohtade ja keskkonnamõju hindamise programmiga, jäid silma järgmised tähelepanekud. 1. Kas tõesti on tuuliku laba oma alumises punktis 65-110m kõrgusel? (pt 1.1.1) 2. Kui suur on montaaži plats? pt 1.1.3 viitab standardlahendusele, aga ei kirjelda suurust. Samas on see oluline osa maastiku muutusest, eriti metsas. 3. Punktis 1.1.4 on toodud tuuliku ja avalikult kasutatava tee vahekauguse valem, tabelis 1 rakendatakse seda ainult riigi teede suhtes. Miks nii, millest see sõltub? 4. Sotsiaalmajanduslike mõjude osas tuleks anda hinnang ka sellele, kuidas tuulepargid mõjutavad ääremaastumist. Ühtlasi võiks pakkuda välja ka leevendavad meetmed, nt optiliste ühenduste ja teiste kvaliteetsete kommunikatsioonide rajamine. 5. Nähtavusanalüüs - See ei ole küll ametlik terviserada, aga siiski kasutavad paljud Linna küla inimesed seda regulaarseks tervisekõnniks. Palun tehke ka selle tee osas nähtavusanalüüs mõlema tuulepargi suunas.	Arvestatakse osaliselt 1. Tuuliku laba alumise punkti kõrgus sõltub valitava tuuliku masti kõrgusest ja rootori läbimõõdust. KSH programmis on esitatud praeguses etapis eeldatav tehniline vahemik. Tuulikute täpsed tehnilised parameetrid selguvad planeeringu järgmistes etappides ja/või projekteerimisel ning mõjude hindamisel lähtutakse maksimaalsest kavandatavast lahendusest. 2. Montaažiplatside täpne suurus sõltub valitavast tuulikutüübist, ehitustehnoloogiast ja asukohapõhistest tingimustest. Planeeringulahenduse koostamisel täpsustatakse montaažiplatside põhimõttelised asukohad ja ruumivajadus ning hinnatakse nende mõju maakasutusele, sh metsamaale ja maastikule. 3. Avalikult kasutatavate teede puhul lähtutakse kliimaministri määruses sätestatud ohutusnõuetest. Riigiteede osas tehakse koostööd Transpordiametiga. Mitteamalikult kasutatavate teede puhul hinnatakse eriplaneeringu koostamise käigus, kas ja millises ulatuses on vajalik määrata täiendavad välistavad kaugused või muud ohutusmeetmed. 4. Ettepanek hinnata tuuleparkide võimalikku mõju ääremaastumisele ja kohaliku elukeskkonna atraktiivsusele on võetud teadmiseks. KSH aruandes käsitletakse asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke mõjusid ning vajadusel ka võimalikke leevendusmeetmeid (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Optiliste ühenduste ja muude kommunikatsioonilahenduste rajamine ei kuulu otseselt KSH ülesannete hulka. Ettepanekut
--	--	--

	 6. Varjutuse modelleerimisel palun metsaga mitte arvestada, sest tuulepargi eluea jooksul on mets muutuv suurus. 7. Peatükis 3.1.8 peaks paremini lahti seletama kuidas on välja toodud 4. punkti järeldus, et tuulepargid toetavad arengustrateegia eesmärgi? Mõju elukeskkonna atraktiivsusele, kuidas tuulikud loovad kõrge lisaväärtusega töökohti, atraktiivset külastuskeskkonda? 8. Tööstusparkidele kavandatavad otseühendused, kas nende koridorid näidatakse ka planeeringulahendusel?	kaalutakse kui võimalikku kohalikku kogukonda panustamise võimalust. Ettepanekuga arvestatakse. Nähtavusanalüüsi koostamisel hõlmatakse Linna küla elanike kasutatav tervisekõnnitee. Tehakse ühest või kahest valitud kohast vaate modelleerimine. 6. Varjutuse modelleerimisel lähtutakse asjakohasest metoodikast, mis on kirjeldatud Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ (2025) koostatud juhendis „Tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendi eelnõu. Mõra, vibratsioon, varjutamine“ (vt LS-i ja KSH programmi ptk 2.1.2). 7. KSH aruandes hinnatakse, kuidas kavandatav tegevus võib mõjutada elukeskkonna atraktiivsust ja sotsiaal-majanduslikke eesmärgi. 8. Elektriühenduste ja võimalike otseühenduste koridorid kajastatakse planeeringulahenduses sellises täpsusastmes, mis on eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapis vajalik ja võimalik. Mõjude hindamine viiakse läbi vastavalt kehtivate õigusaktide nõuetele ning pärast menetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik M.R. 07.05.2026	Olen kategooriliselt vastu tuuleparkide ehitamisele meie Tõrva vallas. Ma ei näe selleks mingit vajadust ega otstarvet. Tuuli ei ole siin. Need monstrumid ei tee meie elektriarveid väiksemaks ega ole ka loodussõbralikud. Pori küla ümbruskonnas asuvad mitmed päikesepaneelidega kaetud alad, piisab nendest, kuigi ka nende otstarve kogukonnale on küsitav.	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH menetluse käigus hinnatakse muu hulgas mõju linnustikule, nahkhiirtele, inimese tervisele ja heaolule, mürale, varjutusele, maastikule ning teistele asjakohastele keskkonna- ja sotsiaal-majanduslikele mõjudele. Mõjude hindamine viiakse läbi kehtivate õigusaktide, uuringute ja eksperdi hinnangute alusel ning selle

	Tuulepark tapab väga palju väike ja suur linde, tuulepark on elamiskeskonda kahjustav. Nende poolt tekitatav pidev heli on inimestele ja loomadele tervist kahjustav. See kahjustaks meie floorat ja faunat. Ja kindlasti muudab tuulepark inimeste kinnisvara müügi hiljem raskeks või üldse võimatuks. See tuulepark ei tohiks olla Voorbahi rajatud ja ma ei soovi oma kodu ligidusse neid. Selline on meie pere arvamus.	tulemusi arvestatakse planeeringulahenduse koostamisel (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ja planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik M.V. 30.04.2026	Palun selgitust, miks jätkub Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu menetlus olukorras, kus Evecon OÜ on 12.12.2024 loobunud huvitatud isikuna osalemisest ning soovib edaspidi osaleda üksnes kaasatud isikuna? Kes on pärast Evecon OÜ loobumist II eriplaneeringu huvitatud isik või arendushuvi kandja? Kes rahastab edaspidi II eriplaneeringu koostamist, KSH-d ja vajalikke uuringuid? Kas Tõrva Vallavalitsus on pärast Evecon OÜ loobumist hinnanud PlanS § 97 alusel menetluse lõpetamise võimalust või otstarbekust? Kui jah, palun edastada vastav kaalutlus või otsustusdokument. Milles seisneb II eriplaneeringu jätkamise avalik huvi pärast seda, kui algne huvitatud isik on loobunud huvitatud isiku rollist?	Selgitus. Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu menetlus jätkub, kuna eriplaneeringu algatamise järel ei sõltu menetluse jätkamine üksnes ühe algse taotluse esitanud isiku osalemisest huvitatud isikuna. KSH programmis on märgitud, et eriplaneeringu algatamise aluseks olid mitme ettevõtja taotlused, sh TMV Green OÜ, Vestman Solar OÜ, OÜ Evecon ja RNW Wind OÜ. Planeeringu ja KSH koostamiseks sõlmitud lepingu kohaselt on huvitatud isikuteks Vestman Solar OÜ, TMV Green OÜ ning Tõrva 1 Energiapark OÜ. Eriplaneeringu koostamise, KSH ja vajalike uuringute rahastamine toimub vastavalt planeeringu koostamise korraldaja ning huvitatud isikute vahelistele kokkulepetele ja sõlmitud lepingutele. Planeerimisseaduse § 97 alusel on kohaliku omavalitsuse üksusel võimalik eriplaneeringu koostamine lõpetada seaduses sätestatud alustel. Käesoleval juhul ei tähenda ühe algse huvitatud isiku rolli muutumine automaatselt eriplaneeringu lõpetamise kohustust, kui arendushuvi on jätkuvalt olemas ning menetluse jätkamine on kohaliku omavalitsuse hinnangul põhjendatud.

		Eriplaneeringu jätkamise avalik huvi seisneb võimaliku tuuleenergia arendamiseks sobiva asukoha väljaselgitamises, sellega kaasnevate mõjude hindamises ning planeeringulahenduse sobivuse kaalumises avalikus ja läbipaistvas menetluses. Lõpliku otsuse eriplaneeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta saab teha kohaliku omavalitsuse volikogu pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist.
Eraisik M.T. 30.03.2026	Lugesin, et Reti piirkond jääb eriplaneeringust välja seoses väikekonnakotka pesaga. Kas sellele alale otsitakse asendust? Mul on pakkuda äsja raiutud metsamaa, mida oleks võimalik kasutada sobivatel tingimustel. Kinnistu katastritunnus: 20301:002:0530 Huvi korral võite minuga otse ühendust võtta.	Selgitus. Uute planeeringualade lisamine või olemasolevate planeeringualade asendamine ei ole selle eriplaneeringu koostamise raames kavas. Eriplaneeringu menetluse käigus hinnatakse olemasolevate planeeringualade sobivust ning otsused nende edasise menetlemise kohta tehakse mõjude hindamise tulemuste alusel. Teie poolt edastatud teave kinnistu kohta on teadmiseks võetud. Juhul kui tulevikus tekib vajadus kaaluda uusi võimalikke arendusalasid, toimub see üksnes eraldi menetluse ja selleks ettenähtud otsustusprotsessi raames.
Eraisik R.S. 20.04.2026	Ei soovi enda elukoha lähedale tuulikut.	Teatavaks võetud.
Eraisik R.R. 02.04.2026	Jään oma varasema seisukoha juurde - ma ei toeta tuuleparkide rajamist Tõrva valda. Põhjendused: 1. Meie piirkonna suurima väärtuse e. looduskeskonna rikkumine, ei sobitu Tõrva valla kuvandiga. Täiesti arusaamatu on ühe planeeringuala asukoht Rubina looduskaitseala kõrval.	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH menetluse käigus hinnatakse muu hulgas mõju looduskeskonnale, kaitstavatele loodusväärtustele, inimese tervisele ja heaolule, maastikule ning asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke mõjusid ulatuses, mis on ette nähtud kehtivates õigusaktides. Mõjude hindamise tulemusi arvestatakse planeeringulahenduse koostamisel (vaata LS ja KSH programmis ptk 4).

	Vähendab piirkonna atraktiivsust ja pikemas perspektiivis elanike arv väheneb - inimesed kolivad või jäävad siia ainult elukeskkonna pärast. Kui selle ära rikume, ei ole noortel enam mingit põhjust siia elama jääda või tulla - ääremaastumine süveneb. 2. Olematu mõju ettevõtluse arengule. Tuulikute teenindamiseks piirkonda töökohti ei looda, suurtööstused tuulepargi kõrvale ei koli (ebastabiilne elektrienergia ei ole argument - tehased ei ole surfikeskused + meil ei ole piisavalt kvalifitseeritud töötajaid). 3. Eesti inimesed elektrienergia hinnas ei võida. Meil on vaja juurde juhitavaid võimsusi (näit tuumajaamad) tuulevaikseks ja pimedaks perioodiks, börsihinnad on juba täna tuuliste ilmadega all. Tuuleparkide toetused maksame tarbijatena taastuvenergia tasudest kinni. 4. Tuulepargid on piirkonna ja keskkonna jaoks võrreldavad suurte kaevandustega, aga selle erandiga, et nad ei lisa töökohti.	Eriplaneeringu eesmärk ei ole hinnata Eesti energiapoliitika terviklahendusi ega võrrelda erinevaid elektritootmise tehnoloogiaid, vaid hinnata, kas kavandatud tegevus on konkreetses asukohas sobiv ning millistel tingimustel on seda võimalik ellu viia. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik R.E. 14.04.2026	Täna, et küsisite mu ettepanekuid Tõrva valla II eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta. Olen aru saanud, et EP II algatamise ajal olnud kolmest planeeringualast üks, Reti küla ala, on seoses kaitsealuse liigi väike-konnakotka pesa tuvastamisega, juba automaatselt eriplaneeringust välja jäänud. Seega räägime hetkel kahest eriplaneeringu alast, Karjanurme-Helme alast ja Voorbahi küla piirkonnast. Minu seisukoht on alati olnud see, et energiatootmine kohalikul tasandil annab olulise lisandväärtuse selle kandi ettevõtetele ning varustusturvalisuse ja madalamad elektri hinnad elanikele nii võimalike kriiside puhul kui ka rahulikel eluperioodidel.	Selgitus. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse käigus hinnatakse mõlema planeeringuala sobivust lähtudes läbiviidavatest uuringutest, keskkonnamõjudest, sotsiaal-majanduslikest mõjudest ning teistest planeerimisseadusest ja keskkonnamõju hindamise ning keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest tulenevatest nõuetest (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Planeeringulahenduse koostamisel kaalutakse kõiki menetluse käigus esitatud arvamusi koos läbiviidud mõjude hindamise tulemustega. Pärast eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste

	Praeguses jätkuvalt pingestavas rahvusvahelises olukorras võib olla elutähtis kõigi lokaalsete energiatootmise üksuste, sh tuuleparkide planeeringute ning rajamisega seotud tegevuste võimalikult kiire elluviimine. Mõistan, et Karjatnurme-Helme ala inimestel võib olla eriarvamusi, kuna seal on meie valla mõistes tiheasustatud piirkond ning turismiarendused. Voorbahi küla piirkonna talud valdavalt toetavad tuulepargi rajamist. Olen andnud oma heale naabrile, hr. Kaido Kiidlile, Voorbahi küla Väike-Salu talu peremehele, volituse minu poolt allkirjastada vastav pöördumine Tõrva vallavolikogule. Voorbahi küla piirkonda tuulepargi rajamise suhtes eriarvamusele jääjad on põhiliselt hooajalised külalised, kes rahvusvaheliste pingete eskaleerumise korral leiavad endale mõne teise suvituskoha. Seega, teen ettepaneku esimeses lahenduses jätkata Voorbahi küla piirkonna tuulepargi eriplaneeringuga ning kiirendatud korras rajamisega toetamaks kohalikku energiajulgeolekut võimalike kriiside puhul, loomaks lisandväärtust valla praegustele ning lähitulevikus siia asutatavatele/kolivatele ettevõtetele ning tagamaks varustuskindlustus ja soodsamad elektri hinnad kohalikele elanikele. Juhul, kui Karjatnurme-Helme ala elanikel ja turismiettevõtetel on jätkuvalt vastumeelsus tuulepargi rajamise osas, võib Voorbahi küla piirkonna tuulepargi sujuv arendus kui edukas pilootprojekt ka nende arvamust edaspidi muuta. Edastan allpool meeldetuletuseks ja arvestamiseks ka oma varasema e-maili Voorbahi tuulepargi arenduse osas.	mõjude hindamist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Voorbahi seltsing 8 alla kirjutanut	Minu arvates Holdre planeeringuala (Karjatnurme-Helme-16,7km²) on tiheasustatud piirkond. Sinna jääb päris palju elanikke - turismi,	Selgitus. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse käigus hinnatakse mõlema

	elamupiirkonna areng on suurem, seetõttu oleks igati sobiv Voorbahi küla piirkonda rajatav tuulepark (ca.1,55 km²) Väikese asustuse, raiutud metsade, soode ja heade RMK teede võrgustikuga taristu on siin positiivsete uuringu tulemuste põhjal sobiv koht eriplaneeringuks. Kavandatav arendus, mille arendaja Tõrva 1 Energiapark OÜ on Tõrva vallas selleks otstarbeks kõige parema asukohaga. Enamus arenduse läheduses elavaid maaomanikke on ka selle poolt, et tuulepark tuleks. Ka aasta tagasi vallale saadetud kirjas andsid oma poolt hääled paljud põlismaaomanikud, kuna see planeering on kõigile kasulik. Lisan veelkord eelmise kirja manusena.	planeeringuala sobivust ühtsetel alustel, lähtudes läbiviidavatest uuringutest, keskkonnamõjudest, sotsiaal-majanduslikest mõjudest ning muudest planeerimiseseadusest ja keskkonnamõju hindamise ning keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest tulenevatest nõuetest (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Menetluse käigus kaalutakse kõiki esitatud arvamusi koos mõjude hindamise tulemustega. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
Eraisik Ü.R. 03.04.2026	Minul isiklikult ei ole vastuväiteid tuulepargi püstitamisele, sest asun tuulikute mõjualast kaugel ning mingit tulu mõttelise osa maa eest ei ole saanud. Pigem on olnud kulud maamaksule. Loodan edaspidi saada kompensatsiooni tuulikute paigutamise eest meie maale. Kui aga enamikul piirkonna maaomanikel on vastuväiteid tuulepargi rajamisele, siis aktsepteerin nende arvamust.	Selgitus. Tuuliku paigutamisel eramaale sõlmitakse maaomanikuga eraldi kokkulepe, milles lepitakse kokku maa kasutamise tingimused ja maaomanikule makstav tasu. Tasu suurus ja tingimused sõltuvad konkreetsest kokkuleppest ning ei ole planeeringuga määratavad. Maa kasutamise eest makstavale lepingulisele tasule rakendub seaduses sätestatud juhtudel tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu ehk nn talumistasu, mille eesmärk on hüvitada tuulepargiga kaasnevat mõju selle mõjupiirkonnas asuvatele kohalikele elanikele ja omavalitsusele. Lisaks seadusest tulenevatele tasudele on arendajad arvestanud ka täiendava vabatahtliku panusega kohaliku kogukonna ja piirkonna arengusse. Tõrva 1 Energiapark OÜ pakub vabatahtliku toetusena kogukondadele tuulepargi ehitamise ajal võimalust taotleda

		rahastust kogukonna projektidele. Põhilisteks näideteks teistest riikidest on kogukonna majade renoveerimine, kergliiklusteede välisvalgustuse paigaldamine või osalise Euroopa rahastuse sissemakse osaline katmine jne. Täpsemalt on protseduur koos eelnevate aastate rahastuse suurusega defineeritud siin: Support for communities Ignitis grupė Ka Vestman Solar OÜ ja TMW Green OÜ on valmis pakkuma kohalikele elanikele täiendavaid hüvesid. Seda võimalust on käsitletud 2025. aasta mais ilmunud Tõrva Teatajas. Toetusmeetmete täpne vorm, maht ja tingimused kujundatakse edasise arendusprotsessi käigus koostöös kohaliku omavalitsuse ja kogukonnaga. Planeering määrab eelkõige tuulikute võimalikud asukohad ja nende rajamise tingimused.
Eraisik H.L.	Avaldati üldist vastuseisu elektrituulikute kavandamisele Tõrva valla territooriumil. Peamiste murekohtadena toodi esile tuulikute mõju loodusele ja loomadele.	Selgitus. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse käigus hinnatakse muu hulgas mõju looduskeskkonnale, taimestikule, loomastikule, inimese tervisele ja heaolule, maastikule ning teistele asjakohastele keskkonnamõjudele (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Samuti käsitletakse kavandatava tegevuse elluviimiseks vajaliku taristu rajamisega kaasnevaid mõjusid ning vajadusel nähakse ette leevendusmeetmed. Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ning planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.

Eraisikud I.A. ja K.A 10.05.2026	Minu pere kodu jääb ühe planeeritava tuulepargi planeeringualast kolme kilomeetri raadiusesse. Kuna ühelt poolt on tuuleparkide arendajate käest tulev info ning teiselt poolt erapooletute spetsialistide käest tulev info väga vastukäiv, siis tuleb lõpetada kõik meie vallas algatatud tuuleparkide arendustega seotud eriplaneeringud, sest kavandatud tegevused kahjustavad pöördumatult meie elu- ja looduskeskkonda. Ei saa olla nii et tuuleparkide arendajad esitavad meile palju positiivsemaid prognoose ja tuleviku väljavaadet, samas kui erapooletud spetsialistid jällegi teevad olulisi parandusi, täpsustusi või lükkavad üldse esitatud väited/andmed ümber. Nii on juba juhtunud ka viimases vallalehes ilmunud artiklis toodud väidetega ja välja toodud andmetega. Käärid on liiga suured ning tuuleparkide rajamis- ja kasutusaegsed planeeritavad sissetulekud ei kata mitte kuidagi tekkivaid kahjusid. Tegemist on meie elu- ja looduskeskkonnaga, mis muutub väga palju ja pigem halvemuse poole. Jah, tuul on taastuv, kuid sellest energia tootmine, jätab endast maha väga suure ökoloogilise jalajälje. Miks üldse on meie valda planeeritud tuulepargid, kui meil on väga suured metsaalad? Veel on ju teada ka, et meie piirkond pole tuuleparkide rajamiseks soodne (vähe tuult) ning seepärast soovitakse püstitada hiigelsuureid tuugeneid. Nagu juba on teada, et päikesepaneele on liiga palju ning on tekkinud periooditi ületootmist, siis, kas on üldse vaja rajada nii palju tuuleparke? Iga tuugeni püstitamiseks võetakse maha väärtuslikku metsa ning nii vaesub meie looduskeskkond nii taimestiku, loomastiku, linnustiku poolest. Kindlasti muutub olukord kehvemaks ka seenelistele, marjulistele ja muidu looduses liikujatele. Meie vallas toimetavad ettevõtjad, kes kindlasti kaotavad kliente tuuleparkide rajamise tagajärjel ning halvemal juhul peavad ukSED sulgema. Suured	Selgitus. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk on sõltumatute uuringute ja eksperdihinnangute alusel hinnata kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid inimese tervisele ja heaolule, looduskeskkonnale, maastikule, linnustikule, nahkhiirtele ning teistele asjakohastele keskkonna- ja sotsiaal-majanduslikele aspektidele (vaata LS ja KSH programmis ptk 4). Mõjude hindamine viiakse läbi kehtivate õigusaktide ning tunnustatud hindamismetoodikate alusel ning selle tulemusi arvestatakse planeeringulahenduse koostamisel. Pärast kõigi asjakohaste mõjude hindamist ning planeeringumenetluse läbiviimist teeb kohaliku omavalitsuse volikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.
---	---	---

	energiatarbijad meie vallas aga ei saa ju ka soodsamat energiat kui tuulepargid rajatakse.	
	Kuidas saavad või millised lahendused on planeeritud, et planeeritavate tuuleparkide energiat saavad kasutada meie valla inimesed ja ettevõtted? Kohalikud ju ei saaks praegu sellest energiast midagi.	Selgitus. Kohaliku omavalitsuse ja arendajate vahel on sõlmitud eriplaneeringu rahastamiseleping, millega võtavad arendajad kohustuse rajada otseliini Helme ja Linna tööstusalani. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eesmärk ei ole määrata, kellele kavandatavas tuulepargis toodetud elektrienergiat tarnitakse või kes seda kasutama hakkab. Elektriturg Eestis toimib avatud elektrituru põhimõttel ning elektrienergia suunatakse elektrivõrku, kust see jõuab tarbijateni vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele. Eriplaneeringuga ei ole võimalik ette näha, et kavandatavas tuulepargis toodetud elektrienergiat kasutaksid eelisjärjekorras Tõrva valla elanikud või ettevõtted. Samuti ei reguleeri eriplaneering elektrienergia hinda ega tarnelepinguid. Kohalik kogukond võib tuulepargi rajamisest saada kasu eelkõige seaduses sätestatud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu (nn tuulikutasu) kaudu ning võimalike arendaja ja kogukonna vahel sõlmitavate vabatahtlike kokkulepete kaudu. Lisaks panustab tuulepargi rajamine piirkonna elektrivarustuse kindlusesse ning suurendab taastuvenergia tootmisvõimsust Eestis tervikuna.
	Leevendusmeetmed vääriselupaikade alade säilitamiseks kui võtta arvesse tuuleparkide kogumõju?	Selgitus. Võimalikud leevendusmeetmed võivad hõlmata näiteks tuulikute või nendega seotud taristu asukohtade muutmist, kaitsepuhvrite määramist, juurdepääsuteede ja maakaablite trasside kohandamist, ehitusaegseid piiranguid

		ning muid meetmeid, mille eesmärk on vältida või vähendada mõju vääriselupaikadele ja nende ökoloogilisele toimimisele. KSH koostamisel arvestatakse ka Keskkonnaameti soovitusel rakendada vääriselupaikade (VEP) ümber puhverala, kui see on asjakohane ning põhjendatud kavandatava tegevuse mõjude vältimiseks või leevendamiseks.
	Mis meetmed võetakse kasutusele, et leevendada tuugenite poolt tekitatud müra häiringuid?	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH käigus modelleeritakse tuulikute müra ning hinnatakse selle vastavust kehtivatele õigusaktides sätestatud piir- ja sihtväärtustele. Kui hindamise käigus selgub, et kavandatav tegevus võib põhjustada lubatust suuremat müra, tuleb kavandada asjakohased leevendusmeetmed. Võimalikud leevendusmeetmed võivad hõlmata näiteks tuulikute asukohtade muutmist, tuulikute tüübile ja võimsusele esitatavaid nõudmisi, tuulikute töörežiimide piirangud ning vajaduse korral muid tehnilisi või korralduslikke meetmeid. Leevendusmeetmete vajadus ja ulatus selgub KSH aruande koostamise käigus.
	Mis saab neist inimestest, kui selgub, et nad on saanud tuulepargi kasutamise järgselt tervisekahju?	Selgitus. KSH käigus hinnatakse muu hulgas kavandatava tegevuse võimalikku mõju inimese tervisele ja heaolule. Planeeringulahenduse koostamisel lähtutakse kehtivatest õigusaktidest ning eesmärk on kavandada lahendus, mille puhul jäävad mõjud lubatud piiridesse. Küsimused võimaliku tervisekahju tuvastamise, põhjusliku seose hindamise või võimaliku kahju hüvitamise kohta ei kuulu eriplaneeringu ega KSH menetluse reguleerimisalasse. Selliste juhtumite lahendamine toimub vajaduse korral kehtivate õigusaktide alusel ning iga juhtumit hinnatakse eraldi

		Terviseameti poolt (vaata https://www.terviseamet.ee/tuulepargid#kas-tuulikute-rajami).
	Tuulikulabade hooldus ja jäätumisvastaseks muutmine? Kuidas tagatakse, et kasutatav aine, mis on väga mürgine, ei satu loodusesse kas siis sademetega või ka hooldustööde ajal? Tuugenite demonteerimine ja utiliseerimine?	Selgitus. Elektrituulikute hooldus ja jäätumise vältimise lahendused sõltuvad valitavast tuulikutüübist ja tootja tehnilisest lahendusest. Eesti kliimatingimustes esineb tuulikute labade jäätumise oht üldjuhul vähesel määral ning peamiselt üksikutel ööpäevadel aastas. Seetõttu jälgitakse tuulikute asukohas meteoroloogilisi parameetreid ning vajaduse korral tuuliku ajutist seiskamist. Seega ei kasutatakse kemikaalidel põhinevaid jäätõrjelahendusi. Praktikas ei ole näiteks Saarde tuulepargis olnud vajadust rakendada labade jäätumise vältimiseks kemikaale ega aktiivseid soojendussüsteeme. Juhul kui mõne konkreetse tuulikutüübi puhul kasutatakse hoolduses või käitamisel kemikaale, peavad need vastama kehtivatele keskkonna- ja kemikaaliohutuse nõuetele ning nende käitlemine peab toimuma viisil, mis välistab keskkonna saastamise. Arendaja vastutab ehitamise, käitamise ja hooldamise käigus kõigi kehtivate keskkonnanõuete täitmise eest. Elektrituulikute kasutusaja lõppedes vastutab nende demonteerimise ning jäätmete nõuetekohase käitlemise eest tuulepargi omanik. Enamik tuuliku materjalidest, sealhulgas teras, vask, alumiinium ja betoon, on taaskasutatavad või ringlussevõetavad. Tuulikulabade ringlussevõtu võimalused arenevad pidevalt ning nende käitlemine toimub kasutusaja

		lõppemise ajal kehtivate õigusaktide ja tehnoloogiliste lahenduste kohaselt. Tuulikute kasutusea lõppemisega seotud küsimusi käsitletakse ka LS ja KSH programmi peatükis 4.13 „Jäätmete” ning täiendavat ülevaadet annab Keskkonnaagentuuri analüüs „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamise analüüs” (https://keskkonnaportaal.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus).
	Tuulepargi alale jäävad maaomanikud. Kas me peame hakkama küsima koostöölastusi, et oma maal teostada majandustegevust, ehitustegevust või ka suuremaid kaevetöid? Kes kompenseerib piirangutest tekkiva majanduskahju?	Selgitus. Maaomanike õigused ja kohustused tulenevad kehtivatest õigusaktidest ning konkreetsetest planeeringulahendustest või hilisematest lubadest. Üldjuhul ei tähenda tuulepargi ala sisse jäämine automaatselt seda, et maaomanik ei saaks oma kinnistul tavapäraselt majandus- või ehitustegevust jätkata. Samas tuleb arvestada, et tuulepargi planeering võib mõjutada uute elamute või muude müratundlike alade kavandamist planeeringualal või selle lähiümbruses. Elamu või näiteks puhkeala arendamise soov ei pruugi olla automaatselt välistatud, kuid kohaliku omavalitsuse pädevuses on iga konkreetse juhtumi kaalutlemine projekteerimistingimuste või ehitusõiguse andmisel. Selle käigus hinnatakse muu hulgas, kas kavandatav ehitus on kooskõlas tuulepargi planeeringulahendusega ning kas näiteks müra-, varjutus- või muud keskkonnanõuded on võimalik täita. Kui uue elamu või puhkerajatise rajamine tooks kaasa olukorra, kus tuulepargi toimimiseks vajalikud normid või tingimused ei oleks enam täidetavad, võib see saada

		takistuseks projekteerimistingimuste väljastamisel või mõjutada ehitusõiguse andmise otsust. Planeeringu seletuskirjas planeeringu elluviimise peatükis kirjeldatakse olukorda, kus tuulepargi rajamise või käitamisega võib kaasneda vajadus seada tingimusi või piiranguid sellistele tegevustele, mis võivad mõjutada tuulepargi toimimist, ohutust või selle kavandatud arenduslahenduse realiseerimist.
	Teed ja transport. Kuidas on korraldatud liiklus kui suureneb liikluskoormus? Kuidas hakkab toimuma tuuleparkide rajamise ajal rikutud teede remont ilma et kitsendataks kohalike liikumisvõimalust ning kuidas garanteeritakse, et lõhutud teed ka realselt rekonstrueeritakse? Nende tööde rahastus?	Selgitus. Eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus hinnatakse kavandatava tegevuse mõju liiklusele ning olemasolevale teedevõrgule. Planeeringu koostamisel määratakse põhimõttelised juurdepääsud ning hinnatakse, milliseid teid on võimalik kasutada tuulepargi ehitamisel ja hilisemal hooldamisel. Tuulepargi rajamisega seotud teede ehitamise, tugevdamise, remondi ja taastamise kulud kannab arendaja. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga ei panda neid kulusid kohalikele elanikele ega tee omanikele. Teede säilimine ja taastamine tagatakse enne ehitust teeomanikuga sõlmitavate kokkulepete ning tee seisukorra fikseerimise kaudu. Enne intensiivsete ehitusvedude algust dokumenteeritakse kasutatavate teede seisukord (vajadusel ülevaatus, fotode ja/või tehnilise ekspertiisiga) ning lepitakse teeomanikuga kokku teede kasutamise, hooldamise ja taastamise tingimused.
	Tuulepargi arendaja või operaatori pankrot. Millised on tegevuskavad, kes mille eest vastutab, mis roll on/jääb vallale, rahalised küsimused.	Selgitus. Tuulepargi rajamise ja käitamise eest vastutab arendaja või tuulepargi omanik. See hõlmab muu hulgas ehitamise, käitamise, hoolduse, ohutuse, keskkonnanõuete

		täitmise ning kasutusaja lõppedes ka demonteerimise ja jäätmete nõuetekohase käitlemise korraldamist. Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eesmärk ei ole reguleerida võimalikke maksejõuetuse või pankroti olukordi ega võtta üle arendaja kohustusi. Vallal ei teki arendaja pankroti korral automaatselt kohustust rahastada tuulepargi hooldust, demonteerimist ega ala korrastamist. Need küsimused lahendatakse kehtivate õigusaktide, võimalike tagatiste ning pankrotimenetluse korras. Senine praktika näitab, et tuuleparkide arendamise valdkonnas on pankrotijuhtumeid olnud vähe. Enamasti on arendusprojektid või juba rajatud tuulepargid omandanud uued investorid või ettevõtted ning nende käitamine on jätkunud uue omaniku poolt. Taastuenergia rajatised on pikaajalised infrastruktuuriobjektid, millel on üldjuhul säilinud majanduslik väärtus ka omaniku vahetumisel. Teemat on käsitletud ka Keskkonnaagentuuri analüüsis „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamise analüüs“ (https://keskkonnaportaal.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus)
Eraisik J-P.G., Sallo Talu OÜ, NordicBiohub MTÜ 10.05.26	nagu juba varasemates kirjades vallavalitsusele ning ka selle teema kohta ilmunud ajaleheartiklis, väljendan käesolevaga veel kord oma sügavat rahulolematust kavandatava II etapi detailplaneeringumenetluse suhtes.	Selgitus. Tegemist ei ole detailplaneeringu menetlusega. Tõrva vallas on menetluses kohaliku omavalitsuse eriplaneering koos keskkonnamõju strateegilise hindamisega.
	- Põhimõtteline eiramine planeerimispõhimõtetest ja teaduslikest järeldustest teemal „Taastuenergia loodusmaastikes“ (vt selle kohta Tolvaneni jt (2024) tuuleenergia aktsepteerimise poliitikaülevaade	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH koostamisel lähtutakse kehtivatest õigusaktidest, olemasolevatest teadusuuringutest, meetoodilistest juhenditest ning valdkonna ekspertide hinnangutest. KSH eesmärk on hinnata kavandatava tegevuse

	seisukohtadega, mille koostamisel osalesid muide ka tuuleenergia valdkonna esindajad).	võimalikke mõjusid ning kasutada selleks asjakohast ja ajakohast teaduslikku teavet. Teie viidatud Tolvaneni jt (2024) poliitikaülevaade registreeritakse ning selle asjakohasust hinnatakse KSH aruande koostamisel koos teiste asjakohaste teadusallikate ja juhendmaterjalidega. Märkime, et viidatud ülevaate keskne järeldus ei ole, et tuuleparke ei tohiks rajada loodusmaastikesse, vaid et tuuleenergia arendamise aktsepteeritavus sõltub eelkõige läbipaistvast planeerimisest, teaduspõhisest mõjude hindamisest, avalikkuse kaasamisest ning negatiivsete mõjude vältimisest ja leevendamisest. Need põhimõtted on kooskõlas ka kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu ja KSH aruande koostamise eesmärkide ning menetlusnõuetega.
	Planeerijate täielik teadmatus süsinikudünaamika kohta metsaökosüsteemides ja maakasutussektori panusest kliimamuutustesse. Soovitav oleks, et planeerivad institutsioonid tutvuksid asjakohaste dokumentidega rahvusvaheliste metsa- ja kliimakaitse kokkulepete kohta, et mõista, et see projekt on täiesti vastuolus sellega, millesse Eesti on end kohustanud (vt näiteks Euroopa Komisjoni looduskaitse seadust). Määruses (EL) 2024/1991 on järgmine märkus (originaaltekst Euroopa looduskaitse taastamise seadusest): <i>„Ökosüsteemide taastamise kohta on liidu tasandil vaja kehtestada õigusnormid, et tagada elurikka ja vastupanuvõimelise looduse taastumine kogu liidu territooriumil. Ökosüsteemide taastamine aitab kaasa ka liidu kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise eesmärkide täitmisele.”</i>	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH koostamisel lähtutakse Euroopa Liidu ja Eesti õigusaktidest, sealhulgas looduskaitset, elurikkust, kliimaeesmärke ning keskkonnamõju hindamist käsitlevatest õigusnormidest. KSH koostamisel arvestatakse ka asjakohaste teadusuuringute, metoodiliste juhendite ning eksperdihinnangutega. KSH käigus hinnatakse muu hulgas kavandatava tegevuse mõju metsadele, elurikkusele, kaitstavatele liikidele ja elupaikadele, Natura 2000 võrgustiku aladele ning kliimaeesmärkide saavutamisele ulatuses, mis on strateegilise hindamise jaoks asjakohane (vt LS ja KSH programmis ptk 4). Samuti hinnatakse tegevuse otseseid, kaudseid ja koosmõjusid ning vajaduse korral kavandatakse mõju

	Ja edaspidi selles dokumendis <i>„Eli elurikkuse strateegias aastani 2030 on seatud eesmärk tagada, et kaitse suundumused või kaitsealuste elupaikade ja liikide seisund ei halvene ning et vähemalt 30 % liikidest ja elupaikadest, mille kaitsestaatus ei ole praegu soodne, kuuluvad 2030. aastaks soodsa kaitsestaatus kategooriasse või näitavad selget positiivset suundumust sinna kuuluda. Suunistes, mille komisjon nende eesmärkide saavutamise toetamiseks koostöös liikmesriikide ja sidusrühmadega välja töötab, tuuakse esile, et tõenäoliselt on vaja võtta meetmeid enamiku kõnealuste elupaikade ja liikide säilitamiseks ja taastamiseks, et 2030. aastaks praegused negatiivsed suundumused peatada või hoida praegust stabiilset või paranemisele suunduvat seisundit või hoida ära soodsa kaitsestaatus elupaikade ja liikide vähenemine. Nendes suunistes tuuakse esile ka seda, et taastamispüüdlusi tuleb kavandada, rakendada ja koordineerida eelkõige riigi või piirkondade tasandil ning et nende liikide ja elupaikade valimisel, mille seisundit 2030. aastaks tahetakse parandada ja mida prioriteediks seada, tuleb püüda saavutada koostoime muude liidu ja rahvusvaheliste eesmärkidega, eelkõige keskkonna- või kliimapolitiika eesmärkidega.“</i> Siinkohal on otsustava tähtsusega järgmised märksõnad: piirkondlik ja sünergia kliimakaitsega. Kahe seadusega kaitstud liigi puhul, mis on Rubina soos ametliku kaitsekava osaks (<i>Cygnus cygnus</i> ja <i>Tetrao urogallus</i>), valitseb laialdane teaduslik konsensus, et mõlemad liigid reageerivad tuuleparkide rajamisele äärmiselt tundlikult. Need uuringud avaldati juba mõned aastad tagasi, kui tuulegeneraatorite keskmine suurus oli palju väiksem kui siin kavandatud.	vältimise või leevendamise meetmed. Hindamisel lähtutakse ka ettevaatuspõhimõttest. KSH programmis on märgitud, et ebasoodne mõju ei ole välistatud Rubina linnualale ning KSH I etapis viiakse läbi Natura asjakohane hindamine. Selleks koostatakse linnustiku uuring, mille eesmärk on selgitada välja ja kaardistada kaitstavate linnuliikide elupaigad potentsiaalsel tuulepargi alal ning selle 500 meetri puhvervööndis, hinnata haudelinnustiku koosseisu ja arvukust, määrata väärtuslikumad linnustikualad, pakkuda vajaduse korral välja leevendusmeetmed linnustikule avalduvate oluliste mõjude vähendamiseks ning anda hinnang Natura 2000 linnuala kaitse-eesmärkide täitmisele. KSH aruandes esitatavad järeldused kujundatakse läbiviidud uuringute, eksperdi hinnangute ning kehtivate õigusaktide alusel. Kui hindamise käigus selgub, et kavandatava tegevusega kaasnevat olulist ebasoodsat mõju ei ole võimalik vältida või leevendada, arvestatakse seda planeeringulahenduse koostamisel ning edasises otsustusprotsessis.
--	---	---

	Minu arvates riskitakse siin Natura 2000 lepingu rikkumismenetlusega, mis lõpeb lõpuks Euroopa Kohtus. Valik selliseid kohtuotsuseid on leitav selle lingi all: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX:62003CJ0098 Lõppkokkuvõte: Ma arvan, et iga hea poliitik mõistaks kiiresti, et selles planeerimisprotsessis on ettevaatuspõhimõtte järgimine absoluutne prioriteet, et välistada võimalik kahju valla loodusväärtustele.	
Eraisik K.V.	Rääkides Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringust, siis kerkib kriipiv küsimus - miks peame otsima kotkapesi, et päästa oma kodud, oma pesad? Lähimad Voorbahi arendusala tuulikud asuvad vaid napilt kilomeetri kaugusel minu pesast [REDACTED] Üle kümne aasta on mu eriala viinud mind loodusesse, uurimaks mis on keskkonna valukohad ja kuidas neid leevendada. Olles seoses tööga väisanud kõiki tuuleparke kodumaal ja mitmeid ka mujal Euroopas, kus kõnealused kuni 300m kõrgused tuulikud asuvad valdavalt merel, mitte maismaal, siis elu hiigel tuugeni all ei ole elu, mida olen endale Tõva valda esivanemate talukohta (aastast 1908) lootnud luua. Toon välja kitsaskohad teadlikult inimesekesksest vaatest, sest hästi on teada tuulegeneraatorite laastav mõju muule elusloodusele.	Selgitus. Väide, nagu rajataks kuni 300 m kõrguseid tuulikuid valdavalt merre, ei ole enam ajakohane. Viimastel aastatel on maismaatuulikute mõõtmed oluliselt kasvanud ning Euroopas rajatakse juba seeriatootmises olevaid maismaatuulikuid, mille tipukõrgus ulatub ligikaudu 270 meetrini. Tuulikute tehnoloogia areneb kiiresti ning menetluse kestel võivad turule jõuda ka suurema tipukõrgusega maismaatuulikud. Koostatavas eriplaneeringus käsitletakse seetõttu maksimaalse võimaliku tehnilise lahendusena kuni 285 m kõrguseid tuulikuid, et mõjude hindamine hõlmaks võimalikult ebasoodsat stsenaariumi. Samuti võimaldavad suurema võimsusega tuulikud saavutada sama tootmisvõimsuse üldjuhul väiksema tuulikute arvuga kui väiksema võimsusega tuulikute puhul. Tuulikute lõplik arv, kõrgus ja paiknemine selguvad eriplaneeringu menetluse käigus pärast mõjude hindamist.
	Üheks oluliseks probleemiks pean tuulegeneraatorite visuaalset mõju. Kavandatavate tuulikute kõrgus ulatub kuni 300 meetrini, mis tähendab, et tegemist ei ole enam maastikku sulanduvate rajatistega, vaid taevasse	Selgitus. KSH koostamise käigus hinnatakse muu hulgas kavandatava tegevuse visuaalset mõju maastikule ja elukeskkonnale, sealhulgas koostatakse nähtavusanalüüs ning fotomontaažid

	kõrguvate tööstusobjektidega, mis jäävad nähtavaks kümnete kilomeetrite kaugusele mitmekümneks aastaks. Minu kodu asub planeeritavast tuulepargist vaid kilomeetri kaugusel. Sellise vahemaa juures hakkavad hiiglaslikud pöörlevad konstruktsioonid igapäevaselt domineerima vaatevälja ning muudavad oluliselt senist maastiku iseloomu. Maapiirkonda elama asumisel on oluline looduslähedus, avatud vaated ja rahu. Tööstuslike mõõtmetega tuulikud muudavad selle keskkonna olemust pöördumatult. Lisaks tuleb arvestada pideva liikumise psühholoogilise mõjuga. Inimsilm tajub pöörlevat liikumist alateadlikult tähelepanu nõudvana ning see tekitab pidevat häirituse tunnet. Olukord halveneb veelgi päikeselise ilmaga, mil pöörlevad labad põhjustavad nn varjutusefekti. Täiendava visuaalse häiringuna tuleb arvestada ka tuulikute ohutustulesid, mis peavad kõrgete rajatiste puhul töötama ööpäevaringselt vastavalt lennuohutusnõuetele. Maapiirkonna üks väärtusi on vähene valgusreostus.	valitud vaatepunktidest. Samuti modelleeritakse tuulikute varjutusefekti ning hinnatakse selle vastavust kehtivatele nõuetele (vaata LS ja KSH programmis ptk 2.1.2). Visuaalse mõju leevendamisel võib olulist rolli täita vaataja ja tuulikute vahel paiknev olemasolev mets või kõrghaljastus. Selline haljastus võib vähendada tuulikute nähtavust eelkõige lähivaadetes ja elamute õuealadelt. Mõju ulatus sõltub konkreetsest vaatesuunast, reljeefist ning haljastuse kõrgusest ja tihedusest. Kõrgete rajatiste tähistamine toimub vastavalt lennundusohutuse nõuetele. Tuulikute hoiatava iseloomuga valgustuse lahendus kooskõlastatakse pädevate asutustega.
	Probleemiks on ka tuulegeneraatorite tekitatav müra ja madalsageduslik heli ehk infraheli. Kuni 300 meetri kõrgused tuulikud on suure võimsusega tööstusrajatised, mille labade liikumine ja mehhanismide töö tekitavad pidevat heli ööpäevaringselt. Erinevalt tavapärasest lühiajalisest mürast on tegemist katkematu taustamüraga. Ametlikud müratasemed lähtuvad tervise kahjustumise printsiibist, kuid maal ei ole eesmärk lubatud müra normi piires olla, vaid eemärk on vaikus. Vaikus mis on praeguseks maailmas väga haruldane vara. Lisaks kuuldavale häiringule tekitavad suured tuulikud ka madalsageduslikku heli ja vibratsiooni ehk infraheli. Kuigi selle mõju üle käib jätkuvalt teaduslik arutelu, ei saa ignoreerida paljude inimeste	Selgitus. Tuuleparkide tööga kaasneb müra, mistõttu on selle mõju hindamine keskkonnamõju strateegilise hindamise üks oluline osa. KSH käigus modelleeritakse tuulikute müra ning hinnatakse selle vastavust kehtivatele piir- ja sihtväärtustele. Vajaduse korral kavandatakse leevendusmeetmed, näiteks tuulikute paigutuse muutmine, piisavate vahekauguste tagamine elamutest või töörežiimide piiramine teatud ilmastikuoludes ja kellaaegadel. Lisaks hinnatakse mõju inimese tervisele ja heaolule tervikuna (vaata LS ja KSH programmis ptk 2.1.2). Selgitame, et infraheli ja vibratsioon ei ole samad nähtused. Infraheli on väga madala sagedusega õhus leviv helilaine (alla

	kogemusi, kes kirjeldavad unehäireid, peavalu, stressi, ärevust ja pidevat survetunnet tuuleparkide läheduses elades. Inimese tervise ja heaolu küsimustes tuleks lähtuda ettevaatusprintsibist — kui mõju ei ole täielikult välistatud, ei tohiks inimesi panna olukorda, kus nad peavad võimalikke tervisemõjusid taluma oma kodus.	20 Hz), samas kui vibratsioon tähendab mehaanilist võnkumist, mis levib tahkes keskkonnas. Seetõttu ei ole korrektne käsitleda infraheli ja vibratsiooni sünonüümidenä (vaata LS ja KSH programmis ptk 4.8 ja 4.9). Terviseameti senise seisukoha kohaselt ei ole teadusuuringud kinnitanud, et tuulikute infraheli põhjustaks tõsiseid terviseriske. Eestis ja teistes Euroopa riikides ei peeta tuulikutest lähtuvat infraheli tervisele ohtlikuks, kui planeeringu koostamisel järgitakse kehtivaid müranorme. Tuulikute tekitatav infraheli jääb tuuliku vahetus läheduses üldjuhul vahemikku 60–80 dB, mis on oluliselt madalam teaduskirjanduses tervisele kahjulikuks peetavast tasemest (üle 130 dB). Samas suurusjärgus infraheli tekitavad ka looduslikud nähtused, näiteks merelained ja tuul, samuti liiklus (vaata https://www.terviseamet.ee/tuulepargid#kas-tuulikute-rajami). KSH koostamisel lähtutakse ettevaatuspõhimõttest ning hinnatakse kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid inimese tervisele ja heaolule tervikuna. Hinnangud põhinevad kehtival õigusaktidel, teadusuuringutel, eksperdihinnangutel ning pädevate asutuste, sealhulgas Terviseameti seisukohtadel.
--	--	--

	Tähelepanu tuleb pöörata ka keskkonnariskidele, mis kaasnevad tuulegeneraatorite tehnilise toimimise ja rajamisega. Iga tuuliku käigukast sisaldab kuni 600 liitrit õli. Õlilekked, tehnilised rikked või hooldustööde käigus toimuvad avariid kujutavad endast reaalset ohtu pinnasele ja pinnaveele. Ka väikesed lekked mõjutavad aja jooksul keskkonda ning nende täielikku vältimist ei saa pika kasutusaja jooksul garanteerida. Tehnilise rikke või pikselöögi korral võivad tekkida tulekahjud. Kuna põleng toimub väga kõrgel, on kustutamine äärmiselt keeruline või praktiliselt võimatu, kuna päästetehnikal puudub võimekus sellisel kõrgusel tulekahju kontrolli alla saada. Põlemisel satuvad keskkonda mürgised ühendid ning kaasneb ka suur oht ümbritsevate maastike põlenguks, mis on reaalne oht minu tööstuspargi vahetus läheduses asuvale kodule, metsale ja maale. Lisaks tuleb arvestada tuulikute massiivsete vundamentidega. Kuni 300 meetri kõrgused tuulikud vajavad väga suuri ja sügavaid betoonvundamente, mille rajamine tähendab ulatuslikku pinnase kaevamist ja maapinna muutmist. Sellised rajatised mõjutavad kohalikke põhjavee liikumisi, joogivee kvaliteeti, kuivendust ning pinnase loomulikke tasakaalu. Samuti tekib küsimus, milline jääb piirkonna seisund pärast tuulikute kasutusaja lõppu. Suurte maa-aluste betoonrajatiste täielik eemaldamine on keeruline ja kulukas, see tähendab, et mõju looduskeskkonnale on pikaajaline ja pöördumatu.	Selgitus. KSH koostamise käigus hinnatakse kavandatava tegevusega kaasnevaid võimalikke keskkonnariske ulatuses, mis on asjakohane eriplaneeringu koostamiseks. Hinnatakse muu hulgas mõju pinnasele, põhjaveele, pinnaveele (vt LS ja KSH programmis ptk 4.4 ja 4.5) ning vajaduse korral kavandatakse meetmed võimalike keskkonnariskide vältimiseks või leevendamiseks. Tuulikute tehnilised lahendused peavad vastama kehtivatele ohutus- ja keskkonnanõuetele. Tuulikute käigukastides või muudes süsteemides kasutatavate määrdeainete käitlemine ning võimalike lekete ennetamine toimub tootja nõuete ja keskkonnavalaste õigusaktide kohaselt. Arendaja vastutab tuulepargi ehitamise, käitamise ja hooldamise ajal kehtivate keskkonnanõuete täitmise eest. LS ja KSH programmi kohaselt käsitletakse KSH aruandes ka tuuleparkide võimalike tõrgete ja avariilukordade esinemise võimalikkust ning nende võimalikke tagajärgi keskkonnale. Samuti kirjeldatakse meetmeid, millega on võimalik negatiivset keskkonnamõju vältida või leevendada, sealhulgas avariilukordade ennetamise ja ohjamise meetmeid (vt LS ja KSH programmis 4.16). Tuuleparkide tuleohutuse tagamisel lähtutakse kehtivatest tuleohutusnõuetest ning tuulikute tehnilistest ohutuslahendustest. Võimalikke avariilukordi käsitletakse projekteerimise ja hilisema käitamise käigus koostöös pädevate asutustega.
--	--	--

		Tuulikute kasutusea lõppedes vastutab nende demonteerimise ning jäätmete (sh vundamentide) nõuetekohase käitlemise eest tuulepargi omanik vastavalt kasutusaja lõppemisel kehtivatele õigusaktidele. Demonteerimise ja lõppkäitlusega seotud küsimusi käsitletakse ka LS ja KSH programmi peatükis 4.13 ning Keskkonnaagentuuri analüüsis „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamise analüüs“ (https://keskkonnaportaal.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus).
	Arvestades praegust julgeolekuolukorda Euroopas ning Eesti geograafilist asukohta, tuleb tähelepanu pöörata ka kriitilise energiataristu turvalisusele ja haavatavusele. Suured elektritootmisrajatised ning nendega seotud alajaamad ja ülekandeliinid võivad võimalike kriisiolukordade või konfliktide korral muutuda strateegilisteks sihtmärkideks. Seetõttu tekitab küsimusi väga suurte energiarajatiste koondamine elamupiirkondade vahetusse lähedusse. Võimalike avariide, sabotaaži või rünnakute korral tekib otsene oht tuulepargi vahetus läheduses elavatele peredele.	Selgitus. Riigikaitse ja julgeolek on üks eriplaneeringu koostamisel hinnatavatest teemadest (vt LS ja KSH programmis 4.15). Planeeringu koostamisel tehakse koostööd pädevate riigiasutustega, sealhulgas Kaitseministeeriumi, Siseministeeriumi ning vajaduse korral teiste asjaomaste asutustega, kes annavad hinnangu kavandatava tegevuse vastavusele riigikaitsele ja julgeolekunõuetele. Kriitilise taristu kaitse, võimalike julgeolekuohtude ennetamine ning riigikaitse riskide maandamine ei kuulu kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu pädevusse, vaid neid reguleeritakse riigi tasandil kehtivate õigusaktide ning pädevate asutuste nõuete alusel. Tuulepargi rajamine on võimalik üksnes juhul, kui see vastab riigikaitsele ja julgeolekunõuetele.
	Oluline majanduslik mõju on kinnisvara väärtuse langus. Suurte tuuleparkide rajamine elamute lähedusse mõjutab otseselt piirkonna atraktiivsust elukohana ning see peegeldub ka kinnisvara turuväärtuses.	Selgitus. KSH koostamise käigus hinnatakse kavandatava tegevuse võimalikke sotsiaal-majanduslikke mõjusid, sealhulgas mõju inimese heaolule ja elukeskkonnale (vt LS ja

	Kui elukeskkond muutub visuaalselt ja akustiliselt tööstuslikuks, kaasnevavad pidevad häiringud, siis väheneb huvi piirkonnas elada või sinna kinnisvara soetada. See tähendab, et kinnisvara väärtus ei ole enam pelgalt majanduslik näitaja, vaid ka otsene peegeldus elukeskkonna kvaliteedist. Seetõttu võib kinnisvara väärtuse langust käsitleda kui indikaatorit sellest, et piirkonda ei tajuta enam samaväärselt rahuliku ja kvaliteetse elukeskkonnana nagu varem.	KSH programmis ptk 4.9 ja 4.10). Samuti käsitletakse KSH aruandes olemasolevate teadusuuringute ja asjakohase erialakirjanduse põhjal võimalikku mõju kinnisvara väärtusele ulatuses, mis on strateegilise keskkonnamõju hindamise eesmärki arvestades asjakohane.
	Miks siis ikkagi peame otsima kotkapesi, et päästa oma kodud, oma pesad? Praeguses olukorras ei paku Tõrva vald mulle erialast tööd ega ka otsest majanduslikku alternatiivi. Ometi olen teadlikult valinud elamise selles piirkonnas, sest valla peamine ja tegelik väärtus minu jaoks ei seisne mitte töövõimalustes, vaid elukeskkonnas – puhtas looduses, rahu ning võimaluses elada keskkonnas, mis toetab ELU. Just siinne imeline loodus on põhjus, miks inimesed siia tulevad ning miks nad siin püsivad. Seetõttu peaks ka valla enda arengustrateegias olema selge arusaam, et selle kõige olulisem ressurss ei ole tööstuslik arenduspotentsiaal, vaid elukeskkonna kvaliteet. Juba üks minu sõprade pere on kolinud Tõrva valda, sest käies minul külas, armusid nad siinsesse elusse. Ja mitmed sõbrad on aktiivselt krunti otsimas. Kuuldes tuulikute arendustest on nad muidgi ettevaatlikuks muutunud ja ootavad kindlust - tuulikute mitte rajamise otsust. Oluline on märkida, et edukad noored omavad võimalust kolida kuhu iganes maailmas, aga ikka kutsuks süda esimese eelistusena siia, kui vaid säiliks see loodus, vaikus ja vaated praegusel kujul. Noored pered on valla tulevik. Seetõttu tekib küsimus, kas ulatuslik energiatööstuse arendamine on Tõrva valla eesmärk, kui tulemusena	Selgitus. KSH koostamise käigus hinnatakse muu hulgas kavandatava tegevuse mõju inimese tervisele ja heaolule, elukeskkonnale, maastikule ning asjakohaseid sotsiaal-majanduslikke mõjusid. Planeeringu koostamisel kaalutakse erinevaid huve ning hinnatakse, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tegevus konkreetses asukohas sobiv (vt LS ja KSH programmis ptk 4). Eriplaneeringu eesmärk ongi koguda otsuse tegemiseks vajalik teave ning hinnata kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist kaalub Tõrva Vallavolikogu planeeringulahendust tervikuna, arvestades mõjude hindamise tulemusi, avalikke huve ning menetluse käigus esitatud arvamusi ning teeb seejärel kaalutusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta.

	kotab piirkond atraktiivsuse just neile samadele peredele, kes peaksid tagama valla kestlikkuse ja järelkasvu. Usun, et pikas perspektiivis võime Eestis näha inimeste kolimist ja kodude loomist just valdadesse, kus suudetakse säilitada kvaliteetne elukeskkond ning kus inimestel on kindlus, et nende kodud on hoitud. Selline usaldus, et kohalikku häält päriselt kuulatakse, on kõige olulisem tegur piirkonna tuleviku kujunemisel.	
Eraisikud K.P ja M.P 10.05.2026	Soovime Viljandi valla elanike, ettevõtjate, loovisikute ja teadlasena avaldada arvamust Tõrva valla II eriplaneeringu tuuleparkide asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta. Elame, töötame ning loome võimalusi külaliste saabumiseks meie piirkonda 460 meetri kaugusel Tõrva valla piirist. Meie lähedale on kavandatud Voorbahi küla tuulepargi planeeringuala. Oleme teadlikult valinud elukoha just piirkonna loodust, eraldatust ja rahulikku elukeskkonda silmas pidades. Meie kodu asub paigas, kus hetkel puudub pea igasugune valgusreostus ning mis asub erinevatest infrastruktuuridest teadlikult kaugel. Tuulepargi tuulikute planeeritud kõrgus põhjustaks antud keskkonnas tugevat öist ja päevast valgus- ja helireostust. Kavandatavad tuulepargid rikuks täielikult selle haruldase valgusreostuseta paiga, meie kodu. Tegutseme loovisikute ja ettevõtjatena teadlikult äärealadel – väärtustades siinseid inimesi ja looduskeskkonda ning lokaalsuse võimalusi. Leiame, et igasugune tuuleparkide arendus kahandab piirkonna potentsiaali rikkumata elu-, ettevõtlus- ja külastuspaigana. Lisaks kahjule inimestele ja nende kodudele, kahjustaks tuuleparkide rajamine siinset loodust ning erinevate teiste liikide elukeskkonda	Selgitus. Tuuleparkide rajamisega kaasneb paratamatult teatud mõju ümbritsevale keskkonnale. Eriplaneeringu ja KSH eesmärk on välja selgitada nende mõjude ulatus, olulisus ning hinnata, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tegevus konkreetsetes asukohas lubatav. KSH käigus hinnatakse muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, müra- ja valguskeskkonnale, maastikule, linnustikule, nahkhiirtele ning teistele kaitstavatele liikidele ja loodusväärtustele. Vajaduse korral kavandatakse mõju vältimise või leevendamise meetmed (vt LS ja KSH programmis 4). KSH programmis on märgitud, et ebasoodne mõju ei ole välistatud Rubina linnualale, mistõttu viiakse KSH I etapis läbi Natura asjakohane hindamine. Selle raames hinnatakse muu hulgas mõju linnuala kaitse-eesmärkidele ning kaitstavatele linnuliikidele, tuginedes läbiviidavatele linnustiku uuringutele ja eksperdihinnangutele.

	tugevalt. Elame Rubina looduskaitseala piiril. Siin pesitseb ohtralt linnuliike. Näiteks sookured, suitsupääsukesed, laululuiged, laanepüüd, väike-konnakotkas – kelle siinset elutsemist tuulepargid kahjustaks.	
	Soovime küsida: – Kas ja kuidas on kavandatud tuulepargi mastaap kasulik siinsele elu- ja ettevõtluskeskkonnale? Kellele täpsemalt? Mil moel? – Kas on analüüsitud Voorbahi tuulepargi mõju kohalikele turismi- ja loomeettevõtetele? Millist mõju avaldaks tuulepargiga kaasnev turismiettevõtete tegevuse vähenemine kohalikule majandusele ja tööhõivele? – Kas on analüüsitud mastaabilt väiksemaid ja kohalikke lahendusi elektrienergia vajaduse täitmiseks? – Miks kavandatakse tuuleparke nii lähedale looduskaitsealale? Kokkuvõtteks: Planeeringuks algatatud Voorbahi ja Karjatnurme-Helme tuulepargid avaldaks kahjustavat mõju kõigile siinsetele elanikele ja eelpoolmainitud väärtusele, mis teevad piirkonnast kodu nii inimestele kui teistele liikidele. Soovime, et mastaapse tuulepargi asemel toetataks väiksemaid ja kohaliku tasandi lahendusi, mis tagaksid energiasjulgeoleku lokaalselt. Ootame omavalitsuselt ja riigilt vastavat tuge ning kohalike elanike vajadustega arvestamist. Näeme, et kavandatavad tuulepargid kahjustaks meie elu- ja ettevõtluskeskonda ning teeme ettepaneku lõpetada kõik Tõrva vallas algatatud tuuleenergia parkide arendusega seotud eriplaneeringud. Leiame, et eriplaneeringutega kavandatud tegevused kahjustavad pöördumatult nii Tõrva valla kui naabervaldade unikaalset elu-, ettevõtlus- ja looduskeskkonda.	Selgitus. Praegu on koostamisel eriplaneeringu LS ja KSH programm. LS ja KSH programmis määratakse kindlaks valdkonnad (vt LS ja KSH programmis 4), mida KSH aruande koostamisel hinnatakse, ning uuringud, mis tuleb selleks läbi viia. KSH programmi kohaselt hinnatakse muu hulgas: • mõju inimese tervisele ja heaolule; • sotsiaal-majanduslikke mõjusid, sealhulgas mõju ettevõtlusele; • mõju maastikule ja visuaalsele keskkonnale; • mõju looduskeskkonnale, sealhulgas kaitstavatele liikidele ja elupaikadele; • mõju Natura 2000 võrgustiku aladele; • mõju liiklusele, pinnasele, veekeskkonnale ning teistele asjakohastele keskkonnavaldkondadele. KSH aruande koostamise käigus hinnatakse kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid, sealhulgas võimalikku mõju piirkonna ettevõtlusele ja sotsiaal-majanduslikule keskkonnale ulatuses, mis on strateegilise keskkonnamõju hindamise eesmärki arvestades asjakohane. Eriplaneeringu eesmärk ei ole määrata Eesti elektritootmise arengustsenaariume ega koostada riiklikku energiamajanduse analüüsi. Seetõttu ei käsitleta KSH-s alternatiivsete elektritootmise tehnoloogiate või kogu Eesti elektrivajaduse

		katmise võimaluste võrdlevat analüüsi. KSH keskendub sellele, kas kavandatav tuulepark on konkreetses asukohas keskkonna- ja ruumiplaneerimise seisukohalt sobiv ning millistel tingimustel. Samuti on KSH programmis märgitud, et ebasoodne mõju ei ole välistatud Rubina linnualale, mistõttu viiakse KSH I etapis läbi Natura asjakohane hindamine (vt LS ja KSH programmis 4.3). Selle käigus hinnatakse kavandatava tegevuse võimalikku mõju Natura 2000 ala kaitse-eesmärkidele ning vajaduse korral kavandatakse mõju vältimise või leevendamise meetmed.
Eraisik M.V. 10.05.2026	Esitan käesolevaga oma kaalutletud ja põhjendatud arvamuse Tõrva valla tuuleenergeetika II eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi osas, keskendudes eelkõige eriplaneeringu põhjapoolsele ehk Voorbahi küla piirkonda kavandatud tuulepargi alale ning selle planeeringuala laiendamise ettepanekule. Enamus seisukohti puudutavad samaväärselt ka Helme-Karjatnurme piirkonnas asuvat planeeringu lõunapoolset ala. Palun Tõrva Vallavalitsusel: 1. Arvata Voorbahi ja Helme-Karjatnurme piirkonnad Tõrva valla II eriplaneeringu tuuleenergeetika arendusalade hulgast välja. 2. Mitte laiendada piirkonnas planeeringuala tuulepargi tugitaristu, müratundlike ehitiste piirangualade ega muude tuulepargi toimimiseks vajalike kitsenduste kehtestamiseks. 3. Mitte käsitleda Voorbahi (ka Helme-karjatnurme) piirkonda tuulepargi rajamiseks sobiva alana, kuna tegemist on looduslikult, maastikuliselt,	Selgitus. Eriplaneeringu eesmärk on hinnata, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tegevus konkreetses asukohas sobiv. Planeeringuala määramine ei tähenda otsust tuulepargi rajamise kohta, vaid võimaldab läbi viia vajalikud uuringud ning hinnata kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid. Praegu on koostamisel eriplaneeringu LS ja KSH programm. Selles ei hinnata veel kavandatava tegevuse mõjusid, vaid määratakse kindlaks valdkonnad, meetodika ja uuringud, mille alusel mõjusid KSH aruande koostamisel hinnatakse. LS ja KSH programmi kohaselt hinnatakse KSH aruandes muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, maastikule ja visuaalsele keskkonnale, rohevõrgustikule, kaitstavatele liikidele ja elupaikadele, vääriselupaikadele, Natura 2000 aladele, pinnasele, põhjaveele ja pinnaveele, veerežiimile, metsadele ning sotsiaal-majanduslikule keskkonnale (vt LS ja KSH programmis 4). Samuti hinnatakse kavandatava tegevuse

	liigikaitiselt ja kohaliku elukeskkonna seisukohalt äärmiselt tundliku piirkonnaga. 4. Täiendada KSH programmi nii, et planeeritavate alade puhul hinnatakse mitte ainult müra ja varjutuse normidele vastavust, vaid kogu piirkonna elukeskkonna, rohevõrgustiku, kaitsealuste liikide, vääriselupaikade, Natura 2000 alade, märgalade, veerežiimi, maastikule, elanikele ja kogukonnale avalduvat võimaliku terviklikku mõju. Tõrva Vallavalitsuse 26.03.2026 kirjas on märgitud, et II eriplaneeringu teine planeeringuala hõlmab Voorbahi küla piirkonda suurusega ligikaudu 1,55 km² ning et kavandatakse kuni 250–280 meetri kõrguseid maismaatuulikuid koos tuulepargi toimimiseks vajaliku taristuga. Samas kirjas on toodud, et 250-meetrise ja kõrgema tuuleelektrijaama mõjuala ulatub kolme kilomeetri kaugusele tuuleelektrijaama lähima torni keskpunktist. Kobrase koostatud KSH programmis on kavandatavate tuulikute maksimaalseks kõrguseks märgitud kuni 285 meetrit ning tuulepargi teenindamiseks vajalik taristu hõlmab muu hulgas teid, montaaži- ja laoplatse, alajaamu, põhivõrguga liitumise maakaableid, akusid ja muid ehitisi. Sellest tulenevalt ei ole Voorbahi puhul tegemist väikese või lokaalse mõjuga arendusega. Tegemist on väga suure ruumilise, visuaalse, sotsiaalse ja ökoloogilise mõjuga tööstusliku taristuga, mille mõju ei piirdu planeeringuala piiriga, vaid ulatub kogu Voorbahi, Rubina, Viira, Helme jõe, Rubina soo ja Veisjärvega seotud loodus- ja elukeskkonda. Lisaks ei kaasne tuulepargi rajamisega kohalikele elanikele võrreldavat hüve. Tuulepargi ehitus ja hooldus on spetsiifilist tehnilist pädevust eeldavad tegevused ning ei ole realistlik eeldada, et see looks kohalikele	kumulatiivseid mõjusid ning vajaduse korral kavandatakse meetmed võimalike ebasoodsate mõjude vältimiseks või leevendamiseks. LS ja KSH programmis on märgitud, et ebasoodne mõju ei ole välistatud Rubina linnualale, mistõttu nähakse ette, et KSH I etapis viiakse läbi Natura asjakohane hindamine. Samuti nähakse programmis ette linnustiku, nahkhiirte, taimestiku ning teiste loodusväärtuste uuringud. Nende uuringute tulemuste põhjal hinnatakse KSH aruandes kavandatava tegevuse võimalikku mõju ning vajaduse korral kavandatakse mõju vältimise või leevendamise meetmed. (vt LS ja KSH programmis 2.1.2)
--	--	--

	elanikele olulisel määral püsivaid sisulisi töökohti. Ühekordne või piiratud rahaline kasu vallale ei saa kaaluda üles elukeskkonna, kinnistute kasutusväärtuse, loodusväärtuste, maastiku ja kodutunde pöördumatut kahjustamist.	
	1. Voorbahi piirkond on minu kodu ja teadlikult valitud elukeskkond Olen hiljuti kolinud Voorbahi külla Rubina / Viira metsade piirkonda ning teinud sinna väga olulise isikliku ja majandusliku investeeringu. Olen ehitanud sinna viimase 5 aasta jooksul vana ja väärika ajalooga Tinnitare talukompleksi aladele uue maja, investeerinud sellesse suure hulga vahendeid, aega ja tööd, registreerinud end Tõrva valla elanikuks ning plaanin piirkonda tuua ka oma ettevõtte. Need otsused ei ole olnud juhuslikud. Olen valinud selle piirkonna oma koduks just seetõttu, et tegemist on ühe Tõrva valla looduskaunima, metsikuma ja liigirikkama piirkonnaga. Rubina soo, Viira metsad, Voorbahi ümbrus, Helme jõe ja Veisjärve piirkond moodustavad koos tervikliku loodusliku elukeskkonna, mille väärtus seisneb vaikuses, väheses asustustiheduses, loodusmaastikes, metsades, märgalades, lindudes, loomades ja võimaluses elada sõna otsese mõttes looduse keskel. Minu pere on kavandanud selle koha pikaajaliseks koduks. See ei ole hooajaline suvekodu ega ajutine kinnisvarainvesteering. See on kodu, kuhu on kavas rajada perekonna tulevik ja kasvatada lapsi. Olen need otsused teinud lähtudes kehtivast Tõrva valla üldplaneeringust ja piirkonna tegelikust iseloomust. Kehtivas üldplaneeringus ei ole Voorbahi küla piirkonda määratud tööstusliku tuulepargi alaks. Kobrase KSH programm kinnitab samuti, et Tõrva vallas kehtivas üldplaneeringus ei ole tuuleparkide asukohti määratud.	Selgitus. Kehtivas Tõrva valla üldplaneeringus ei ole tuuleparkide asukohti määratud. Seetõttu on kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu eesmärk hinnata, kas ja millistel tingimustel oleks tuulepargi rajamine konkreetsesse piirkonda võimalik ja sobiv. Planeeringuala määramine ei tähenda otsust tuulepargi rajamise kohta, vaid võimaldab läbi viia vajalikud uuringud ja mõjude hindamise. Praegu on koostamisel eriplaneeringu LS ja KSH programm. Selles etapis ei hinnata veel kavandatava tegevuse mõjusid, vaid määratakse kindlaks valdkonnad, meetodikad ja uuringud, mille alusel hinnatakse mõjusid KSH aruande koostamisel. LS-i ja KSH programmi kohaselt hinnatakse KSH aruandes muu hulgas mõju inimese tervisele ja heaolule, maastikule ja visuaalsele keskkonnale, mürale, varjutusele, valgushäiringule, rohevõrgustikule, kaitstavatele liikidele ja elupaikadele, Natura 2000 aladele, vääriselupaikadele, pinnasele, põhjaveele, veerežiimile ning sotsiaal-majanduslikule keskkonnale. Samuti hinnatakse kavandatava tegevuse kumulatiivseid mõjusid ning vajaduse korral kavandatakse meetmed võimalike ebasoodsate mõjude vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks (vt LS-i ja KSH programmi ptk 4).

	See tähendab, et kohalikud elanikud, sealhulgas mina, on saanud oma elu- ja majandusotsuseid teha teadmise, et tegemist on maapiirkonna, metsa- ja loodusmaastikuga, mitte võimaliku tööstusliku tuuleenergia tootmise piirkonnaga. Kui Voorbahi piirkonda rajatakse kuni 250–285 meetri kõrgused tuulikud koos kaasnevaga (teede, montaažiplatside, alajaamade, kaablitrasside, võimalike akupankade, öiste märgutulede ja regulaarse hooldustaristuga) muutuks see keskkond täielikult. Muutuksid vaated, valgus, helipilt, looma- ja linnustik, öine valguskeskkond, maastikutaju, koduümbruse rahu, kinnistu kasutusväärtus ja piirkonna identiteet tervikuna. Tuulepark ei ole sellises kohas lihtsalt üks keskkonnasõbralik eratuulik taluhoovis, vaid see muudab kogu piirkonna tähendust. Seda eriti olukorras, kus tuuletööstusparki, mis on kuni 285 meetri kõrguste tuulikutega võidakse kavandada ligikaudu 1 km kaugusele elamutest. 1000 meetrine puhver ei ole sellise kõrgusega tuulikute puhul piisav kaugus elumajadest. On ebaloogiline käsitleda 80–100 meetri kõrguseid varasema põlvkonna tuulikuid ja ligi 300 meetri kõrguseid tänapäevaseid tuulikuid sama mõjuraadiuse alusel. Tuuliku kõrguse, rootori läbimõõdu, öise nähtavuse, visuaalse domineerimise, varjutuse, madalsagedusliku heli ja maastikulise mõju kasvades peab kasvama ka puhvertsoon, mis ümberkaudset loodust ja inimesi kaitseb. Puhverkaugus peab olema seotud tuuliku kõrgusega - näiteks Saksamaal ja Austrias on lähim distant elumajadest võrdne 10 korda tuuliku tipukõrgusega. 1000m puhver kehtib suuremate teedele ja tööstustele, aga mitte elumajadele! Seetõttu palun, et KSH programmis ei käsitletaks 1000 meetrit automaatselt piisava kaitsekaugusena.	LS-i ja KSH programmis selgitatakse, et käsitletav 1000 meetri kaugus ei ole automaatselt piisav vahemaa tuulikute ja elamute vahel, st ei tähenda tuulikute lõplikku kaugust elamutest. Tuulikute tegelik paiknemine määratakse alles planeeringulahenduse koostamisel ning selle aluseks on KSH käigus koostatavad müra-, varjutus- ja muud mõjumudelid (vt LS-i ja KSH programmi ptk 2.1.2). Oluline ei ole üksnes vahekaugus elamutest, vaid ka see, et kavandatav lahendus vastaks kehtivatele müranõuetele. Praktikas võib nõutav müratase olla tagatud ka vähem kui 1000 meetri kaugusel, kuid see sõltub konkreetsete tuulikute tehnilistest näitajatest, nende paiknemisest, maastikust ja muudest keskkonnatingimustest. KSH aruandes modelleeritakse müra, varjutust ja visuaalset mõju maksimaalse kavandatava tehnilise lahenduse alusel, st kuni 285 m kõrguste tuulikute puhul. Uuringute tulemuste põhjal hinnatakse, kas kavandatav lahendus vastab kehtivatele nõuetele ning kas on vajalik rakendada täiendavaid leevendusmeetmeid või muuta tuulikute paiknemist.
--	---	---

	Planeerimisseaduse eesmärk on tagada tingimused, mis arvestavad võimalikult paljude ühiskonnaliikmete vajadusi ja huvisid ning loovad aluse säästvale ja tasakaalustatud ruumilisele arengule. Voorbahi puhul ei oleks mitte ühelgi tingimusel säästev ega tasakaalustatud ruumiline areng see, kui olemasolev looduslik elukeskkond muudetakse eraõiguslike arendajate huvides tööstusliku energiatootmise mõjualaks.	
	2. Olen vastu Voorbahi planeeringuala laiendamisele Kobrase KSH programmis tehakse ettepanek laiendada planeeringuala piire selliselt, et kogu planeeringuala suuruseks kujuneks 34,54 km². Programmis selgitatakse, et laiendamine on vajalik selleks, et hõlmata kogu tuuleparkidega kaasnev tugitaristu ja mõjuala, sealhulgas müratundlike ehitiste piirangualad, juurdepääsuteed ja elektriühendused. Samuti on märgitud, et planeeringuala laiendusega saab määrata elamute ja tuulikute vahele 1000 m laiuse puhervööndi, milles müratundlike ehitiste, näiteks uute elamute, rajamiseks seatakse piirang. Olen sellisele laiendamisele igakülgsest vastu. Planeeringuala laiendamine ei ole neutraalne tehniline muudatus, vaid tähendab, et tuulepargi rajamise huvides soovitakse kehtestada kohalike elanike ja maaomanike tulevasele maakasutusele olulisi piiranguid. See mõjutab inimeste õigust oma kinnistuid kasutada, arendada, ehitada, pärandada ja kujundada piirkonna tulevikku. Lisaks mõjutab see oluliselt maa ja kinnisvara hinda. See on fakt. Keegi ei taha vabatahtlikult kolida tööstusala lähedale. Selline lähenemine pöörab loogika ümber – selle asemel, et tuulepark kohanduks olemasoleva elukeskkonna, looduse ja kogukonnaga, hakatakse olemasolevat elukeskkonda, kohalikke kinnistuid ja tulevast asustust kohandama tuulepargi vajadustele.	Selgitus. Planeeringuala laiendamise eesmärk ei ole laiendada tuulikute kavandamise ala ega suurendada kavandatavate tuulikute arvu. Planeeringuala laiendamine on vajalik selleks, et eriplaneeringu koostamisel oleks võimalik terviklikult käsitleda tuulepargi toimimiseks vajalikku taristut ning hinnata kavandatava tegevuse mõjusid kogu nende võimalikus ulatuses. Planeeringuala hõlmamine ei tähenda, et kogu selle ulatuses kavandatakse ehitustegevust või tuulepargi tugitaristut. Planeeringuala määrab menetluse ruumilise ulatuse, mille piires hinnatakse erinevaid lahendusvõimalusi ning nende mõjusid. Taristu paiknemine selgub alles planeeringulahenduse koostamise ning KSH koostamise käigus. Eelvalikualade ümber kavandatav 1 km laiune müratundlike ehitiste piiranguala ei ole tuulepargi taristu ehitamiseks planeeritud ala ega ka täielik ehituskeeluvöönd. Tegemist on alaga, kus võib esineda olukordi, kus tuulepargi rajamise korral ei pruugi olla tagatud müra sihtväärtuste täitmine. Seetõttu seatakse sellele alale uute müratundlike ehitiste kavandamise

	Eriti problemaatiline on see Voorbahi piirkonnas, kus planeeringuala laiendamise eesmärk ei ole ainult tuulikute asukohtade hindamine, vaid ka tugitaristu ja piirangualade kehtestamine. Kobrase KSH programmis on küll märgitud, et laiendamisega ei kaasne võimalust kavandada rohkem tuulikuid ega paigutada neid väljapoole kavandavate tuulikute planeeringuala, kuid samas lubatakse kogu laiendatud alal kavandada ja rajada tuulepargi toimimiseks vajalikku tugitaristut, sealhulgas akusid, põhivõrguga liitumise seadmeid ja teisi suuremahulisi rajatisi. See tähendab, et isegi kui tuulik ise ei paikneks laiendatud ala igas osas, võib sinna tekkida tuulepargi teenindav tööstuslik taristu. Kohaliku elaniku jaoks ei ole vahet, kas koduümbrust mõjutab tuuliku mast, tee, alajaam, elektriliini trass, akupank, hooldusplats või ehitusaegne rasketehnika. Kõik need muudavad elukeskkonda.	piirang, et vältida tulevikus võimalikke konflikte maakasutuses. Olemasolevaid elamuid ega nende kasutamist piiranguala kehtestamine ei mõjuta. Samuti saab müratundlikke ehitisi alale rajada juhul, kui on tõendatud, et müra sihtväärtus on tagatud (nt müra modelleerimise või pargi rajamise järgselt mõõtmise tulemusena).
	3. Voorbahi piirkond on oluline loodusala, mitte tuuleparkide arendusala. Olen viimaste aastate jooksul Voorbahi, Rubina, Viira, Helme jõe ja Veisjärve ümbruse piirkonda väga põhjalikult jalgsi läbi matkanud. Tegemist on erakordselt looma- ja linnurikka alaga. Olen antud piirkonnas igal käigul näinud kaitsealuseid ja ohustatud linde ning metsloomade tegevuse jälgi. Oleme Tinnitare ja Sallo piirkonnas jälginud ja pildistanud väike-konnakotkaid. Samuti olen näinud piirkonnas lendamas merikotkast ning korduvalt teisi röövlinde, ilveseid ja kaitsealuseid liike. Oleme oma kaitsealuste liikide leidudest aastate jooksul ka Keskkonnametit ja Kotkaklubi ornitolooge teavitanud. Piirkonna looduslik iseloom, vähene inimasustus, Rubina soo ja linnuala lähedus, Viira metsad, Helme jõgi, Veisjärve ümbrus, vanad metsaalad, märgalad ja rohevõrgustik loovad tervikliku elupaikade ja	Selgitus. LS-i ja KSH programmis on juba arvestatud asjaoluga, et planeeringuala läheduses paiknevad Natura 2000 alad, kaitsealad, vääriselupaigad ning kaitsealuste liikide leiukohad. Samuti on programmis märgitud, et ebasoodne mõju ei ole välistatud Rubina linnualale, mistõttu viiakse KSH I etapis läbi Natura asjakohane hindamine. LS ja KSH programmi kohaselt viiakse läbi muu hulgas linnustiku, nahkhiirte ja taimestiku uuringud (vt LS-i ja KSH programmi ptk 2.1.2). Linnustiku uuringu eesmärk on kaardistada kaitstavate linnuliikide elupaigad potentsiaalsel tuulepargi alal ja selle 500 m puhvervööndis, hinnata haudelinnustiku koosseisu ja arvukust, määrata väärtuslikumad linnustikualad ning hinnata mõju Natura 2000

	liikumiskoridoride süsteemi. Sellised alad on haruldased ja omakorda tugeva raiesurve all ning neid tuleks igakülselt hoida ja väärtustada. Kobrase KSH programm kinnitab juba praegu, et planeeringualade ja nende mõjualadega kattuvad või piirnevad mitmed kaitsealuste liikide leiukohad ja vääriselupaigad. Programmis on nimetatud muuhulgas I kaitsekategooria liiki väike-konnakotkas ning II kaitsekategooria liikidest näiteks laanerähn, kanakull ja mitmed nahkhiireliigid. Samuti on Kobrase programmis eraldi välja toodud, et Natura 2000 Rubina loodusala paikneb 725 m kaugusel ning selle kaitse-eesmärkide hulka kuuluvad muuhulgas rabad, vanad loodumetsad, niisked lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad. Rubina linnuala kohta märgitakse, et tegemist on olulise alaga, mis on elupaigaks paljudele kaitsealustele liikidele, ning et Rubina linnuala on üks viiest kalakotka elupaigast Eestis. See tähendab, et Voorbahi põhjapoolne tuuleala ei paikne lihtsalt Natura 2000 ala lähedal, vaid asub väga olulise looduskaitse piirkonna vahetus ökoloogilises mõjualas. Tegemist on Rubina soo, Rubina linnuala ja loodusala, Viira looduskaitseala, Helme jõe, Veisjärve ümbruse ning neid ühendavate metsade ja rohevõrgustiku kõrvalalaga, mis peab toimima puhveralana ja liikumiskoridorina, mitte tööstusliku tuuleenergia tootmise alana. Looduskaitseseaduse kohaselt on kohustus on kaitsta loodust selle mitmekesisuse säilitamise kaudu ning tagada looduslike elupaikade, looma- ja taimestiku soodne seisund. Samuti on seaduse eesmärk kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna säilitamine. Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §11 sätestab ettevaatuspõhimõtte: keskkonnariske tuleb ettevaatusmeetmetega võimalikult suurel määral vähendada ning keskkonnariskiga tegevuste puhul tuleb välja selgitada	linnuala kaitse-eesmärkidele. Vajaduse korral tehakse ettepanekud mõju vältimiseks või leevendamiseks. Lisaks hinnatakse KSH aruandes mõju rohevõrgustikule, kaitstavatele liikidele ja elupaikadele, vääriselupaikadele, maastikule, veerežiimile ning teistele loodusväärtustele. Hindamisel lähtutakse kehtivatest õigusaktidest, sealhulgas looduskaitseseadusest ja keskkonnaseadustiku üldosa seadusest, arvestades ka ettevaatuspõhimõtet. Kirjas esitatud tähelepanekud piirkonnas täheldatud kaitsealuste liikide kohta võetakse teadmiseks ning see informatsioon edastatakse uuringute koostajale ning KSH koostajale. Arvatavasti on Teie esitatud informatsioon juba ka jõudnud andmebaasidesse (nt PlutoF), mida uurijad kasutavad, kui olete sellest varasemalt teavitanud Keskkonnametit ja Kotkaklubi. Pärast uuringute ja mõjuhindamise tulemuste valmimist teeb Tõrva Vallavolikogu planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta kaalutusotsuse, tuginedes läbiviidud uuringutele, KSH tulemustele ning menetluse käigus esitatud arvamustele ja ettepanekutele.
--	--	---

	nende mõju keskkonnale. Voorbahi puhul tähendab see, et kahtluse korral ei tohi eeldada ala sobivust, vaid tuleb lähtuda sellest, et Natura alade, kaitsealuste liikide, vääriselupaikade ja rohevõrgustiku vahetus läheduses peab tõendamiskoormus olema arendajal ja planeeringu koostajal.	
	4. Vääriselupaikade käsitus KSH programmis on liiga kitsas Kobrase KSH programmis on vääriselupaikade kohta märgitud, et tuulegeneraatoreid ei kavandata vääriselupaikadele, mis asuvad riigimetsas või avalik-õigusliku juriidilise isiku omandis olevas metsas, samuti erametsas olevatele vääriselupaikadele, mille kaitseks on leping sõlmitud. Samal ajal on planeeritud tuuleala mitmete oluliste vana metsa vääriselupaikade peal: VEP nr.210684, VEP nr.209953, VEP nr.209447 VEP nr.210685, VEP nr.210683, VEP nr.209959 jpt. Vääriselupaiga ökoloogiline väärtus ei sõltu ainult sellest, kas see paikneb riigimaal või kas eramaal on sõlmitud kaitseleping. Kui metsas esinevad vääriselupaiga tunnused, vanade metsade indikaatorliigid, kaitsealused liigid, haruldased samblikud, samblad, seened või muud kõrge loodusväärtusega tunnused, tuleb neid käsitleda sisulise loodusväärtusena sõltumata omandivormist ja formaalse lepingu olemasolust. Olen ise piirkonna metsaosad isiklikult läbi käinud ning tuvastanud ja pildistanud üles seal mitmeid väga kõrge loodusväärtusega vanu metsaosi ja vääriselupaigale omaseid tunnuseid. Oleme nende piirkondade osas pöördunud ka Keskkonnaameti poole. Tegemist on metsadega, mille väärtus seisneb vana metsade struktuuris, kõdupuidus, niiskusrežiimis, samblike, seente, sammalde ja teiste vana metsa liikide elupaikades. Selliseid metsi ei tohiks majandada ega killustada, samuti ei tohiks nende	Selgitus. Praegu on koostamisel eriplaneeringu LS ja KSH programm. LS ja KSH programmis määratakse kindlaks valdkonnad (vt LS ja KSH programmis 4), mida KSH aruande koostamisel hinnatakse, ning uuringud, mis tuleb selleks läbi viia. Programmi põhjal koostatavas KSH aruandes on kogu teema oluliselt laiemalt käsitletud. KSH koostamisel lähtutakse ökoloogilise väärtuse sisulisest hindamisest, milleks kasutatakse nii olemasolevaid andmekogusid kui ka täiendavaid elustiku-uuringuid. Seetõttu kaardistatakse KSH raames lisaks registris olevatele vääriselupaikadele ka potentsiaalsed VEP tunnustega metsaosad, sh lepinguta alad eramaal. Vääriselupaikadele ja nende lähiümbrusele hinnatakse puhveralade vajadust ning määratakse need vastavalt uuringute tulemustele ja ala ökoloogilisele tundlikkusele. Samuti hinnatakse KSH käigus vääriselupaikadele avalduvat mõju terviklikult, arvestades nii otseseid kui ka kaudseid mõjusid, sh servamõju, kuivenduse ja veerežiimi muutusi, ehitusaegset häiringut. Mõju ei hinnata üksnes tuulikute paiknemise alusel, vaid kogu tuulepargi taristu (teed, montaažiplatsid, kaablid jm) ulatuses. Hindamise tulemustest sõltuvalt täpsustatakse planeeringulahendust ning vajadusel

	vahetusse lähedusse rajada teid, montaažiplatse, kaablikoridore ega muud tuulepargi taristut. KSH programmis ei piisa lubadusest, et "hinnatakse puhvri määramise vajadust". Vääriselupaikade ja VEP-tunnustega metsade puhul tuleb määrata sisuline kaitsevöönd ja hinnata ka kaudseid mõjusid: servamõju, kuivenduse mõju, valgustingimuste muutumist, ehitusaegset häiringut, pinnase kahjustamist, killustumist ja liikide elupaikade kadumist. Sellise kaitseväärtuste kontsentratsiooni juures ei saa tuuleala sobivust hinnata üksnes formaalse välistamise kaudu, et tuulikut ei paigutata otse kaitstava objekti peale. Hinnata tuleb kogu tuulepargi ja selle taristu mõju Palun KSH programmi täiendada nii, et Voorbahi ja selle laiendatava planeeringuala puhul: 1. Kaardistatakse kõik registris olevad vääriselupaigad. 2. Kaardistatakse ka potentsiaalsed VEP-tunnustega metsaosad, sealhulgas eramaal asuvad lepinguta alad. 3. Hinnatakse vääriselupaikade ökoloogilist väärtust sisuliselt, mitte ainult registrikande või omandivormi järgi. 4. Määratakse vääriselupaikadele ja VEP-tunnustega metsaosadele välistavad puhvrid. 5. Hinnatakse tuulepargi kogu taristu mõju vääriselupaikadele.	välditakse tundlike alade läbimist, muudetakse taristu asukohti või rakendatakse täiendavaid leevendus- ja kaitsemeetmeid.
	5. Voorbahi planeeringuala kattub rohevõrgustiku tugialaga. Kobrase KSH programmis on märgitud, et Voorbahi planeeringuala kattub Tõrva valla üldplaneeringu järgse rohevõrgustiku tugialaga nr 28. Samas märgitakse, et tugialal tuleb tagada rohevõrgustiku toimimine. Rohevõrgustik ei ole lihtsalt illustratiivne kaardikiht. Selle eesmärk on tagada elupaikade sidusus, liikide ja elurikkuse säilimine ja ökosüsteemide toimimine. Kobrase KSH programm kirjeldab, et tuulepargi rajamine	Selgitus. LS ja KSH programmis ongi toodud, et rohevõrgustiku toimimine ja sidusus on üks olulisi hindamisvaldkondi ning hinnatakse tuulepargi võimalikku mõju rohevõrgustiku struktuurile ja funktsioonile (vt LS-i ja KSH programmi ptk 4.7). Samuti on LS-i ja KSH programmis juba esile toodud, et tuulepargi rajamisega kaasnev taristu (teed, montaažiplatsid,

	eeldab hooldusteid, montaažiplatse ja vundamendialuseid platse ning et tuulepargi väljaehitamisel moodustub alale ulatuslik teede ja platside võrgustik. Programmis on samuti kirjas, et kui teed läbivad rohevõrgustiku koridore või tuumalasid, kahjustab see otseselt rohevõrgustiku sidusust, ning et tuulikutega kaasnev müra, vibratsioon ja varjude liikumine võivad põhjustada liikide vältimiskäitumist ehk et loomad on sunnitud elupaika vahetama. See tähendab, et Voorbahi ala puhul on KSH programmis juba tuvastatud oluline probleem – tuulepargi rajamine kahjustab rohevõrgustiku toimimist. Seda teadmist tuleb käsitleda võimaliku välistava asjaoluna. Kui Voorbahi planeeringuala paikneb rohevõrgustiku tugialal ja see tugiala on seotud Rubina, Viira, Helme jõe ja Veisjärve loodusladega, siis ei ole see sobiv koht tööstusliku tuulepargi rajamiseks.	kaablikoridorid) ning müra, varjutus ja muud häiringud võivad mõjutada rohevõrgustiku toimimist ja liikide liikumist. Nimetatud mõjusid hinnatakse KSH käigus nii otseste kui ka kaudsete mõjudena, arvestades ka võimalikku killustumist ja vältimiskäitumise teket. Samas ei käsitleta rohevõrgustiku tugialale kattumist automaatselt välistava asjaoluna, vaid selle olulisus ja mõju ulatus selgitatakse välja KSH käigus.
	6. Natura 2000 alade ja Viira looduskaitseala vahetu lähedus eeldab ettevaatuspõhimõttest lähenemist. Voorbahi tuuleala asub Rubina soo ja Natura 2000 võrgustiku alade vahetus läheduses. Kobrase KSH programmis on Rubina loodusala kauguseks märgitud 725 m ning selle kaitse-eesmärkideks on muu hulgas rabad, vanad loodusmetsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad. Rubina linnuala puhul rõhutatakse selle olulisust kalakotka, laululuige ja väikepistriku elupaigana. Sellise ala kõrvale ei tohiks tuuleparki kavandada pelgalt eeldusel, et tuulik ei paikne otseselt Natura ala sees. Natura alade kaitse ei piirdu ainult alapiiriga. Mõju võib avalduda ka väljaspool ala, kui see mõjutab kaitse-eesmärke, lindude toitumisasid, lennukoridore, pesitsusrahu, märgalade veerežiimi või elupaikade sidusust.	Selgitus. LS-i ja KSH programmis on juba märgitud, et Natura 2000 alade puhul tuleb kauguste ja planeeringu lahenduste määramisel lähtuda ala kaitse-eesmärkidest ning tagada, et mõju nende alade terviklikkusele oleks välistatud. KSH menetluse käigus viiakse läbi Natura asjakohane hindamine Rubina linnualale, kuna juba LS-i ja KSH programmi tasandil on tuvastatud, et ebasoodne mõju ei ole välistatud ning vajalik on täiendav põhjalik analüüs (vt LS-i ja KSH programmi ptk 4.3). Hindamise käigus pööratakse eraldi tähelepanu: • lindude rändekoridoridele, toitumisasaladele ja liikumisteedele,

	Voorbahi piirkond peab toimima Rubina ja Viira looduskaitsealade puhveralana, mitte tuulepargi taristualana. KSH programmis on märgitud, et Natura 2000 linnu- ja loodusala puhul tuleb kauguse määramisel lähtuda kaitse-eesmärgist ja ala terviklikkuse säilitamise nõudest selliselt, et mõju avaldamine Natura võrgustiku aladele oleks välistatud. Seda põhimõtet tuleb Voorbahi puhul rakendada rangelt ja sisuliselt. Palun KSH programmis ette näha Natura asjakohane hindamine vähemalt Rubina linnuala, Rubina loodusala ja Viira looduskaitseala suhtes ning hinnata eraldi mõju lindude rändekoridoridele, toitumisaladele ja liikumisele.	võimalikele kaudsetele ja kumulatiivsetele mõjudele väljaspool Natura ala piire. Hindamise tulemustest sõltuvalt täpsustatakse planeeringulahendust ning vajadusel välditakse tundlike alade mõjutamist või rakendatakse täiendavaid leevendusmeetmeid. Kui Natura asjakohase hindamise tulemusel selgub, et kavandatav tegevus võib kahjustada Natura 2000 ala kaitse-eesmärke ning mõju ei ole võimalik vältida ega piisavalt leevendada, käsitletakse seda planeeringu edasises otsustusprotsessis välistava asjaoluna. Kuna Viira looduskaitseala ei ole Natura 2000 võrgustiku loodus- ega linnuala, ei ole Natura hindamise läbiviimine vajalik. Mõju Viira looduskaitsealale hinnatakse LS-i ja KSH programmi ptk-s 4.2 kirjeldatud meetodika alusel. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	7. Märgalad, Helme jõgi ja Voorbahi lammisoo vajavad eraldi kaitset Kobrase KSH programmis on EELIS-e andmete alusel nimetatud piirkonna märgalade hulgas muuhulgas Helme jõgi: Voorbahi lammisoo. On välja toodud mitmed piirkonna veekogud ja sood ning märgitud, et tuulepargi elluviimisega kaasnevat mõju märgaladele käsitletakse KSH I etapi aruandes. Selline käsitus peab olema oluliselt põhjalikum. Märgala või lammisoo kaitse ei tähenda ainult seda, et tuuliku masti ei paigutata otse märgalale. Tuulepargi rajamisega kaasnevad teed, truubid, kraavid, kaablikoridorid, rasketehnika, vundamendid ja ehitusaegne	Selgitus. KSH käigus hinnatakse eraldi tuulepargi rajamisega kaasneva taristu (teed, truubid, kraavid, kaablikoridorid, montaažiplatsid, vundamendid) mõju vee liikumisele, pinnase niiskusréžiimile, olemasolevatele maaparandussüsteemidele ning üleujutusala toimimisele. LS-i ja KSH programmis on rõhutatud „Kavandatava tegevuse elluviimisega kaasnevat mõju märgaladele käsitletakse KSH I etapi aruandes, kui selguvad tuulikute ja nende toimimiseks vajaliku taristu rajamiseks sobivad asukohad.“ Seega

	pinnasekoormus võivad mõjutada veerežiimi ka siis, kui objekt ei paikne otseselt märgala sees. Voorbahi lammisoo, Helme jõe ja Rubina soo ökoloogiline toimimine sõltub maastiku veerežiimist tervikuna. Seetõttu tuleb hinnata mitte ainult tuulikute asukohti, vaid kogu taristu mõju vee liikumisele, pinnase niiskusele, kraavidele, maaparandussüsteemidele, üleujutusosaladele ja märgalade seisundile. Palun KSH programmis selgelt sätestada, et Voorbahi ala puhul hinnatakse eraldi mõju Helme jõele, Voorbahi lammisoo, Rubina soo suunalistele veeseostele ja kogu piirkonna metsa- ja sooelupaikade toimimisele.	hinnatakse tabelis 5 toodud veekogudele ja märgaladele avalduvat mõju. Puudub vajadus eriplaneeringu LS ja KSH programmi täiendamiseks.
	8. Tuuleparke tuleb kavandada juba rikutud tööstusmaastikele, mitte metsikutesse looduspiirkondadesse Tuuleparkide rajamine ei saa aset leida nendes piirkondades, kus on säilinud vähene asustus sest just seal on looduslik vaikus, märgalad, vanad metsad, kaitsealused loomad ja linnud, vääriselupaigad, Natura alade lähedus ja toimiv rohevõrgustik. Selliseid alasid tuleb kaitsta, mitte muuta tööstusliku energiatootmise aladeks. Tuuleenergia arendamiseks tuleb eelistada juba tugevalt inimtegevusest mõjutatud maastikke: tööstusalasid, kaevandusalasid, suuri taristukoridore, intensiivse põllumajanduse või muu niigi suure inimekkelise mõjuga alasid, kus loodusväärtuste hävimise risk on väiksem. Voorbahi piirkond on vastupidine näide. See ei ole rikutud tööstusmaastik. See on Rubina, Viira, Helme jõe ja Veisjärvega seotud looduslik ja maastikuliselt tundlik piirkond. Sellise piirkonna muutmine tuulepargi mõjualaks oleks loodusväärtuste seisukohalt taastamatu.	Selgitus. Tuuleparkide kavandamisel tuleb võimalusel eelistada juba inimtegevusest oluliselt mõjutatud alasid ning vältida kõrge loodusväärtusega ja ökoloogiliselt tundlike piirkondade kahjustamist. Samas ei näe kehtiv ruumiline planeerimine ette, et tuuleenergia arendamine oleks lubatud üksnes tööstusmaastikel, vaid sobivus selgitatakse välja eriplaneeringu ja KSH menetluse käigus mitmete kriteeriumite koostmõjus. KSH raames hinnatakse põhjalikult Voorbahi piirkonna loodusväärtusi, sh rohevõrgustikku, märgalasid, kaitstavaid alasid, elupaiku ja liigirikkust ning nende koostmõju kavandatava tegevusega. Hindamise tulemusel selgitatakse, kas ja millistel tingimustel on võimalik kavandatav tegevus keskkonnataluvuse piires ellu viia või kas tegemist on ala sobimatusena tuuleenergia arendamiseks. Planeeringu eesmärk on kaaluda erinevaid huve – taastuvenergia arendamist ning loodus- ja elukeskkonna

		kaitset – ning leida lahendus, mis väldib olulist negatiivset keskkonnamõju. Kui KSH tulemusel selgub, et Voorbahi piirkonna loodusväärtused, sh seotus Rubina, Viira, Helme jõe ja Veisjärve aladega, ei võimalda tuulepargi rajamist ilma olulise keskkonnakahjuta, käsitletakse seda planeeringu edasises otsustusprotsessis välistava asjaoluna.
	9. Tuulepark ei taga iseenesest energiajulgeolekut sellisel määral, mis õigustaks loodusliku piirkonna ohverdamist Kobrase KSH programmis ja vallavalitsuse kirjas on viidatud taastuenergia eesmärkidele ja energiasõltumatuse suurendamisele. Seda eesmärki tuleb kaaluda koos kohalike mõjude, looduskaitsete väärtuste ja elukeskkonna kvaliteediga. Tuule- ja päikeseenergia tootlikkus on tõestatult ilmastikust sõltuv. Kohalik tuulepark ei taga iseenesest elektrivarustust ja on kõige madalam just nendel hetkedel, kui tarbimine on kõige suurem. Seetõttu ei saa energiajulgeoleku üldist eesmärki kasutada automaatse õigustusena selleks, et rajada tööstuslik tuulepark kõrge loodusväärtusega ja kohalike elanike jaoks väga olulisse elukeskkonda. Taastuenergia arendamine peab olema mõistlik, riiklikult läbi mõeldud ja asuma tarbija lähedal. Antud juhul ei täida see ühtegi eesmärki.	Selgitus. Taastuenergia arendamise eesmärged, sh energiajulgeolekut, ei saa käsitleda eraldiseisvalt, vaid neid tuleb tasakaalustada kohalike keskkonna-, loodus- ja sotsiaalsete mõjudega. KSH eesmärk ongi hinnata, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tegevus konkreetses asukohas keskkonnataluvuse piires vastuvõetav ning kas sellega ei kaasne olulist ebasoodsat mõju looduskeskkonnale või elukeskkonnale. KSH menetluses hinnatakse tuulepargi mõju terviklikult, sh mõju looduskeskkonnale, elurikkusele, rohevõrgustikule, märgaladele, inimese tervisele ja heaolule ning sotsiaal-majanduslikule keskkonnale (vt LS-i ja KSH programmi ptk 4). Samuti LS-i ja KSH programmis käsitletud taastuenergia arendamise eesmärkide vastavust erinevatele strateegilistele arengudokumentidele (vt ptk 3), kuid see ei tähenda automaatset eelist arendustegevusele keskkonnakaalutluste arvelt. Planeeringu koostamise käigus kaalutakse erinevaid huve ning otsustus tehakse KSH tulemuste, uuringute ja avalikkuse sisendi alusel. Kui hindamise tulemusel selgub, et kavandatav tuulepark ei ole asukohas sobiv või sellega kaasneb oluline

		negatiivne mõju, mida ei ole võimalik vältida ega piisavalt leevendada, siis sellisel juhul ei saa energiapuudusele eesmärki käsitleda tegevust õigustava argumendina ning see võib osutuda välistavaks asjaoluks planeeringu edasisel menetlemisel.
	10. Kokkuvõte Eeltoodust lähtudes leian, et Tõrva valla II eriplaneeringu tuulealad ei ole tuulepargi rajamiseks sobivad. Voorbahi piirkonna puhul ei ole tegemist tühja või madala väärtusega maa-alaga. Tegemist on kodude, metsade, märgalade, jõgede, kaitsealuste lindude, vääriselupaikade, rohevõrgustiku ja Natura aladega seotud tervikliku loodus- ja elukeskkonnaga. Kavandatud tuulepark muudaks pöördumatult piirkonna elukeskkonda. See mõjutaks kohalikke elanikke, kinnistute väärtust, vaateid, helikeskkonda, maastikku, looduse toimimist tervikuna, kaitsealuseid liike, vääriselupaiku, märgalasid ja rohevõrgustiku sidusust ja ka minu kodu ja perekonna tulevikuplaane. Seetõttu palun Tõrva Vallavalitsusel: 1. Lõpetada Tõrva valla (II Eriplaneeringu) tuuleenergeetika arendamine. 2. Loobuda Eriplaneering II planeeringuala laiendamise ettepanekust. 3. Mitte kehtestada piirkonnas tuulepargi huvides uusi maakasutuspiiranguid kohalikele elanikele ja maaomanikele. 4. Käsitleda Voorbahi ala kattumist rohevõrgustiku tugialaga nr 28 võimaliku välistava asjaoluna. 5. Hinnata põhjalikult ala seost Rubina linnuala, Rubina loodusala, Viira looduskaitseala, Helme jõe, Rubina soo ja Veisjärve piirkonnaga tervikuna.	Selgitus. Eriplaneeringu ja KSH eesmärk ei ole tuulepargi rajamise automaatne elluviimine, vaid hinnata, kas ja millistel tingimustel on kavandatud tegevus konkreetses asukohas keskkonnataluvuse piires võimalik ning kooskõlas avalike huvidega. KSH raames hinnatakse terviklikult mõju looduskeskkonnale, sh rohevõrgustikule, märgaladele, kaitstavatele aladele, liikidele ja elupaikadele, samuti mõju inimese tervisele, heaolule ja elukeskkonnale. Teie ettepanekutes toodud teemad – rohevõrgustiku toimimine, Natura 2000 alade lähedus, märgalade ja veerežiimi kaitse, vääriselupaikade kaardistamine, mõju kaitsealustele liikidele ning elukeskkonna kvaliteedile – on KSH programmis käsitletud ning neid analüüsitakse edasises KSH aruandes detailsemalt. Esitatud konkreetsete ettepanekute osas selgitame: planeeringu lõpetamise või ala sobimatuse kohta lõpliku otsuse teeb kohalik omavalitsus pärast KSH tulemuste selgumist; planeeringuala laiendamise vajadust hinnatakse koos mõjude analüüsiga; rohevõrgustiku, Natura alade ja märgalade puhul viiakse läbi sisuline mõjuanalüüs, sh Natura asjakohane hindamine; vääriselupaikade ja potentsiaalsete loodusväärtuste kaardistamine ning liikide mõjuhindamine on

	6. Teha tuulepargi kavandatavatele aladele Natura asjakohane hindamine Rubina linnuala, Rubina loodusala ja Viira looduskaitseala suhtes. 7. Kaardistada kõik Voorbahi ja selle mõjuala vääriselupaigad, sh potentsiaalsed VEP-tunnustega metsaosad ja eramaal asuvad lepinguta loodusväärtuslikud metsad. Ja hakata neid väärtustama ja hoidma. 8. Hinnata eraldi mõju väike-konnakotkale, merikotkale, kalakotkale, kanakullile, nahkhiirtele ja teistele kaitsealustele liikidele, sealhulgas nende toitumisaladele ja lennukoridoridele kasutades selleks elukutselise ornitoloogi / kotkaklubi liikme ekspertarvamust. 9. Hinnata eraldi mõju Helme jõe, Voorbahi lammisoole, märgaladele, veerežiimile ja maaparandussüsteemidele. 10. Mitte käsitleda 1000 meetri puhvrit kuni 285 m kõrguste tuulikute puhul automaatselt piisava kaitsekaugusena vaid võtta elumajade lähima kauguse arvutamisel tuulikute kasutusele 10 kordne distants tuuliku labade tipukõrgusest. 11. Hinnata kohaliku elukeskkonna mõju terviklikult –maastikukogemust, visuaalset mõju, öiseid märgutulesid, madalsageduslikku heli, varjutust, sotsiaalmajanduslikku mõju ja kinnistute kasutusväärtust, muuhulgas ka inimeste turva ja kodutunnet. 12. Mitte rakendada Eriplaneering II puhul detailse lahenduse ärajätmist ega liikuda edasi projekteerimistingimuste alusel enne, kui kõik mõjud on sisuliselt ja kohapõhiselt sõltumatute ekspertide hinnatud. Lõpetuseks rõhutan, et minu vastuseis ei tulene vastuseisust taastuenergiale. Minu vastuseis Eriplaneering II tuleneb konkreetsest asukoha valikust. Voorbahi, Rubina, Viira ja ka Helme-Karjatnurme piirkond on selleks liiga väärtuslik, liiga metsik ja liiga tundlik.	KSH osa; elukeskkonna mõjud (müra, varjutus, visuaalne mõju, sotsiaal-majanduslik mõju) hinnatakse terviklikult; tehnilised parameetrid, sh puhverkaugused ja lahenduse täpsus, selguvad mõjude hindamise tulemusena; eriplaneeringu menetluses hinnatakse, kas on võimalik liikuda edasi projekteerimistingimuste alusel või on vajalik detailsem lahendus. KSH tulemused võivad viia ka järelduseni, et kavandatav tegevus ei ole antud asukohas sobiv või vajab olulist ümberkujundamist. Sellisel juhul arvestatakse seda planeeringu edasises menetluses.
--	---	--

	Voorbahi ja Helme-Karjatnurme alade puhul ei ole küsimus selles, kas tuulikud mahuvad kaardile. Küsimus on selles, kas pärast tuuletööstuspargi – kuni 285 meetri kõrguste tuulikute, teede, kaablite, montaažiplatside, akupankade, alajaamade, vilkuvate märgutulede, kuuldava müra, valgusvarjutuse ja rohevõrgustiku killustumise lisandumist jääb piirkond veel samaks paigaks, mille pärast inimesed ja ka teised	
Eraisik S.K. 10.05.2026	KSHpr: Tõrva vallas EP2 raames tuuleparkidega kaasnevate asjakohaste sotsiaalmajanduslike, kultuuriliste ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamine, sh KSH aruande koostamine täpsuses. Küsimus: Milliseid sotsiaalmajanduslike mõjusid hinnatakse, millise metoodika kasutamise kaudu ja millise sõltumatu vastavaid pädevusi omavate isikute või asutuste poolt? Ettepanek on tellida sõltumatu sotsiaalmajandusliku mõju hindamine ülikoolidelt sh. kinnisvara väärtusele, töökohtadele, kohalikule ettevõtlusele, sh. eraldi turismiettevõtlusele, tuuleparkidest puudutatud kohalike elanike arvamusküsitlus ja süvaintervjuud (Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool, TalTech). Senine praktika on näidanud, et konsultatsiooni -ja suhtekorraldusfirmade poolt koostatud vastavad aruanded KSH-des on sisutihjad ning kallutatud tsiteerides kulunud artikleid ja fraase, püüdes pisendada reaalseid probleeme ega paku lahendusi(n. Valga valla SMm-analüüs 2026).	Selgitus. LS ja KSH programmis on sotsiaalmajanduslikud mõjud selgelt eristatud looduskeskkonnale avalduvatest mõjudest. Peatükis 4 käsitletakse eraldi eriplaneeringu elluviimisega kaasnevaid keskkonnamõjusid ning sotsiaalmajanduslikke ja kultuurilisi mõjusid. Peatükis 4.10 on kirjeldatud, milliseid sotsiaalmajanduslikke mõjusid hinnatakse ja millise metoodika alusel. Hinnang hõlmab järgmisi peamisi valdkondi: • mõju kinnisvarale ja maakasutusele, • mõju turismile, • mõju jahindusele, • mõju piirkonna arengule, sh ettevõtlusele ja tööhõivele. Hindamine põhineb KSH metoodikal, mis kasutab kombinatsiooni olemasolevate andmete analüüsist ning varasemate uuringute käsitlusest, arvestades kavandatava tegevuse iseloomu ja planeeringu täpsusastet.
	PTK.1.1.4. KSHpr: Tuuleparkide rajamisel püütakse maksimaalselt ära kasutada juba olemasolevat teedevõrku, mida vastavalt vajadusele rekonstrueeritakse. Küsimus: Milliseid olemasolevaid teid kasutatakse planeeringualal?	Selgitus. LS ja KSH programmis on märgitud, et tuuleparkide rajamisel püütakse võimalusel kasutada olemasolevat teedevõrku, kuid samas ei eeldata, et kõik vajalik taristu oleks planeeringualal juba olemas. Konkreetsete kasutatavate teede

	Teadaolevalt planeeringualal puuduvad tuulepargi kasutamiseks ja teenindamiseks vajalikud teed ning platsid. Uute teede ja platside rajamisega koos kuivenduskraavide, sildade, truupide, kuivendussüsteemidega kuni 10 meetri laiuste aladena avaldatakse veekeskkonnale leevendamatut negatiivset mõju. (n. Ridassoo on Keskonnaagentuuri aruande kohaselt heas seisundis soo koos oma elukeskkonnaga, millisel on oluline roll süsiniku sidumises ning aitab kaasa kliimamuutuste leevendamisele, mistõttu ei ole aktsepteeritav tuulepargile sobiva ala valikul).	loetelu ja ulatus selgitatakse välja eriplaneeringu ja KSH edasises etapis, kus kaardistatakse olemasolev teedevõrk, hinnatakse selle sobivust ning vajadus rekonstrueerimiseks või uute teede rajamiseks. Tuulepargi rajamisega kaasnev taristu (teed, platsid, kraavid, truubid, sillad jms) võib avaldada olulist mõju veerežiimile ja märgalade seisundile, eriti looduslikult tundlikes piirkondades. LS ja KSH programmis on seetõttu ette nähtud veekeskkonnale ja veerežiimile avalduvate mõjude eraldi käsitlemine, sealhulgas nii uute taristuelementide kui ka olemasolevate süsteemide rekonstrueerimise mõju hindamine.
PTK 1.1.6.	KSHpr: Planeeringualale võidakse paigaldada energiasalvesti ehk akupank, mis aitab tasakaalustada tuuleenergia tootmise kõikumist. Akupanga ruumivajadus on ligikaudu 0,5-1 ha 50 MWh süsteemi jaoks. Akupank(park) energiasalvestusjaama väljaehitamine on eraldiseisva keskkonnamõjuga projekt, mille kohta ei ole algatatud eriplaneeringut ning antud olemasoleva EP 2 raames eelmise volikogu poolt kooskõlastust. Ettepanek Projekti ei saa käsitleda kui tuulepargiga kaasnevat taristut, vaid eraldiseisvana, mille kohta tuleb algatada iseseisev planeeringumenetlus.	Mitte arvestatud. Akupanga ehk energiasalvesti käsitlemine tuulepargi osana on kooskõlas kehtiva planeerimispraktikaga, mille kohaselt hõlmab tuulepark lisaks tootmisseedmetele ka selle toimimiseks vajalikke tugirajatisi (sh alajaamad, kaablid ja vajadusel energiasalvestid). Planeeringu eesmärk on käsitleda tuuleparki koos kogu selle toimimiseks vajaliku terviklahendusega. Energiasalvesti rajamise võimalus on programmis toodud indikatiivsena ning selle täpne vajadus, asukoht ja tehniline lahendus selguvad edasise planeerimis- ja mõju hindamise käigus.
PTK 1.2	KSHpr: 26.06.2025 kuulutati välja PlanS ja [SK6.1]teiste seaduste muutmise seaduse (taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamine) eelnõu 541 SE, mille tulemusena kohaliku omavalitsuse volikogu ei pea enam eriplaneeringut vastu võtma, kuid siiski jääb kohustus kohaliku	Selgitus. Planeerimisseaduse muudatuste jõustumisega alates 18.07.2025 ei ole enam kohustuslik eriplaneeringu LS ja KSH programmi avalik väljapanek ega avalik arutelu, kuid see ei vabasta kohalikku omavalitsust kaasamiskohustusest. Eriplaneeringu menetluses tuleb jätkuvalt tagada avalikkuse

	omavalitsuse volikogul eriplaneering kehtestada. Samuti pole enam vaja EP LS ja KSH programmile avaliku väljapanekut ja ei toimu ka selle avaliku arutelu. Muudatus jõustus 18.07.2025. Kuigi EP LS ja KSH programmi avalikku väljapanekut ja avalikku arutelu enam ei nõuta, ei kadunud ära: HMS-st tulenev kaasamiskohustus, PlanS üldine avalikkuse kaasamise kohustus, ega ka KSH menetluse EL õigusest tulenevad miinimumnõuded. Seega peab KOV endiselt: materjalid avalikustama, andma ettepanekute esitamise võimaluse, põhjendama otsuseid ning tagama sisulise kaasamise. Küsimus: Palun selgitada EP2 kohaldumist seaduse muudatuse raames ja muudatuse jõustumisega alates 18.07.2025 tagasiulatuvalt, et millises mahus ja vormis toimub avalikkuse sisuline kaasamine?	informeerimine, võimalus esitada ettepanekuid ning nende põhjendatud arvestamine või mitteamvestamine. Tõrva valla II eriplaneeringu menetluses on avalikkuse kaasamine toimunud kehtiva õiguse kohaselt kirjaliku ettepanekute esitamise võimaldamise kaudu ning kõik esitatud seisukohad on koondatud ja neile on antud vastused tagasiside kokkuvõttes. Kohalik omavalitsus kaalus täiendava kaasamiskoosoleku korraldamist ka pärast planeerimisseaduse muudatuse jõustumist, kuid otsustas sellest loobuda, kuna samal ajal toimus planeerimisseaduse järgne kohustuslik Tõrva valla I eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapi planeeringumaterjalide avalik väljapanek. Selle otsuse eesmärk oli vältida segaduse tekkimist, mis oleks võinud tuleneda kahe planeeringu eristamise keerukusest.
	PTK 1.3. KSHpr: Planeeringuala laiendusega saab määrata elamute ja tuulikute vahele 1000 m laiuse puhvervööndi, milles müratundlike ehitiste (näiteks uute elamute) rajamiseks on määratud piirang. Planeeringuala laiendamisega kaasneva tugitaristu või eraldisesivate akuparkide rajamisega luuakse täiendavad puhvertsoonid, millised piiravad kinnisvarade omanike seaduslikke õigusi kasutada ja käsutada oma vara. Piiravad asjaõigused ilma kompensatsioonimehhanismide väljatöötamiseta ei ole õigustatud. Sarnaselt tuulikupostide püstitamiseks, kaabliliinide paigaldamiseks + muu infrastruktuuri rajamiseks seni rakendatud kokkuleppeskeemi saab kasutada ka maaomanike kahjude kompenseerimiseks ehitusõiguse piirangute kehtestamise korral.	Mitte arvestatud. Eriplaneeringu koostamise käigus võib planeeringulahendusega kaasneva maakasutus- ja ehitusõiguse piiranguid, mis tulenevad avalikust huvist ning ruumilise planeerimise eesmärkidest. Planeerimisseadus ei näe ette kohustust sõlmida kõigi puudutatud maaomanikega eelnevaid kirjalikke kokkuleppeid või nõusolekuid planeeringuga kaasnevate piirangute kehtestamiseks. Planeeringu kehtestamisel seatavad piirangud põhinevad kaalutusotsusel, milles arvestatakse nii avalikke huve (sh keskkonnakaitse, energiapoliitika) kui ka erahuve. Kinnisasja kasutamise ja käsutamise piiramine planeeringuga ei tähenda automaatselt asjaõiguste tehingulist kokkulepet ega eraldi kompensatsioonikohustust planeerimismenetluse raames.

	Ettepanek Kohustada sõlmima puudutatud maaomanikega kirjalikud kokkulepped/nõusolekud nende omandi kasutamist ja käsutamist piiravate õiguste lubamise kohta.	Samas selgitatakse, et konkreetsete rajatiste (nt tuulikute, kaablite, teede) realiseerimisel on tavapärane, et arendaja sõlmib maaomanikega vastavad kokkulepped (nt servituudid, kasutuslepingud), mille tingimustes lepitakse kokku ka hüvitised. Need kokkulepped ei kuulu eriplaneeringu menetluse, vaid edasise realiseerimisetapi juurde. Seetõttu ei ole põhjendatud kohustada eriplaneeringu menetluses üldise reeglina sõlmima kõigi puudutatud maaomanikega eelnevaid kokkuleppeid planeeringuliste piirangute kehtestamiseks.
	PTK 2.1. KSHpr:Analüüsitakse alade (tuuleparkide) realiseerumisega kaasnevat mõju ümbritsevale keskkonnale, arvestades mõjude võimaliku vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa iseloomuga. Ettepanek: Täpsustada ja kirjeldada metoodiliselt, et kuidas mõõdetakse analüüsimise käigus väärtusi/näitajaid: „ arvestades mõjude võimaliku vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa iseloomuga“. Küsimus: Milline on lühi- või pikaajaline mõju, kaudne või vahetu mõju, sünergiline mõju, soodne või ebasoodne iseloom. Küsimus: Kuidas teostatakse kumulatiivse mõju hindamine, kas ja millise kaugusega tuulepargid arvestatakse selle sisse? Küsimus: Kuidas on arvestatud alternatiive EP2 tuuleparkide asukohale? Küsimus: Kas KSH raames hinnatakse asukoha eelvalikuala alternatiive ka väljaspool Tõrva valda, sest tuuleenergiatööstuse rajamisel peaks	Arvestatakse osaliselt. KSH metoodika täpsustatakse KSH aruande koostamise käigus vastavalt valdkonnapõhiste hindamise meetoditele ja kasutatavatele juhendmaterjalidele (nt KSH ja KMH käsiraamatud). Mõjude liigitus (vahetu, kaudne, kumulatiivne, sünergiline, lühi- ja pikaajaline, soodne ja ebasoodne) on standardne keskkonnamõjude hindamise raamistik ning selle rakendamise üle otsustavad eksperdid, tuginedes valdkonnapõhiste metoodikatele. Vahetu mõju – otsene mõju kavandatava tegevuse asukohas (nt raadamine, pinnase eemaldamine); Kaudne mõju – mõju, mis avaldub tegevuse kaudu ahelmõjuna (nt veerežiimi muutus, liikide vältimiskäitumine); Lühiajaline mõju – peamiselt ehitusetapiga seotud mõju; Pikaajaline mõju – mõju, mis avaldub tuulepargi kasutusea jooksul; Sünergiline mõju – mitme teguri koosmõju, mille tulemus võib olla suurem kui üksikute mõjude summa;

	ennekõike eelistama tööstusmaastikke ja mahajäänud kaevandusalasid, mitte loodusalasid?	Soodne / ebasoodne mõju – hinnang mõju suunale (nt taastuenergia tootmine vs. elupaikade häiring). Hindamisel kasutatakse kombinatsiooni kvantitatiivsetest ja kvalitatiivsetest meetoditest: modelleerimised (nt müra, varjutus), ruumianalüüsid (nt GIS), valdkonnaspetsiifilised uuringud (nt linnustik, nahkhiired), eksperthinnangud ning olemasolevate andmete analüüs. Kumulatiivse mõju hindamine viiakse läbi kavandatava tuulepargi siseseid koosmõjusid kui ka teisi olemasolevaid ja kavandatavaid arendusi piirkonnas arvestades. Mõju ulatus (sh kaugused) ei ole fikseeritud ühe kindla numbrina, vaid määratakse valdkonnapõhiselt – näiteks: • linnustiku ja nahkhiirte puhul lähtutakse liikide levikualadest ja liikumisulatustest, • rohevõrgustiku puhul maastikulistest ühendustest, • müra ja visuaalse mõju puhul modelleerimistulemustest. Alternatiivide käsitlemine: Eriplaneeringu kontekstis võidakse käsitleda alternatiivina eelkõige erinevaid lahendusi planeeringuala sees (nt tuulikute arv, paigutus, kõrgus, taristu paiknemine) ning nn null-alternatiivi (ehk olukord, kus tuuleparki ei rajata) (vt KSH programm ptk 2.1.1.). Planeeringuala paiknemine tuleneb eriplaneeringu algatamise otsusest ning väljaspool seda uusi asukohaalternatiive KSH raames ei analüüsita. Seetõttu ei käsitleta KSH raames alternatiivseid asukohti väljaspool Tõrva valda (nt tööstusalad või kaevandusalad
--	--	---

		teistes piirkondades), kuna see ei kuulu käesoleva eriplaneeringu ruumilisse ulatusse. Alternatiividena saab käsitleda vaid Tõrva Vallavolikogu 12.09.2024 otsusega nr 1-3/2024/14 algatatud eriplaneeringu planeeringuala piires paiknevaid võimalikke lahendusvariante ja asukohavalikuid. Nn null alternatiiviks on olemasoleva olukorra jätkumine, tuuleparke ega energiasalvesteid ei rajata. Null-alternatiiv ei võimalda saavutada eriplaneeringu eesmärki ning seda ei käsitleta kavandatava tegevusega võrreldava arendusalternatiivina; KSH aruandes antakse siiski ülevaade tõenäolisest arengust juhul, kui planeeringut ellu ei viida.
	PTK 2.1.2. KSHpr: Eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõu ja KSH I etapi koostamiseks viiakse läbi või on juba läbi viidud järgnevad uuringud ja analüüsid: -linnustiku uuring -nahkhiirte uuring -nähtavusanalüüs ja tuulepargi jaoks sobivates asukohtades tuulepargi -visualiseeringud (fotomontaažid) [SK15.1]– -rohevõrgustiku toimimise ja sidususe eksperthinnang [SK17.1]– Lisaks KeA poolt 22.04.2026 väljastatud ettepanekutele EP 2 raames esitame täiendavad kommentaarid. Keskkonnaamet on oma ettepanekutes toonud välja, et „soovitame tungivalt kaasata Natura asjakohase hindamise läbiviimisse liiki väga hästi tundev ekspert“. Ettepanek: Natura ekspertidena on soovitatav kaasata Urmas Sellis, Mati Kose, Gunnar Sein, Madli Linder, Anneli Palo, Eerik Leibak.	Arvestatakse. Keskkonnaamet on rõhutanud, et Natura asjakohase hindamise raames on vajalik kaasata liigiekspert eelkõige kaljukotkaga seotud küsimustes, arvestades liigi väga tundlikku seisundit ja kaitsevajadust. Tulenevalt Keskkonnaameti soovitusel kaasatakse kaljukotka ökoloogiat süvitsi tundev liigiekspert, kes annab Natura asjakohases hindamises oma erialase sisendi. See tagab, et hinnangud on piisava täpsusega ning arvestavad liigi kaitsevajadusi maksimaalsel võimalikul määral. Keskkonnaamet on samas kinnitanud, et KSH koostamises osalevad eksperdid (sh Ants Tull ja teised kaasatud spetsialistid) on oma valdkonnas pädevad, usaldusväärsed ning omavad vastavat kvalifikatsiooni keskkonnauuringute läbiviimiseks.

	KSH-d on koostatud erapoolikult arendaja huve silmas pidades, mida on tunnistanud ka Keskkonnaamet. Küsimus: Kuidas on tagatud EP2 KSH raames keskkonnauuringute piisavus ja usaldusväärsus kui eksperdid ei ole eriala eksperdid?	Seega on KSH raames uuringute piisavus ja usaldusväärsus tagatud nii pädeva ekspertgrupi kaasamise kui ka vajaduspõhise täiendava eksperthinnangu abil.
	Linnustiku uuringute läbiviimise osas ettepanekud: - suvised punktvaatluse töömahud peaks olema samad kui rändeperioodid ehk 36h vaatluspunkti kohta, et tundlikke röövlindude, kurgi ja toonekurgi ja nende õhuruumi kasutust adekvaatselt hinnata. Arvestades ka merikotka ja kaljukotka esinemist ja elupaiku on vajalik kindlasti ka hilissügisene (kindlasti peab olema kaetud sügisene suurulukite jahihooaeg) ja talvine periood. - soolinnustiku inventeerimine tuleb kindlasti teha ka Rubina soo kohta, sest selle liigid võivad põldudel toitumas käies saada otseselt mõjutatud tuulikute - kanaliste puhul pole märgitud metsise elupaikade ja tegevusjälgede ning võimalike mängude inventeerimist. Arvestades mudeldatud liigi kvaliteetseid elupaiku planeeringualal on metsise osas vastavad inventeerimised hädavajalikud. - kasutada kõiki saadavaid GPS saatjatega lindude liikumise andmestikke. MTÜ Kotkaklubi märgistatud lindudes osas tuleb hankida valim täpsete asukoha ja kõrgusandmetega infost, mis planeeringuala ületavad või kasutavad. Ps., kuna kohaliku linnuvaatlaja poolt, kes on aktiivne eriala organisatsioonide liige, on alates 2008 aastast läbi viidud korralisi ja dokumenteeritud linnuvaatlusi EP2 kattuvatel aladel(sh Lakessoo - Ridassoo), siis soovitame tungivalt kasutada neid andmeid. Lisaks on	Selgitus. Linnustiku uuringute läbiviimine on lõppjärgus ning need on esmaseks ülevaatamiseks esitatud Keskkonnaametile. Käesoleval suvel teostatakse täiendavaid vaatlusi, mille lähteülesanne on kooskõlastatud Keskkonnaametiga. Kõik avalikes andmebaasides (nt PlutoF ja EELIS) kättesaadavad andmed võetakse KSH aruande koostamisel arvesse ning kajastatakse aruandes asjakohases ulatuses. Samuti tehakse koostööd MTÜ Kotkaklubiga GPS-saatjatega lindude andmete kasutamiseks ning arvestatakse teiste piirkonnas koostamisel olevate tuuleparkide planeeringute raames kogutud linnustiku andmestikuga.

	piirkonnas püsielanikel samuti infot ja kogutud tõendeid lindude toitumis-, kogunemis- ja rändeandmete kohta. KSHpr: Lisa 2. Linnustiku uuringute lähteülesanne. 1.2.7. Soolindude inventeerimine Inventeeritakse arendusalale jääv Ridassoo raba linnustik. Vaatlusala läbitakse piki etteantud transekte. Transektidevaheline kaugus on tavaliselt 400 meetrit. Ühekordne hommikune loendus perioodil 20.05–15.06. Küsimus: Kas ühekordne hommikune loendus on piisav Ridassoo raba linnustiku inventeerimiseks? 1.2.8. Must-toonekure elupaiga uuring Viia läbi must-toonekure elupaiga (KLO9128530) uuring, et täpsustada kavandatava tuulepargi alal esinevaid kitsendusi. Olemasolevate andmete alusel on pesa asustamata aastast 1999 ja aastal 2011 pesa ei leitud. EOÜ üle-eestilise maismaalinnustiku analüüsi tsoon 1. Vajadusel tuleb ka toitumisveekogude kvaliteedi hindamine läbi viia. Küsimus: Kuidas on võimalik, et olemasolevate andmebaaside põhjal ei ole tuvastatud must- toonekurge alates 2011 aastast, kui on tõendid ja teada Rubina soo piirkonnas hilisemaid vaatlusi ja leide? Mida tehakse selleks, et tagada must-toonekure elupaiga säilimine? Tuulepargi rajamise tagajärjel elupaik hävineb.	Selgitus. Soolindude inventeerimine Ridassoo rabas on teostatud vastavalt Keskkonnaameti juhendile „Tuuleparkide elustiku-uuringute metoodika ja järeelseire miinimumnõuded“ (2025) ning uuringute lähteülesanne on kooskõlastatud Keskkonnaametiga. See tähendab, et kasutatud metoodika ja uuringumaht vastavad riiklikult kehtestatud miinimumnõuetele ning on kooskõlas pädeva asutuse ootustega konkreetse planeeringu etapis. Lisaks on inventeerimisel arvestatud olemasolevaid andmeid ning koondatud teave kõigist asjakohastest andmebaasidest (sh EELIS, PlutoF jm), et tagada võimalikult terviklik ülevaade piirkonna linnustikust. Täpsustame, et EELIS andmetel on must-toonekure elupaiga (KLO9128530) kohta märgitud, et pesitsust ei ole tuvastatud alates 2011. aastast. Samas ei pruugi see tähendada liigi täielikku puudumist piirkonnas. Linnustiku uuringus on arvesse võetud ka hilisemaid vaatlusi ja leiukohti piirkonnas ning hinnatud liigi võimalikku esinemist ja elupaiga kasutust laiemalt. Uuringu käigus on analüüsitud ka potentsiaalseid toitumisveekogusid ning hinnatud nende sobivust must-toonekure jaoks. Samuti on antud eksperthinnang elupaiga võimaliku taastasustamise kohta, lähtudes piirkonna sobivusest, elupaigatingimustest ja liigi ökoloogiast.
--	--	--

		KSH raames käsitletakse must-toonekurge ettevaatusprintsibiist lähtudes ning juba pelgalt potentsiaalse elupaiga olemasolu korral hinnatakse mõju rangelt kaitstava liigi tasemel ning vajadusel kavandatakse vastavad kaitse- ja leevendusmeetmed.
	PTK 2.2 KSHpr:Visuaalne mõju võib ulatuda Tõrva vallast väljapoole naaberomavalitsustesse (Mulgi, Viljandi, Valga, Otepää ja Elva valda). Küsimus: Visuaalne mõju ulatub Tõrva vallast väljaspoole enam kui 30 km kaugusele, siis kuidas on võimalik üldse visuaalsete häiringute minimeerimine Tõrva valla elanikele? Selgitage.	Selgitus. Nõustume, et visuaalne mõju võib ulatuda märkimisväärselt kaugemale kui planeeringuala või valla piirid ning soodsates nähtavustingimustes võib see ulatuda kümnete kilomeetrite kaugusele. Samas ei tähenda mõju ulatus automaatselt ühesugust häirivust kogu mõjualas. Tõdeme, et visuaalne mõju võib esineda ning seda ei ole võimalik täielikult vältida igast vaatest. Tuulikud on oma kõrguse tõttu maastikus nähtavad ning teatud suundadest ja asukohtadest jäävad nad paratamatult nägemisvälja. KSH raames ei ole eesmärk visuaalse mõju täielik välistamine, vaid selle ulatuse hindamine ning võimalusel häiringu vähendamine tundlikes kohtades. Selleks kasutatakse muu hulgas: • nähtavusanalüüse ja fotomontaaže, • maastiku (reljeef, metsasus) arvestamist, visuaalselt sobivamaid lahendusi (nt paigutus, kõrghaljastuse rajamine).

	PTK 3.1.2. - 3.3. KSHpr: Eesti pikaajaline arengustrateegia „Eesti 2035“ seab eesmärgiks, et aastaks 2050 on Eesti konkurentsivõimeline, teadmistepõhise ühiskonna ja majandusega kliimaneutraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil kasutada. Üleriigiline planeering Eesti(ÜRP) 2050 dokumentidest leiab peatükis 3.6 — Rohevõrgustik ja väärtuslikud maastikud kvaliteetse elukeskkonna osana, on prioriteetidid: 1. Eesmärgiks on rohevõrgustiku aladel säilitada sidusust ja võimalusel parendada ökoloogilist seisundit. 2. Pikas perspektiivis peab rohevõrgustikus olema tagatud mitmekesiste ökosüsteemiteenuste, elurikkuse ja kvaliteetse elukeskkonna säilimine. 3. Väärtuslikke maastikke tuleb hoida ja kasutada maastikuväärtusi säilitades, et kanda edasi meie identiteeti ja kultuurilugu. 4.Väärtuslikel maastikel välditakse domineerivaid ehitisi (v.a tööstusmaastikel). EP 2 tuulepargi planeeringuala eesmärgid elektrituulikute püstitamiseks on otseses vastuolus eelpoolnimetatud eesmärkidega. EP2 elluviimisega kaasneb rohevõrgustiku pöördumatu killustumine ja hävitamine: • Kavandatav tuulepargi ala asub rohevõrgustiku koridoridel ja tugialal, mis on otseses vastuolus Tõrva valla üldplaneeringu, Valga maakonnaplaneeringu 2030+ ja ÜRP 2050 eesmärkidega.	Arvestatakse osaliselt. Strateegiadokumentides toodud eesmärgid ei tähenda automaatselt kavandatava tegevuse vastuolu, vaid need on kaalutlusotsuse aluseks, mille raames hinnatakse nii looduskaitse kui ka energiapoliitilisi eesmärke terviklikult. KSH eesmärk ongi hinnata, kas ja millises ulatuses on võimalik neid eesmärke omavahel kooskõlastada või kas tekib sisuline vastuolu, mis välistab kavandatava tegevuse elluviimise. Eriplaneeringu menetluses hinnatakse rohevõrgustiku toimimist, maastikuväärtusi ja elurikkust. Lisaks sellele ei ole varasemates strateegiadokumentides ja planeeringutes Tõrva ja Valga piirkonda käsitletud tuuleenergia arendamiseks sobiva alana mh tulenevalt riigikaitsealsetest piirangutest. Enne 2025. aastat kehtisid Kaitseministeeriumi poolt seatud kõrguspiirangud, mille tõttu ei olnud sellistele aladele tehnoloogiliselt sobiva kõrgusega tuulikute kavandamine võimalik. Vabariigi Valitsuse otsuse kohaselt leevendati 2025. aastal Mandri-Eestis elektrituulikutele seatud kõrguspiiranguid ning rakendati radarite kompensatsioonimeetmed, mis võimaldavad tuuleparke kavandada ka varasemalt välistatud aladel. Sellest tulenevalt on ka käesoleva eriplaneeringu koostamine muutunud võimalikuks. Samas jäävad kõikidele eriplaneeringus kaalutavatele tuulepargialadele kehtima riigikaitsealised tingimused ning iga konkreetse tuuliku asukoht ja kõrgus tuleb edasistes etappides kooskõlastada Kaitseministeeriumiga.
--	--	---

	Nii Valga maakonnaplaneeringu 2030+, Tõrva valla üldplaneeringu ja Tõrva valla arengukava kohaselt ei ole ette nähtud tuuletööstusalasid ning rohealadele ei planeerita tööstus- ega tootmisalasid. *EP2 ei ole Valga maakonnaplaneeringuga 2030+ kooskõlas. *EP2 ei ole Tõrva valla kehtiva üldplaneeringuga kooskõlas. *EP2 ei ole Tõrva valla kehtiva arengukavaga kooskõlas. Eesti keskkonnastrateegia 2030(koostatud 2007) ei ole kliimastrateegia dokument ning rõhutab loodusliku mitmekesisuse säilitamise ning looduskaitse vajadust. Praeguses EP2 programmi redaktsioonis viidatud kooskõlalisus erinevate strateegiate ja planeeringudokumentidega on meelevaldne tõlgendus üksnes energiapoliitika vaatest arendajale sobivas kontekstis, mis ei jäta usaldusväärset muljet erapooletu koostamise põhimõttest. Ettepanek: Kõrvaldada KSH koostamise käigus eelpoolnimetatud vastuolud.	Seetõttu ei ole tegemist strateegiadokumentide vastuoluga, vaid muutunud riikliku ruumilise ja tehnilise kontekstiga, mida arvestatakse planeeringu koostamisel koos teiste keskkonna- ja ruumikriteeriumidega.
	PTK 4. KSHpr: Igasuguse ehitustegevusega kaasneb ehitusmüra, mille peamiseks allikaks on ehitusmasinad. Tegu on lühiajalise mõjuga, mis möödub pärast tööde teostamist. Tuuleparkide ehitusajaks loetakse 2 aastat. Küsimus: Mille alusel on hinnatud, et 2 aastat intensiivset ehitustööd ja häiringuid on lühiajaline? KSH-s käsitletakse ehitusaegseid häiringud ja müra mõju lähtuvalt elamute kaugustest tuulikute, kuid väga suur osa ehitusaegsetest häiringutest on seotud ka majapidamisega, millised asuvad teede ääres ja kasutavad igapäevaseks liikumiseks sama taristut. Tekivad häiringud müra,	Selgitus. Keskkonnamõjude hindamisel ei tähenda „lühiajaline mõju“ ilmingimata väga lühikest ajavahemikku (nt päevad või nädalad), vaid seda hinnatakse võrdluses kavandatava objekti kogu eluea ja mõju kestvusega. • Lühiajaline mõju – kestab üksnes ehitusfaasis ja lõpeb pärast tööde lõppu; • Pikaajaline mõju – avaldub kogu objekti kasutuse jooksul (nt tuulepargi puhul ca 25–30 aastat); • Püsiv mõju – jääb alles ka pärast tegevuse lõppemist. Kuigi ehitusperiood võib kesta ligikaudu 2 aastat, moodustab see võrreldes tuulepargi eeldatava kasutusajaga suhteliselt väikese osa. Ehitusmüra ja sellega seotud häiringud on

	tolmu, vibratsiooni tekkimise tagajärjel, liikluskorralduses, liiklusturvalisuses ja ümberkaudse looduse häirimises. Ettepanek: Käsitleda ehitusaegsete häiringute mõju põhjalikult eraldi peatükina, kus on välja toodud liiklusskeemid, liiklussagedused, veoste liigid ja ehitusega seotud muu transporttegevus ning leevendusmeetmed.	ajutised, ei esine pärast ehitustööde lõppu ega kujunda pikaajaliselt keskkonnaseisundit, mistõttu käsitletakse neid meetoodiliselt lühiajaliste mõjudena. Nõustume, et ehitusperioodi mõjud võivad kohalikele elanikele olla ajutiselt olulised. Seetõttu käsitletakse KSH aruandes ehitusaegseid häiringuid detailsemalt, sh liiklust, müra, tolmu ja muid mõjusid ning esitatakse nende leevendusmeetmed. Täpsustatakse, et liiklusskeemide, liiklussageduse ja veomahtude detailne määramine ei ole käesolevas menetlusetapis võimalik, kuna need sõltuvad tuulikute täpsest paiknemisest, ehituslahendusest ja logistikast, mis selguvad projekteerimise etapis. Seetõttu saab KSH tasandil anda üksnes üldise hinnangu ehitusest tulenevale liikluskoormusele ja häiringutele.
	Tuulepargi kasutusaegsed mõjud on seotud erinevate häiringutega, nagu näiteks müra ja valguse-varjude vilkumine. Ettepanek: Koostada lisaks planeeritavatele visuaalsed fotomontaažid ja videosimulatsioonid öise aja vaadete kohta ning raagus aja vaated nii päeval ajal kui ka öisel ajal. Videosimulatsioonid koostada nii päevase aja vaadete kohta kui öise aja vaadete kohta.	Mitte arvestatud. LS ja KSH programmi kohaselt teostatakse visuaalse mõju hindamiseks nähtavusanalüüs ning fotomontaažidel põhinevad visualiseeringud. Visualiseeringud koostatakse eelkõige sellistest asukohtadest: • kus nähtavusanalüüsi alusel on tuulikud tegelikult nähtavad, • kus paiknevad avalikult kasutatavad objektid (nt puhkealad, ühiskondlikud hooned, kultuuriväärtuslikud alad), • suurema kasutusintensiivsusega teelõikudel, • ning asulate piirkonnas (kuni ca 5 km raadiuses).

		Visuaalse mõju hindamisel juhendatakse metoodiliselt juhendmaterjalist „Meretuulikuparkide arendamise edendamiseks visuaalse mõju hindamise metoodilised soovitused“ (AB Artes Terrae OÜ, 2020), mida rakendatakse ka maismaa tuuleparkide puhul. Tuulepargi nähtavuse ulatuse hindamiseks kasutatakse spetsiaaltarkvara (nt WindPRO 4.2 ZVI või selle uuemat versiooni), mis võimaldab määrata tuulikute nähtavust erinevatest vaatepunktidest. Fotomontaažid on selles etapis peamine ja piisav tööriist visuaalse mõju hindamiseks, kuna need annavad realistliku ettekujutuse kavandatavast lahendusest konkreetsetes vaatepunktides. Ettepanek koostada täiendavalt ulatuslikud videosimulatsioonid (sh öised vaated, raagus aja dünaamilised lahendused) osas ei ole asjakohane, sest: • Eesti senises KSH praktikas ei ole mõjude hindamise eesmärgil selliste simulatsioonide tegemine vajalik ega kohustuslik, sest visuaalse mõju hindamiseks peetakse fotomontaaže ja nähtavusanalüüsi piisavaks, • nende koostamine sõltub metoodilisest vajadusest ja otstarbekusest.
	Küsimus: Palun selgitada , et kuidas on võimalik taastada betoneeritud tuuleparkide alune maa metsamaana? Küsimus: Kes sellise taastamistöö peab korraldama ja kes kannab kulud? Ettepanek: KSH-sse sisse viia tuulepargi eluea lõppemisega seotud tegevused ja kalkulatsioonid kulude kohta. Selgitada, et kuidas tagatakse, et likvideerimine ei jääks kogukonna kuluks.	Arvestatakse osaliselt. Tuulepargi eluea lõppemisel tuleb rajatised demonteerida ning maa taastada ulatuses, mis on tehniliselt ja keskkonnavalaselt põhjendatud. Betoovundamentide ja platside eemaldamine toimub tavapäraselt vähemalt maapinna lähedase kihini ning ala kaetakse pinnasega, mis võimaldab edasist maakasutust (nt

	Tuulepargi arendaja pankroti korral kirjeldada stsenaariumid, et millisel moel need kohustused üle antakse järgmisele võimalikule arendajale tuginedes seadusandlusele. Praegu kehtivad seadusi ja norme ei eksisteeri võimalike võlaõiguslike kohustuste üleandmise kohta pankroti korral. Samuti esitada stsenaarium olukorraks, kus tuulepargil(eluea lõppedes) ei eksisteeri enam vastutavat ettevõtet ning pankrotimenetluse kaudu uut omanikku ei tule. Küsimus: Kuidas sellise stsenaariumi korral on kohalikule omavalitsusele või kogukonnale tagatud, et tuulepargi likvideerimisega seotud kulud ei jääks kogukonna kanda? Küsimus: Sama küsimus tõstatub talumishüvitiste maksmise kohustuse peatükis, sest kui arendaja on pankrotis, siis kuidas on tagatud talumishüvitiste maksmine KOV-le ja elanikele? Ettepanek. KSH koostamise käigus selgitada arendaja/tuulepargi haldaja pankroti järgseid stsenaariume.	metsastumist või rohumaana kasutust). Täpne taastamise viis lepitakse kokku maaomaniku ja arendaja vahel ning määratakse projekteerimise ja loamenetluse etapis. Tuulepargi likvideerimise ja ala taastamise kohustus lasub tuulepargi omanikul. Vastavad tingimused sätestatakse lepingutes (nt servituudid, kasutuslepingud) ning lubades, mistõttu ei jää taastamiskulud kohaliku kogukonna kanda. Lisaks on Keskkonnaagentuuri analüüs „Tuulikute demonteerimise ja lõppkäitluse tagamine“ (2026) käsitlenud tuuleparkide elutsükli lõpu stsenaariume, sh demonteerimist, materjalide taaskasutust ning võimalikke finantsmehhanisme riskide maandamiseks https://keskkonnaportaal.ee/et/tuulikute-demonteerimise-ja-loppkaitluse-tagamise-analuus). Pankrotistsenaariumite osas selgitame, et tänases praktikas ei jää toimivad tuulepargid üldjuhul maha, vaid need omandatakse pankrotimenetluses uue omaniku poolt ning jätkavad elektri tootmist. Tuulepargid on toimivad energiatootmisvarad, millel on turuväärtus, mistõttu on neil tavapäraselt huvilised ka omanikuvahetuse korral. Seega ei ole praktikaid, mille baasilt saaks stsenaariume koostada. Talumishüvitiste osas kehtib sarnane põhimõte – tegemist on arendaja (või rajatise omaniku) kohustusega, mis tuleneb lepingutest või õigusaktidest ning liigub omanikuvahetuse korral edasi järgmisele omanikule.
--	--	--

	PTK 4.1. KSHpr: Tabel 2. Kaitsealused loomaliigid (EELIS, 10.03.2026) Küsimus: Miks ei ole Tabel 2. välja toodud piirkonnas väga levinud suure populatsiooniga kaitsealuseid linnuliike, kes EP2 alal paiknevad? Sookurgede väga suur populatsioon Rubina, Ridasso ja Lakessoo vahelisel alal)olemas vaatlusandmed alates 2008 aastast). Lisaks kalakotkas, hiireviu, kodukakk, laanepüü, vaenukägu. Ilves, pruunkaru. Ridassoo ümbrus on rändeaegne ja eelne kogunemispaike hanedele, luikedele, sookurgedele. Samuti näitab elupaiga mudel Ridassool metsise elupaika. Lakessool asub merikotkas.	Selgitus. Tabelis 2 on esitatud eelkõige EELIS andmebaasis registreeritud kaitstavate liikide konkreetsed leiukohad. Linnustiku ja elustiku hindamisel: • kasutatakse lisaks EELISele ka teisi avalikke andmebaase (nt PlutoF, uuringuaruanded, eksperthinnangud), • arvestatakse varasemate ja käimasolevate detailsete linnustiku uuringute tulemusi, • kaasatakse kohapõhised vaatlusandmed, sh pikaajalised seireandmed ja kohalike vaatlejate info. Seega võetakse KSH raames arvesse ka kirjas nimetatud liike, sh: • sookurgede, hanede ja luikede rände- ja kogunemisalasid (nt Ridassoo, Lakessoo, Rubina piirkond), • röövlind (nt kalakotkas, merikotkas, hiireviu), • kanalisi (nt metsis, laanepüü), • ning imetajaid (nt ilves, pruunkaru), ulatuses, mis on nende elupaikade ja liikumise seisukohalt asjakohane. KSH käigus hinnatakse lisaks registreeritud leiukohtadele ka liikide elupaiku, toitumisalasid, liikumiskoridore ja kogunemisalasid, tuginedes nii uuringutele kui elupaigamudelitele. Seega ei piirdu hindamine tabelis 2 tooduga, vaid see on vaid üks alusandmestik, mida täiendatakse KSH käigus laiapõhjaliselt.
--	---	--

	PTK 4.6. KSHpr: Tuulikud on maastikul domineerivad objektid, mis mõjutavad maastiku üldpilti. Ettepanek: Tuulikute mõju maastikule hinnata kumulatiivselt koos teiste kuni 30km raadiuses planeeritavate tuuleparkidega.	Selgitus. Teadvustame Teie seisukohta, et tuuleparkide visuaalse mõju hindamisel on oluline arvestada ka kumulatiivset mõju koos teiste olemasolevate ja kavandatavate tuuleparkidega. KSH raames hinnatakse visuaalset mõju mitte ainult üksiku arenduse lõikes, vaid ka koosmõjus teiste tuuleparkide. Kumulatiivse visuaalse mõju hindamisel võetakse arvesse: • olemasolevad ja kavandatavad tuulepargid piirkonnas, • nende nähtavus ja ruumiline paiknemine, • maastiku iseloom (nt reljeef, metsasus, avatud vaated), • olulised vaatepunktid (nt asulad, teed, puhkealad). Visuaalse mõju ulatus ei ole määratud täpse kaugusega, vaid sõltub nähtavustingimustest, maastikust ja hinnatava mõju iseloomust. Samas võetakse hindamisel arvesse ka kaugemal paiknevad tuulepargid, kui need on nähtavad ja võivad koosmõjus tekitada olulise visuaalse häiringu. Lähtuvalt meetodikast tehakse fotomontaažid 5 km raadiuses planeeringualast (vt LS-i ja KSH programmi ptk 4). Seega arvestatakse ettepanekuga ning visuaalse mõju hindamisel käsitletakse kumulatiivset mõju piirkondlikul tasandil, et tagada mõju realistlik ja terviklik hindamine. Hinnatava mõju ruumiline ulatus ning käsitletavad kaugused täpsustuvad KSH koostamise käigus.
--	---	---

	PTK 4.8. KSHpr: Atmosfääriõhu kaitse seadusest tulenevalt tuleb tuuleparkide kavandamisel üldjuhul lähtuda müratundlike alade suhtes piirväärtuse tagamise vajadusest. Elamualadel on müra sihtväärtuseks 40 dB öösel. Küsimus: Kuidas on tagatud halvima stsenaariumi korral, et müra sihtväärtust ei ületata sh pulseeriva müra korral? Küsimus: Kuidas tagatakse vastavalt Sotsiaalministri määrusele(2025) eluruumides müranormid, öise aja müranorm 30 dB? Küsimus: Kas hajaasustuse elanikud võivad arvestada 30 dB mürataset avatud aknaga või suletud aknaga eluruumis? Küsimus: Kes tasub elamute mürakindlaks ehitamise kulutuste eest kui müranormid ületavad lubatud sihtväärtusi eluruumides? KSHpr:KSH läbiviimisel tehakse tuulepargi käitamisaegne müraanalüüs, mis sisaldab müra leviku modelleerimist (mürakaart) lähtudes arenduse müraallikatest (tuulikute) ja ümbritseva keskkonna andmetest, müraalasest olukorrast (piirkonna teistest müraallikatest) ning analüüsiga seotud asjakohastest kirjeldustest. Küsimus: Palun täpsustada, et millises tuulepargis viiakse läbi käitamisaegne analüüs? Küsimus: Kelle poolt ja millise akrediteeringuga analüüs läbi viiakse? KSH programmi dokumendis selle kohta info puudub. Küsimus: Kuidas on võimalik läbi viia käitamisaegne analüüs KSH programmi raames? KSHpr: Eestis on teostatud infraheli mõõtmisi viimati Sopi-Tootsi tuulepargis ajavahemikus 27.-28.03.2025, 04.-05.04.2025 ja 28.-29.04.2025. Mõõtmistulemused näitasid, et infraheli tase ei ületanud	Arvestatakse osaliselt. Tuuleparkide kavandamisel tuleb tagada kehtivate müranormide täitmine ning see on üks keskseid KSH hindamise teemasid. KSH käigus hinnatakse, kas tuulepargi rajamise ja kasutamise korral on müratundlikel aladel, sh elamute juures, tagatud kehtivate normtasemetega täitmine. Elamualadel lähtutakse hindamisel eelkõige öisest tööstusmüra sihtväärtusest 40 dB, mis on tuulikute puhul praktikas kõige rangem ja seetõttu määrav mürakriteerium. Müra hindamisel lähtutakse Kliimaministeeriumi 2025. a juhendist „Tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhend. Müra, vibratsioon, varjutamine“. Juhendi kohaselt kasutatakse tuulikute müra modelleerimisel rahvusvahelist standardit ISO 9613-2, arvestades konservatiivseid eeldusi: vastuvõtjad paiknevad müraallikate suhtes allatuult, tuulikud töötavad maksimaalses töörežiimis ning lähtutakse tuuliku maksimaalsele müratasemele vastavast helivõimsustasemest. Modelleerimise tulemusena esitatakse halvima olukorra mürakaardid kõigi kavandatavate tuulikute koosmõjuna. Müra sihtväärtuste tagamine. Tuulikute labade liikumisest tingitud eristuvat heli ehk amplituudi modulatsiooni, mida võib tajuda pulseeriva helina, käsitleb samuti Kliimaministeeriumi juhend. Juhendis on selgitatud, et selle efekti häirivusega arvestamiseks on parandustegurite rakendamist hinnatud, kuid täpset meetodikat tuulikute müra modelleerimisel amplituudi modulatsiooni arvestamiseks ja eraldi parandusteguri
--	---	---

	lubatud piirväärtust ei [SK35.1]tuulikute lähedal, elamualadel ega elamutes sees. Viitamine Eestis tehtud mõõtmistele infraheli kohta on vale, kuna puudus korrektne metoodika, puudusid akrediteeritud ja sobivad mõõteseadmed ning läbiviidud mõõtmise lühikese perioodi tõttu samuti ei saa teha usaldusväärseid järeldusi. Tartu Ülikooli poolt 2025 aastal läbiviidud artiklite ülevaates müra, infraheli ja madalsagedusliku heli kohta toodi välja, et tuuleparkide müra põhjustab inimestele negatiivseid tervisemõjusid. Infraheli kohta tõendus puudus, kuna neid mõõtmisi ei ole tehtud sarnaselt mürauuringutega looduskeskkonnas. Alates 2026 aastast hakatakse läbi viima Eestis uuringuid tuuleparkide mõju hindamist müra, infraheli ja madalsagedusliku heli kohta mõõtmise teel ning tulemused peaksid saama valmis 2027 aasta lõpuks.	modelleerimisel rakendamiseks ei ole rahvusvahelises praktikas peetud asjakohaseks rakendada; seetõttu seda modelleerimisel eraldi parandustegurina ei arvestata. Samas arvestatakse hindamisel juhendist tulenevat konservatiivsust modelleerimistulemustele lisatakse +2 dB(A) määramatuse parandustegur. Kui modelleerimine näitab, et 40 dB öist sihtväärtust ei ole võimalik tagada, tuleb kavandada leevendusmeetmed, näiteks tuulikute asukohtade muutmine, vaiksemate tuulikumudelite kasutamine või töörežiimi piiramine teatud tuulesuuna, tuulekiiruse või öise aja korral. Siseruumide müranormid. Erinevuseks sise- ja välismüra tasemete vahel hinnatakse tavaliselt ligikaudu 10 dB avatud akna, 15 dB poolavatud akna ja umbes 25 dB suletud akna korral[1]. Välisõhus kehtiva tööstusmüra sihtväärtuse täitmisel saab seega eeldada ka siseruumides kehtivate normtasemete[2] täitmist isegi avatud akna korral. Seega tuuleparkide puhul rakendatava rangema müra normtaseme jälgimine välisterritooriumil tagab ühtlasi ka siseruumides kehtivate nõuete täitmise. Müra normtasemed siseruumides kehtivad suletud akna korral. Vastutus ja kulude kandmine. Tuulepargi kavandamisel ja käitamisel tuleb tagada, et tuulepargist lähtuv müra ei ületaks kehtivaid normtasemeid. Välisõhus leviva müra puhul lähtutakse atmosfääriõhu kaitse seadusest ja selle alusel kehtestatud müra normtasemetest. Siseruumides hinnatavate füüsikaliste ohutegurite, sealhulgas
--	--	--

		madalsagedusliku müra ja infraheli puhul lähtutakse rahvatervishoiu seadusest ja selle alusel kehtestatud nõuetest. Atmosfääriõhu kaitse seaduse kohaselt peab müraallika valdaja tagama, et tema müraallika territooriumilt ei leviks normtasel ületavat müra. Rahvatervishoiu seaduse kohaselt peab füüsilise ohuteguri allika valdaja tagama, et ohuteguri allikas vastaks kehtestatud nõuetele ning et füüsiliste ohutegurite tase elukeskkonnas oleks inimese tervisele ohutu. Kui tuulepargi käitamise tulemusena tuvastatakse välisõhus leviva müra normtaseme või siseruumides hinnatava asjakohase füüsilise ohuteguri piirtaseme ületamine, tuleb müraallika omanikul olukord viia vastavusse kehtivate nõuetega. Selleks tuleb vajadusel rakendada leevendusmeetmeid, näiteks muuta tuulikute töörežiimi, piirata töötamist teatud tingimustel, vähendada võimsust, peatada tuulikuid kindlatel perioodidel või rakendada muid tehnilisi või korralduslikke meetmeid. Arvestades AÕKS-is sätestatud müraallika valdaja kohustust ja rahvatervishoiu seaduses sätestatud füüsilise ohuteguri allika valdaja vastutust, ei ole põhjendatud eeldus, et tuulepargi põhjustatud normiületuse kõrvaldamise või leevendamise kulud jääksid elanike kanda. Nõuetele vastavuse tagamise kohustus (sh vastavate kulude kandmise kohustus) lasub tuulepargi käitajal kui müraallika ja füüsilise ohuteguri allika valdajal. Kui tuulepark põhjustab müranormide ületamise, siis üldjuhul peab kulud kandma arendaja / müra tekitaja. Käitamisaegne müranalüüs KSH-s.
--	--	---

		Põhjusel, et tegu on kavandatava müraallika planeeringuga, ei viida KSH raames läbi reaalseid mõõtmisi, vaid prognoositakse müra levikut arvutusliku hindamise abil. KSH koostamisel eristatakse ehitusaegseid, käitamisaegseid ja likvideerimisaegseid mõjusid. KSH ekspertgrupi liikmed on esitatud LS ja KSH programmi ptk 5. Analüüs viiakse läbi pädevate spetsialistide poolt, kasutades asjakohaseid arvutusmetoodikaid. Müra mõõtmisi tohivad läbi viia mõõtelaborid. Müra arvutuslikku hindamist teostatakse vastavat kogemust omavate konsultantide poolt. Infraheli ja madalsageduslik heli. KSH-s tuginetakse olemasolevale teaduslikule teadmisele ja uuringutele nii Eestis kui ka teistes riikides. Eestis läbiviidud infraheli mõõtmiste osas selgitame, et Terviseametil on vajalikud seadmed ja oskused, et mõõta madalsageduslikku müra. Vastav info on leitav https://www.terviseamet.ee/tuulepargid#kas-terviseametil-on Viidatud Tartu Ülikooli 2025 a ülevaateuuringu kohta selgitatakse, et antud uuringusse olid hõlmatud ka uuringud, mille raames viidi läbi pikaajalisi tuuleparkide müra mõõtmisi, sh infraheli osas (nt Majjala et al., 2021). Eestis on Tartu Ülikooli poolt läbi viimisel täiendav tuulikute tervisemõju uuring, mille tulemused valmivad eeldatavalt 2027. aasta lõpuks. Juhul kui vastava uuringu tulemused avaldatakse enne planeeringu kehtestamist, siis saab neid arvestada ka planeeringuotsuste tegemisel. Tuuleparkide kavandamine on nii rahvusvahelises kui ka Eesti
--	--	---

		praktikas tavapäraselt toimuv tegevus, mis viiakse KSH läbi kehtivate õigusaktide, juhendite ja parima olemasoleva teadmise alusel. [1] Locher B, Piquerez A, Habermacher M, Ragettli M, Rösli M, Brink M et al. (2018). Differences between outdoor and indoor sound levels for open, tilted, and closed windows. Int J Environ Res Public Health. 15(1): 149. [2]https://www.riigiteataja.ee/akt/129122020047 Tuuleparkide mõju inimese tervisele Terviseamet Viimastel aastatel on tuuleenergia arendamine muutunud Eestis üha olulisemaks: tuuleparkide rajamine on kulutõhus viis toota Eestis taastuvelektrit ning muuta seeläbi meie elektritootmist tulevikuks.
	KSHpr: Tuulikute töötamisel tekib vibratsioon peamiselt seadme mehaanilistest osadest - generaatorist, käigukastist ja laagrisüsteemidest. See vibratsioon võib kanduda läbi gondli ja torni vundamendi kaudu maapinda. Vibratsioon kandub kuni 300 meetri kaugusele tuulikutest. Küsimus: Kuidas mõjutab EP2 planeeritavate vundamentide rajamine veerežiimi? (Ridassoo, Rubina soo jt.)	Selgitus. Tuulikute vundamentide rajamine võib mõjutada veerežiimi, kuid mõju ulatus ja iseloom sõltuvad konkreetsetest pinnase- ja hüdrooloogilistest tingimustest ning kasutatavast tehnoloogilisest lahendusest. KSH raames hinnatakse vundamentide ja kogu taristu mõju veerežiimile tervikuna, mitte üksnes tuuliku otsest asukohta. KSH metoodika kohaselt käsitletakse veerežiimi muutusi kui potentsiaalselt olulist kaudset mõju, eriti märgalade puhul. Kui analüüs näitab, et tegevus võib mõjutada Ridassoo, Rubina soo või teiste tundlike märgalade veerežiimi ulatuses, mis ohustab nende ökoloogilist toimimist, kavandatakse leevendusmeetmed (nt trasside ümberpaigutus, kuivenduse vältimine, veetaseme säilitamise lahendused).

		Seega hinnatakse vundamentide rajamise mõju mitte eraldiseisvalt, vaid koos kogu tuulepargi taristuga ning lähtutakse põhimõttest, et märgalade ja soolupaikade toimimist ei tohi kahjustada.
PTK 4.10. Kinnisvara KSHpr: Tuuleparkide rajamisega kaasnevat võimalikku mõju kinnisvara hindadele hinnatakse KSH I etapi aruandes, lähtudes Eesti ja välisriikide praktikast ning läbiviidud uuringute andmetest. Kuigi tuuleparkide mõju kinnisvara hindadele ei ole palju uuritud, on läbiviidud uuringutes tuvastatud, et kinnisvara väärtuse vähenemist võib täheldada tuulepargi arendamise perioodil, samas kui tuulepargi käitamise perioodil olulist negatiivset mõju kinnisvara hindadele ei esine(Tomson A., 2025). Ettepanek: Mõju kinnisvara väärtusele tuleb hinnata kas case põhiselt või modelleerida ja kasutada hinnamudelit, mis võimaldab välja tuua tegeliku mõju. Arvestama peab reaalseid kauguseid tuulikute, tuulikute kõrgust, tuulikute arvu, pargi suurust ja teiste tuuleparkide mõju lähipiirkonnas 30 km raadiuses. Vananenud infol põhinevate artiklite ülevaate tegemine KSH-s ei ole asjakohane, A, Tomsoni artiklile viitamine ei ole asjakohane, kuna selles kasutatakse sama lähenemist. Kuna rajada soovitakse 275 kõrguseid tuulikuid aga avaldatud artiklid annavad ülevaate eelmise põlvkonna tuulikute mõjude kohta. Negatiivse mõju tagajärjed kinnisvara, eraldi rõhutatult elamukinnisvara puhul:	Selgitus. Teadvustame Teie seisukohta, et kinnisvarale avalduva mõju hindamine on oluline ning peab arvestama võimalikult realistlike tingimustega, sh tuulikute kõrgus, arv, kaugus elamutest, nähtavus ning võimalike tuuleparkide koosmõju piirkonnas. KSH raames hinnatakse kinnisvarale avalduvat mõju vastavalt strateegilise hindamise tasemele, tuginedes olemasolevale teaduskirjandusele, rahvusvahelistele ja Eesti kogemustele ning asjakohastele analüüsidele. Samas tuleb arvestada, et KSH ei ole detailne kinnisvarahindamise ega individuaalsete varade väärtuse modelleerimise instrument, vaid annab üldise hinnangu võimalikele mõjusuundadele ja riskidele. Olemasolevate uuringute kasutamine KSH-s ei tähenda üksikute allikate automaatset üldistamist, vaid need on üks sisend teiste andmete ja ekspertanalüüsi kõrval. Ettepanek teostada detailne case-põhine või modelleeritud kinnisvara väärtuse analüüs ei kuulu KSH kohustuslikku koosseisu ning eeldab eraldi metoodikat ning lähteandmeid (nt individuaalsed kinnisvaratehingud, turuandmed). Kompensatsioonimehhanismide osas selgitame, et KSH ega eriplaneering ei reguleeri kinnisvara väärtuse hüvitamise skeeme ega talumistasude suurust. Need küsimused	

	1. Kinnisvara väärtus langeb, mis vähendab elanike jõukust. Tõrva vald on perifeerne piirkond ja asub kinnisvara turutõrkega piirkonnas, kuhu on välja töötatud erinevad riiklikud leevendusmeetmed olukorra leevendamiseks. Tuuleparkide ja muu tehnotarkade ning infrastruktuuri rajamine võimendab negatiivset mõju. Kinnisvara väärtuse langust tuleb hinnata vastavalt reaalsele olukorrale, võttes arvesse kaugust elamutest, nähtavust(vaated), tuulikute arvu, tuulepargi suurust, lähimate tuuleparkide koosmõju(~30 km) ja tuulikute kõrgust. Keskkonnaagentuuri poolt avaldatud ja viidatud A. Tomsoni artikkel ei ole adekvaatne ja sellise lähenemisega palume varaomanikke mitte solvata. 2. Tuuleparkide rajamise tagajärjel väheneb kinnisvara likviidsus. Vara on raskemini realiseeritav. Varad on seotud laenukohustustega. Kui vara väärtus langeb, siis tagatisvarade puhul võib negatiivse stsenaariumi korral krediidiandja nõuda täiendavaid tagatise või laenusumma tagastamist. Sellist võimalikku ja ka realistlikku stsenaariumi pole üheski KSH koosseisus käsitletud ning ei saa jätta analüüsist välja. 3. Kinnisvara on erineva (turu)väärtusega. Kui ühel juhul võib vara maksumuseks olla 50 000 eurot, siis teisel juhul 500 000 eurot, mistõttu vara väärtuse languse leevenduseks ei saa olla aastane talumistasu samadel alustel lähtuvalt kaugusest tuuliku vundamendi jalamist. Talumistasu suurus kompenseerib parimal juhul ravimite ja arstivisiidi kulud. Ettepanek: Töötada välja realistlikud kompensatsioonimeetmed vara väärtuse hüvitamiseks ettepanekutega selliselt, et kahjude kannatajad saaksid kiire ja õiglase hüvitise. Nii nagu arendajad on suutnud kokku leppida maade omanikega tuulikupostide püstitamiseks, kaabliliinide	lahendatakse arendaja ja maaomanike vaheliste kokkulepete, õigusaktide ning võimalike poliitikameetmete kaudu. Samas on kirjas tõstatatud teema – kinnisvara väärtuse, likviidsuse ja võimalike majanduslike mõjude käsitus – oluline ning seda käsitletakse KSH aruandes, andes otsustajale ülevaate võimalikest riskidest ja mõjudest.
--	---	--

	paigaldamiseks + muu infrastruktuuri rajamiseks, siis sarnast skeemi saab rakendada ka vähemalt 1-3 km kaugusel asuvate kinnisvara omanikele kahjude kompenseerimiseks.	
	Turism KSHpr: Tuuleparkide rajamine võib mõjutada piirkonna turismipotentsiaali, kuna suuremõõtmelised tuulikud muudavad traditsioonilisi maastikuvaateid ning võivad vähendada koha esteetiliselt väärtust. See mõju on eriti märgatav loodusturismi ja maastikuvaadete nautimisele keskendunud sihtkohtades. Samas tuleb märkida, et tuulikud võivad kujuneda ka iseseisvaks turismiatraktsiooniks. Näiteks Paldiskis on tuulepargid muutunud külastusobjektiks ning nendega tutvumiseks on loodud isegi virtuaaltuur. Tuulepargid külastusobjektina ei ole realistlik stsenaarium, sest Tõrva valla turismiettevõtete väärtuspakkumise tuumaks on roheline elukeskkond. Tuuleparkide tagajärjel ümberkujundatud loodusmaastik ja elukeskkond peletab külastajaid. Ei ole võimalik põhjendada Tõrva valla tuuleparkide eeliseid teiste Eestis planeeritavate tuuleparkide ees, et külastajaid meelitada. Kas kõige hullemini hävitatud looduskeskkond tuuleparkide tagajärjel võiks olla müügiargumendiks? Sageli näitena KSH-des välja pakutud Šotimaal asuv Whitelee tuulepark on avatud külastajatele ning Šotimaad külastanud turistide arvust moodustavad tuulepargi külastused 0,08%. Tuuleparkide külastused on üldjuhul tasuta ega ole turistide seas populaarsed. Tuuleparkide lisandudes on need heidutus- mitte peibutusargumendid. Tõrva valla ettevõtlustulust moodustab turismitulul olulise osa.	Selgitus. LS ja KSH programmis on turismile mõju hindamise meetodika käsitus olemas ning KSH aruandes hinnatakse turismile avalduvaid mõjusid, sh võimalikke mõjusid loodusturismile. KSH raames hinnatakse turismimõjusid eelkõige järgmiste aspektide kaudu: • mõju maastikupildile, • mõju loodusturismi atraktiivsusele, • võimalik mainemuutus piirkonnale. Samuti arvestatakse olemasolevaid sisendeid. Seoses esitatud küsimustega: Majandusliku kahju hüvitamine: KSH ega eriplaneering ei reguleeri otseselt ettevõtjatele tekkida võivate majanduslike kahjude hüvitamist. Sellised küsimused ei kuulu planeerimismenetluse otsese reguleerimisala hulka ning lahendatakse vajadusel eraldiseisvate õiguslike ja lepinguliste mehhanismide kaudu. Tagatised turismiettevõtjatele: KSH ei saa kehtestada finantstagatise ega kompensatsiooniskeeme ettevõtjate jaoks. Samas antakse KSH aruandes ülevaade võimalikest riskidest, mis on otsustajale oluline sisend.

	EP1 raames tegid Tõrva valla turismiettevõtjad(19 ettevõtjat) ühispöördumise, millega paluvad lõpetada kõik Tõrva vallas algatatud eriplaneeringud, kuna kahju turismiettevõtlusele on pöördumatu(lisatud käesolevale kirjale). Küsimus: Kuidas korvatakse turismiettevõtjatele majanduslik kahju, mis on põhjustatud alates tuuleparkide ehitamisest ja hilisemast käitamisest ? Küsimus: Millised on turismiettevõtetele tagatised kahjude korvamiseks? Majanduslikuks kahjuks on tegemata jäävad investeeringud, saamata turismitulu, tegevuse lõpetavad ettevõtted, töökohtade kadu, seotud teenuse osutajate ja kaupade müüjate kasusaajate ringi tulude kahanemine, ärikinnisvara müügikahju tagajärjed, piirkonna mainekahju(ettevõtete reaalsete mõtete edasiandmine)	
	Jahindus KSHpr:Kuna piirkond on oluline jahinduse seisukohast, analüüsitakse loomade käitumist tuulepargi alal eksperthinnangu abil. Eksperthinnang tugineb teadusartiklitele.[Ulukite liikumise ja käitumise kohta seoses tuuleparkidega ei ole tehtud uuringuid ega avaldatud teadusartikleid nende liikide lõikes, keda Eestis kohatakse. Sisutühi peatükk, sest pole artikleid, millele tugineda. Ettepanek teha uuringud Saarde vms jahipotentsiaaliga tuuleparkide kohta ja küsitleda kohalikke inimesi, kes elavad tuuleparkidest kuni 30 km raadiuses ja kohalikke jahiseltse, millistel on reaalsed kogemused(n. Kilingi- Nõmme jahiselts Saarde tuulepargi läheduses).	Arvestatakse osaliselt. Eestis kohatavate ulukiliikide (nt põder, metskits, metssiga) käitumise kohta tuuleparkide mõjualadel on kohapõhiseid ja otseseid teadusuuringuid piiratud ulatuses. Samas ei ole korrektne väita, et teaduskirjandus täielikult puudub – olemasolevad rahvusvahelised uuringud käsitlevad sarnaste liikide ja elupaikade käitumist ning nende põhjal on võimalik teha üldistusi ja hinnata võimalikke mõjusid ka Eesti kontekstis. Seetõttu tugineb KSH raames koostatav eksperthinnang nii rahvusvahelistele teadusallikatele, analoogsetele praktikatele kui ka eksperdi erialastele teadmistele. Planeerimisetapis ei ole võimalik läbi viia sellist uuringut, mis annaks täpse ja üheselt mõõdetava vastuse tuulepargi mõjust ulukitele, kuna kavandatavat ala ei ole veel realiseeritud ning tegelik mõju sõltub mitmete tegurite koosmõjust (nt

		olemasolev elukeskkond, liikumiskoridorid, kisklussurve, toidubaas, inimtegevuse intensiivsus jne). Samas on ettepanek arvestatavalt asjakohane selles osas, et kohaliku tasandi teadmised võivad oluliselt täiendada eksperthinnangut. Planeerimisel kaalutakse võimalust kaasata täiendava sisendina kohalike jahiseltside ja piirkonnas tegutsevate isikute praktilised kogemused, et paremini hinnata ulukite liikumist ja käitumist piirkonnas. Ettepanek viia läbi eraldi uuringud teiste tuuleparkide (nt Saarde piirkond) kohta ei ole KSH raames teostatav, kuid võimalusel võetakse arvesse juba olemasolevaid kogemusi ja analoogseid näiteid. Lisaks esitatakse Keskkonnaametile päring, kas Saarde tuulepargi piirkonnas on tehtud uuringuid. Kokkuvõttes põhineb ulukite mõju hindamine kombinatsioonil: • olemasolevast teaduskirjandusest, • eksperthinnangust, • ning võimalusel täiendavalt kogutud kohalikust teadmisest, mis ühiselt võimaldavad anda asjakohase hinnangu kavandatava tegevuse võimalikele mõjudele.
	Otseliin KSHpr:Tuulepargi lähedusse jäävatel ettevõtetel tekib võimalus saada otseliini kaudu tuulepargist elektrit ilma võrgutasu maksmata. Ettepanek: Täpsustada otseliiniga seotud liitumistingimusi. Küsimused:	Mitte arvestatud. Otseliini rajamise võimalust on LS ja KSH programmis käsitletud üldise tehnilise võimalusena, kuid selle täpsed tingimused, majanduslik mudel ja liitumisreeglid ei ole eriplaneeringu ega KSH tasandil määratavad. Need küsimused lahendatakse edasistes etappides (projekteerimine, liitumislepingud, elektritureregulatsioon)

	1. Kuidas on planeeritud liitumine, kes ehitab välja võrgu liituda soovijani ? 2. Kas liitumine on tasuta? 3. Millised ettevõtted saavad liituda ja kas liitunud ettevõtte saab soodsat energiat edasi müüa samadel tingimustel? 4. Millises mahus peab olema tagatud kindel tarbimine, et tootjale investering oleks õigustatud? 5. Kuidas on tagatud stabiilne taastuvenergia tarnimine sõltumata ilmastikutingimustest? Milliseks kujuneb elektri hind tarbijale, kas kehtivad turutingimused või mitte? 6. Kes haldab rajatud otseliiniga seotud võrkusid tuuleparkide käitamise ajal ja kuidas on garanteeritud, et võrguteenindamise eest tasu ei rakendu kuigi haldajale kaasnevad selle tõttu kulud?	ning ei kuulu eriplaneeringu ega KSH otsese reguleerimisala hulka. KSH eesmärk on hinnata keskkonnamõjusid ning anda otsustajale teave kavandatava tegevuse sobivuse kohta, mitte määrata energia müügi või võrguühenduste detailseid tingimusi. Eriplaneeringu algatamise otsuse järel võtsid Helme ala arendajad Vestman Solar OÜ ja TMW Green OÜ Tõrva vallaga sõlmitud eriplaneeringu koostamise kulude finantseerimise lepingu alusel kohustuse rajada omal kulul otseliiniga elektriühendus detailplaneeringu menetluses oleva Helme tööstusalani. Kavandatav Helme tööstusala hõlmab ligikaudu 10,4 ha suurust ala, kuhu kuuluvad Kooli tn 19 (katastritunnus 20303:001:0520, ühiskondlike ehitiste maa 100%), Puhastusseadmete (20303:001:0660, jäätmeoidla maa 100%), Valgamaa Kutseõppekeskuse (osaliselt, 20303:001:0001; kaitsealune maa 50%, maatulundusmaa 45% ja transpordimaa 5%), Tootmise tn 2 (osaliselt, 82401:001:0161, tootmismaa 100%) ning Põllu maaüksuse (osaliselt, 20303:001:0650, maatulundusmaa 100%) katastriüksused. Sarnase otseliini lahenduse kavandab ka Tõrva 1 Energiapark OÜ, kuid selle täpsed tehnilised lahendused selguvad hiljemalt projekteerimisetapis.
	Kohalikud teed	Selgitus. LS ja KSH programmis toodud väide teede rajamise võimalikust positiivsest mõjust on üldine ning ei tähenda automaatselt olulist kasu kohaliku kogukonna jaoks.

	KSHpr: Tuulepargi rajamisega kaasneb vajadus rajada uusi või rekonstrueerida olemasolevaid teid, millel on positiivne mõju piirkonna infrastruktuurile. Kohalikule kogukonnale on väga väike kasu tuulepargi heaks rajatud teedest , sest kohaliku tähtsusega teed omavad väikest osas kogu planeeringust. Ja kui kasutamise käigus teid lõhutakse, siis ilmselgelt on need vaja ka rekonstrueerida. Küsimus: Kas arendaja kavatseb valla teid täiendavalt hakata rekonstrueerima, milliseid ise ei kasuta? KSHpr: Tuuleparkide rajamisel püütakse maksimaalselt ära kasutada juba olemasolevat teedevõrku[SK4.1], mida vastavalt vajadusele rekonstrueeritakse. Küsimus: Milliseid olemasolevaid teid kasutatakse planeeringualal? Teadaolevalt planeeringualal puuduvad tuulepargi kasutamiseks ja teenindamiseks vajalikud teed ning platsid. Uute teede ja platside rajamisega koos kraavide, sildade, truupide, kuivendussüsteemidega kuni 10 meetri laiuste aladena avaldatakse veekeskkonnale leevendamatut negatiivset mõju. (N. Ridassoo on Keskkonnaagentuuri aruande kohaselt heas seisundis soo koos oma elukeskkonnaga, millisel on oluline roll süsiniku sidumises ning aitab kaasa kliimamuutuste leevendamisele, mistõttu ei ole aktsepteeritav tuulepargile sobiva ala valikul).	Nõustume, et tuulepargi taristu rajamise peamine eesmärk on teenindada arendust ning selle otsene kasu kohalikele elanikele võib olla piiratud. Teede kasutamine ja rekonstrueerimine: Konkreetne kasutatav teedevõrk selgub eriplaneeringu ja KSH edasises etapis, kus kaardistatakse olemasolevad teed ning hinnatakse nende sobivust. Kaardirakenduses on indikatiivselt näidatud võimalikud teed ja trassid, mida võidakse kasutada tuulepargi rajamisel, kuid tegemist ei ole lõpliku lahendusega. Täpsemad nõuded, trassid ja tehnilised lahendused nähakse ette eriplaneeringu seletuskirjas ning täpsustatakse projekteerimise käigus. Vajadusel: • kasutatakse olemasolevaid metsateid või kohalikke teid, • rekonstrueeritakse neid tuulepargi vajadustest lähtuvalt, • ning rajatakse uusi teelõike ja platsid seal, kus olemasolev võrk ei ole piisav. Küsimus valla teede rekonstrueerimise kohta: Arendaja ei ole kohustatud rekonstrueerima teid, mida ta ei kasuta. Kui projektis kasutatakse kohalikke või riigiteid, siis tavapraktika kohaselt: • arendaja parandab või tugevdab teid ulatuses, mis on vajalik ehitus- ja transpordikoormuse talumiseks, • ning taastab teede seisukorra pärast ehitustöid. Veekeskkonna mõju:
--	---	---

		KSH raames hinnatakse kogu taristu mõju tervikuna, sh veerežiimi muutusi ja võimalikku kuivendusmõju.
	Rahaline kompensatsioon KSHpr: Kohalikule piirkonnale sotsiaal-majandusliku kasuna [SK43.1]võib välja tuua rahalist kompensatsiooni. Elukohaga seotud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu maksimaalne suurus eluruumi kohta on kalendriaastas vastava aasta kuue kuu Eesti töötasu alammäär. Talumishüvitis ei ole sotsiaal-majanduslik kohalik kasu, vaid keskkonnanäringust tingitud kahju hüvitamine. Selle summa majapidamise kohta sõltub müügitulust(toodangumaht* börsihind), mis jaotub 50/50 kohaliku omavalitsuse ja majapidamiste vahel ei ole märkimisväärne ega motiveeri kohalikku kogukonda ning ei aita leevendada häiringutest tulenevaid kahjusid. EP2 ala piirkonna elanikele ei rakendu ühelgi juhul elamu kohta maksimaalne kuue kuu töötasu alammäär. Ettepanek. KSH väljatöötamise raames esitada realistlikud prognoosid ja arvutuskäigud talumishüvitise kujunemise kohta, mis arvestab reaalselt toodangumahtu ja börsihindade muutuste mõju müügitulule.	Mitte arvestatud. Talumishüvitise täpse suuruse modelleerimine ja detailsete arvutuste esitamine KSH raames ei ole asjakohane, kuna tegemist on muutuvate turutingimustega seotud tasuga (nt elektri hind ja tootmismahud), mida ei ole võimalik planeeringu etapis usaldusväärselt prognoosida. Kõigil huvilistel on võimalik hinnata võimaliku tasu suurusjärku kasutades avalikult kättesaadavat kalkulaatorit Keskkonnaportaali veebilehel: https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/tuuleenergia/tuulikutasud KSH ülesanne on anda üldine ülevaade mõjude olemusest, mitte koostada detailseid finantsprognoose üksikute majapidamiste lõikes.
	PTK4.11. KSHpr: Kui tuulepargiga kaasnevaid ehitisi kultuurimälestiste kaitsevööndisse ei kavandata, võib eeldada, et negatiivne mõju neile puudub. Küsimus: Kas Helme kiriku ümbruse väärtuslikule maastikule negatiivse mõju kohta küsitakse Muinsuskaitseametilt arvamust? Küsimus: Millised on mõjud Helme kiriku ja Helme ordulinnuse ajaloo-ja muinsuskaitsele eesmärkidele?	Selgitus. KSH programmis on märgitud, et otsene negatiivne mõju kultuurimälestistele on vähetõenäoline juhul, kui ehitised ei paikne nende kaitsevööndis, ei piirdu hindamine üksnes formaalse kaitsevööndiga. Helme kiriku ja Helme ordulinnuse puhul hinnatakse mõju laiemalt, arvestades ka: • maastikulist konteksti ja vaateid,

	Tegemist on valdavalt avatud maastikuga ja tuuleparkide domineerimine rikub need vaated ja kultuurmaastiku.	- visuaalse domineerimise mõju ajaloolistele objektidele. Muinsuskaitseamet on menetluses kooskõlastav asutus, kellel on võimalik KSH koostamise käigus avaldada oma seisukoht ning vajadusel esitada täiendavaid tingimusi või piiranguid, millega tuleb planeeringu koostamisel arvestada. KSH käigus hinnatakse mõju Helme kiriku ja Helme ordulinnuse ajaloolistele ja muinsuskaitsele väärtustele eelkõige: - nähtavusanalüüsi abil, - fotomontaažide kaudu, - ning maastikulise hinnangu põhjal, arvestades, et tegemist on avatud maastikuga, kus visuaalne mõju võib olla ulatuslik.
	PTK4.17. KSHpr: Kumulatiivsed mõjud võivad tekkida seoses teiste tuuleenergia arendusprojektidega eriplaneeringu ala ümbruskonnas. Ettepanek: Hindamisel lisaks arvestada Mulgi valla riiklik eriplaneering, Saarde valla Lode tuulepargi eriplaneering, Valka kihelkonna eriplaneeringud ja Valmiera kihelkonna eriplaneeringud.	Arvestatakse osaliselt. Kumulatiivsete mõjude hindamine viiakse läbi vastavalt LS ja KSH programmi peatükis 4.17 kirjeldatud metoodikale ja ulatusele. Hindamisse kaasatakse olemasolevad ning kavandatavad tuuleenergia arendused, mille kohta on menetluse ajal olemas piisav teave kavandatava lahenduse ja võimalike mõjude kohta. Seetõttu võetakse hindamisel arvesse ka ettepanekus nimetatud arendusi ulatuses, milles nende planeeringulahendused ja asjakohane mõjuinfo on hindamise ajaks kättesaadavad. Kumulatiivsete mõjude hindamise täpne ulatus määratakse KSH koostamise käigus.

	Ekspertgrupp EP2 KSHpr: Triin Sarnit- rohevõrgustiku analüüs, mõju inimese tervisele ja heaolule, kliimamuutuste mõju, mõju looduskaitsele objektidele, Natura asjakohane hindamine, mõju kinnisvarale Ants Tull- mõju linnustikule, sh Natura hindamises osalemine linnustiku eksperdina, mõju nahkhiirtele Tõrva valla EP alad jäävad rohevõrgustiku tugialade ja rohekoridoride sisse, projektil on mõju Natura aladele, kaitsealustele liikidele, pärandmaastikule, inimestele, kinnisvarale jne. Projektil on keskkonda jäädvalt muutev keskkonnamõju ning ettevalmistavatesse uuringutesse, analüüsidesse, mille kaudu mõju hinnatakse, tuleb läheneda äärmise professionaalsusega. KSH programmi kaasatud ekspertide osas on tekkinud kahtlused nende kompetentsuse osas ning alljärgnevalt palume vastata küsimustele ning teeme omapoolsed ettepanekud täiendavate ekspertide kaasamiseks. Küsimused KSH ekspertide pädevuste kohta: Milliste kriteeriumide alusel on valitud EP2 keskkonnauuringute juhteksperdid? Millised on pädevused linnustiku uuringuid läbiviival eksperdil? (pädevuste tõendus) Millised on pädevused nahkhiirte uuringuid läbiviival eksperdil?(pädevuste tõendus) Millised on rohevõrgustiku sidususe ja toimivuse hindamise eksperdil?(pädevuste tõendus) Millised on kompetentsid kinnisvarale mõju hindamise eksperdil? (KV hindaja kutsetase?)	Arvestatakse osaliselt. KSH ekspertide valik toimub vastavalt nende haridusele, kogemusele ja varasematele töödele keskkonnamõjude hindamise valdkonnas. KSH koostamisse on kaasatud pädev ekspertgrupp, kes vastab kehtivatele nõuetele ning omab kogemust sarnaste projektide hindamisel. Keskkonnaamet on menetluse käigus kinnitanud, et kaasatud eksperdid on oma valdkonnas pädevad ja usaldusväärsed. Täiendavalt kaasatakse ekspertgruppi kliimamõjude hindajana Maikel Daniel ning rohevõrgustikule avalduva mõju hindamisel Margit Lillema. Ekspertide pädevused: Triin Sarnit – omab magistrikraadi keskkonnatehnoloogias (TÜ) ning on läbinud mitmeid valdkondlikke täiendkoolitusi, sh Natura asjakohase hindamise koolitusprogrammi, keskkonnamõjude hindamise alaseid koolitusi ning koolituse „Keskkonnamõju strateegiline hindamine“. Omab kogemust rohevõrgustiku, looduskaitse, Natura hindamiste ning keskkonnamõjude analüüsi valdkonnas. Ants Tull – omab doktorikraadi (PhD) zooloogia ja ökoloogia erialal ning on kogenud linnustikuekspert, kes on osalenud mitmete tuuleparkidega seotud linnustiku-uuringute läbiviimisel ning õpetab TUs mitmeid linnustikuga seotud erialaaineid. Samuti on tal vastav pädevus panustada Natura asjakohasesse hindamisse linnustiku aspektist. Maikel Daniel – omab magistrikraadi linna- ja tööstusmaastike korralduses (EMÜ) ning omandanud diplomiõppe TÜ Türi
--	--	---

	Millised on kompetentsid Natura asjakohase hindamise eksperdil?(pädevuste tõendus) Millised on inimese tervise ja heaolu eksperdi kompetentsid?(pädevuste tõendus) Keskkonnaamet on oma ettepanekutes toonud välja: „Soovitame tungivalt kaasata Natura asjakohase hindamise läbiviimisse liiki väga hästi tundev ekspert“. Küsimus: Kes on kaasatud Natura hindamise eksperdid? Ettepanekud. 1. Kaasata Natura asjakohaste hindamiste eksperdid: Urmas Sellis, Mati Kose, Gunnar Sein, Madli Linder, Anneli Palo, Eerik Leibak. 2. Kaasata kinnisvara väärtuse hindamisse kinnisvara hindaja kutsetase 7 ja kinnisvara maakler kutsetase 6. Rakendada vara väärtuse hindamisel väljatöötatud mudelitel põhinevaid arvutusi, kus on arvesse võetud järgmised kriteeriumid: tuulikute kaugus elamust, tuulikute kõrgust, tuulikute arvu, pargi suurust ja teiste tuuleparkide mõju lähipiirkonnas 30 km raadiuses.	Kolledžis keskkonnateaduse erialal, koostanud mitmeid kliimakindluse tagamise hindamisi ning hoiab end valdkonna arengutega pidevalt kursis, täiendades regulaarselt oma erialaseid teadmisi. Margit Lillema - omab magistrikraadi keskkonnatehnoloogias (TÜ) ning omandanud diplomiõppe TÜ Türi Kolledžis keskkonnateaduse erialal. Osalenud rohevõrgustikule avalduva mõju hindamises üldplaneeringute KSH-de ning vastavasisuliste ekspertarvamuste koostamisel. Lisaks arvestatakse Keskkonnaameti soovitusi kaasata täiendavalt liigi-ekspert Natura hindamisse kaljukotka osas, kuna tegemist on väga ohustatud liigiga. Vastav spetsialist kaasatakse, et tagada hinnangute maksimaalne erialane kvaliteet ja täpsus. Täiendavad ettepanekud: Ettepanekud kaasata täiendavaid eksperte (nt loodus- ja linnueksperdid või kinnisvara hindajad) on sisulised ning nende vajadust kaalutakse menetluse käigus. Samas selgitame, et KSH raames on oluline tagada eelkõige keskkonnamõjude adekvaatne hindamine, ning ekspertrühma koosseis kujundatakse vastavalt konkreetse töö vajadustele. Kokkuvõttes on KSH ekspertide pädevus tagatud nii nende hariduse, kogemuse kui ka Keskkonnaameti kaasamise kaudu ekspertgruppi täiendatakse lisaspetsialistidega spetsiifiliste teemade käsitlemiseks ning seda tehakse vajaduspõhiselt ka edaspidi jooksvalt.
--	---	---

Eraisikud 10.05.2026	V.J Eriplaneering II. Karjatnurme-Helme tuulepark Hinnangud tuuleparkide kohta. 26.märtsil 2026a Euroopa Parlamendis toimunud konverentsil oli arutlusel tuuleparkide mõju inimestele ja loomadele. Teema pealkiri oli „Kuulmatu aga mitte kahjutu, rahvatervis ja tuuleenergia infraheli Euroopa Liidus“. Peaettekandega esines Euroopa Parlamendi liige Virginie Joran. Hiljutised uuringud näitavad, et tuuleturbiinide tekitatud infraheli võidakse oluliselt alahinnata ning sellel võivad olla bioloogilised mõjud: sealhulgas stress, unehäired ja kardiovaskulaarsed mõjud. Samale tulemusele viitasid ka külalisesinejad: Professor Ken Mattson Upsala Ülikoolist, juhtiv teadusarvutuse ja numbrilise analüüsi ekspert. Dr Ursula Bellut-Staeck, arst-teadlane ja rahvusvaheliselt tunnustatud mikrotsikulatsiooni ekspert. Morvan Le Berre Brüsseli advokatuuri jurist ja EL regulatiivse õiguse ekspert. Guy Willems, „Wind Europe“ keskkonna ja kogukonna vanemnõunik Veel hinnanguid: Domus Kinnisvara Tartu büroo maakler Ketlyn Villem väidab, et ostjad jälgivad tuuleparkide planeeringuid ning võivad loobuda ostust piirkonnas, kuhu tuulikuid kavandatakse. („Maa elu“ 16 aprill 2026, lk 7.) Ajalehes „Tõrva Teataja“ avaldatud erakondade seisukohad: Valimisliit „Terve Tõrva“, Oleme vastu Tõrva valla tuuleparkide eriplaneeringute kehtestamisele, et kaitsta ja hoida Tõrva valla keskkonda ja turismiettevõtteid. „Eesti Konservatiivne Rahvaerakond“, Tõrva vald tuulikutevabaks;	Selgitus. Kõik menetluse käigus esitatud seisukohad vaadatakse läbi ning neid arvestatakse eriplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) koostamisel. KSH raames hinnatakse muu hulgas tuulepargi võimalikku mõju inimese tervisele ja heaolule, sealhulgas müra, infraheli, varjutuse ning teiste asjakohaste mõjurite mõju, lähtudes kehtivatest õigusaktidest, teaduskirjandusest, eksperdihinnangutest ning pädevate asutuste seisukohtadest. Samuti hinnatakse mõju looduskeskkonnale, linnustikule, nahkhiirtele ning sotsiaal-majanduslikule keskkonnale. Eriplaneeringu ja KSH ülesanne on välja selgitada, kas ja millistel tingimustel on kavandatav tuulepark konkreetses asukohas keskkonnataluvuse piires sobiv. Planeeringu menetluses käsitletakse ka võimalikke mõjusid kinnisvarale ning piirkonna elukeskkonnale ulatuses, mis on KSH eesmärgi arvestades asjakohane. Teie viidatud seisukohad, uuringud ja avalikud arvamused võetakse teadmiseks ning neid käsitletakse asjakohasel määral KSH aruande koostamisel. Samas ei saa planeeringumenetluses lähtuda üksnes üksikutest arvamustest või seisukohtadest, vaid hinnangud kujundatakse tervikliku mõjuhindamise tulemuste põhjal. Pärast eriplaneeringu ja KSH menetluse läbiviimist ning kõigi asjakohaste mõjude hindamist teeb Tõrva Vallavolikogu kaalutlusotsuse planeeringu kehtestamise või kehtestamata jätmise kohta, arvestades uuringute tulemusi, ekspertide
---------------------------------	---	---

	Erakond „Isamaa“ üleriigilisest programmist: Me ei toeta subsideeritud taastuvenergia arendamist. „MTÜ Tõrva Looduse Heaks“, on analüüsitud tuuleparkide kasu kohta elanikele. („Tõrva Teataja“, märts 2026) „MTÜ Hoiame Loodust“. Soomes saadakse üha rohkem aru sellest, et tuulepargid ongi ohtlikud inimese tervisele kuna nad tekitavad stressi, ärevust ja unehäireid, mis omakorda suurendavad riski saada endale suurem tervisehädä. Veel ei ole selge ka nanoosakeste leviku mõju, mis tuleneb labade kulumisest. Toetudes eelnevale informatsioonile, olen ma vastu kavandatavale Karjatnurme- Helme tuulepargile. Pealegi on riigis vaja teha ka juhitavaid elektrijaamu. Väikeasulate ja tööstusettevõtete juurde on otstarbekas rajada koostootmisjaamu. (Vikipeedia) [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]	hinnanguid ning menetluse käigus esitatud arvamusi ja ettepanekuid.
--	--	--